AKİS

HAFTALIK AKTÜALITE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : VI, Sayı 89

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı: 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha)
6 aylık (25 nüsha)
1 senelik (52 nüsha)

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Ahmet Özel

Fesuphanallah

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Demokrat Parti Meclis Grupunun Allah Lillah aşkına yapması gereken bir işin hakikaten bulunduğunu inkâr edersek, belki Başbakan Adnan Menderesi yalanlamış oluruz ama doğruyu söylemiş sayılanlayız. Zira bu gurubun, Allah Lillah aşkına yerine getirmekle mükellef olduğu bir vazife vardır: geç kalmamak!

Geç kalmamak! Bunun ne kadar mühim bir husus teşkil ettiğinin misallerini batıdan da alabilirsiniz, doğudan da.. Batıda veya doğuda bir tek muvaffak insan gösteremezsiniz ki en büyük meziyeti "zamanı iyi seçmek" olmasın. Nice kabiliyetler, nice dehalar bir tek defa, ama o defasında zamanda yanılmaları yüzünden mağlûp veya perişan, mahzun veya münfail duruma düşmüşlerdir. Tarih, hayatının sonuna kadar başında zafer halesi taşımış pek az şahsiyet tanır. Bir çok büyük kumandan, bir çok büyük politikacı, bir çok büyük devlet adamı gözleri kamaştıracak kadar parlamışlar, fakat zamanı iyi seçmemek yüzünden yuvarlanmışlardır.

Atatürk'ü hatırlayınız. Meziyetlerle doluydu. Ancak onun yetiştiği devirlerde ona yakın meziyete sahip bulunanlar yok muydu? Hürriyet Kahramanları diye tarihimize geçmiş olanlar kıymetsiz insanlar mıydı? Fakat ötekilerin hepsi, hayatlarının şu veya bu anında zamanı iyi seçememek hatasını işlemişler ve bu hataya evvelâ kendileri kurban gitmişlerdir. Zamanı iyi seçmek! Churchill'in muvaffakiyetinin sırrı budur. Zamanı iyi seçmemek! liftlerin akibetinin sebebini bunda arayınız.

1954 seçimlerini takip eden ilk yılı hatırlıyor musunuz? O yıl içinde Adnan Menderese yapılan ikazların sesi kulaklarınızda mıdır? Kendisine nasıl hatırlatılmış, nasıl yalvarılmıştı: şu, etrafım saranlardan kurtul diye.. 1954 mayısından 1955 mayısına kadar Başbakana açılan geniş kredi pek az memlekette pek az devlet adamına açılmıştır. Muhalefet uysaldı, basın uysaldı, umumi efkâr uysaldı. Hepsinden bir tek seda yükseliyordu: şu, etrafını saranlardan kurtul! Ama etrafını saranlar Adnan Menderese mütemadiyen telkinde bulunuyorlardı:

"— Bizantinizmi hortlatmak istiyorlar.. Talep ettikleri kelle senin kellendir. Biz neyiz ki? Bizim, senin yanında ismimiz mi okunur? Seni devirmek istiyorlar. Hepsi muhteristir, hepsi başbakanlık sandalyesi peşindedir. Senin kelleni istiyorlar, senin kelleni istiyorlar, senin kelleni istiyorlar..."

O bir yıl içinde girişilen tedhiş hareketleri, bu telkinlerin Adnan Menderesin kulaklarındaki akislerinin neticesiydi. Başbakanın etrafını saranlar yerlerinden gitmemek için her çareye başvuruyorlardı. Halbuki, Adnan Menderesin kurtulması, onların o anda gitmelerine bağlıydı. O anda.. Daha geç değil.. Atatürkle Menderesi mukayese etmek hatırımızın köşesinden geçmez, ama Atatürkü hatırlamamak kabil mi? Eğer Atatürk olsaydı, zafer yıllarındaki Atatürk, o şaşmaz "zamanı seçmek" meziyetiyle etrafından derhal kurtulur, taptaze ortaya çıkardı. Menderes de en ziyade şimşek çeken, en ziyade manevi tahribata sebebiyet veren ideal arkadaşlarını nihayet yanından uzaklaştırdı. Ama o zamana kadar, Bağdat çoktan harap olmuştu.

*

Şimdi şimşek çeken bizzat Adnan Menderestir. Etrafım saranların çektikleri şimşekler nasıl kendisini yaraladıysa, bugün bizzat çektiği şimşekler Demokrat Partiyi yaralamakta; fakat o, tıpkı etrafındakilerin vaktiyle kendisine söyledikleri gibi D.P. Grupuna dönüp "istedikleri sizin kellenizdir, sizi devirmek istiyorlar, ben kimim ki?" demektedir. En ziyade Demokrat Partinin 1946 ile 1950 arasındaki mücadelesinin neticesi olarak Türkiyede artık iktidarda kalmanın veya iktidarı almanın tek yolu seçmenin reyini fethetmektir. Ona hoş görünmek, ona itimat telkin etmek, onun hayrına çalışmak lâzımdır. Vaziyet bu olunca partilerin kendilerini yıpratmamaları, seçimlere parlak bir prestijle gitmeleri zaruri hale gelir. Bunun çaresi ise hata üstüne hata işleyen bir politikacının çektiği şimşeklere partice göğüs germek değildir, zira bu hiç bir şeyi kurtarmaz. Nitekim etrafındakilerin çektikleri, şimşeklere göğüs vermek Adnan Menderesi kurtarmamış, bilâkis yaralamıştır.

Geç kalmamak! Belki Adnan Menderesin değil ama, D.P. lilerin kendi gruplarından Allah Lillah aşkına istiyecekleri işte budur. Menderes, her şeyi Ur kenara bırakınız, eğer kendisini düşünseydi bu sefer geç kalmaz, çekilirdi. Ama onun kendisini düşünmemesi, D.P. nin de hovardalık etmesi için sebep olamaz.

Menderes çekilmezse, onu hükümetin başından siz alınız. Bu sizin, demokratik hakkınızdır. Bir gün gelir, zamanı geçirmiş olmanın hatasını bugün Menderesin çektiği gibi siz çekersiniz. Bakarsınız ki seçmen, gönlünü çoktan başkalarına kaptırmıştır.

Saygılarımızla .

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Dış Yardım

Clarence Randall
Amerikan tebalı Hızır

Açılan yeni kapı

Bu haftanın ortasında iktidarın organı Zafer bir haberi mümkün olduğu nisbette gözlere sokmaya çalışırken, muhalefet sözcüsü Ulus, okuyucularının görmiyecekleri bir yere aynı havadisi sıkıştırmaya gayret ediyordu. Haber Ankarada ve Vaşington'da müştereken yapılmış bir tebliğin Anadolu Ajansı tarafından verilen metniydi. Bu tebliğe göre Türkiye ile Amerika arasındaki iktisadi meseleleri görüşmek üzere yenilen müzakereler başlayacak ve bir Amerikan heyeti memleketimize gelecekti. Heyetin başında bulunan zatın adı Randall idi.

Randall... Bu isim. bizim yabancımız değildir. Randall Türkiyeye bir defa daha gelmiş, bir defa daha tetkik ve müzakerelerde bulunmuş, sonra Amerikaya dönmüş, raporunu vermiş ve hiç bir şey çıkmamıştı. Şimdi aynı zat bir defa daha davet edilmiş bulunuyor. İlk seyahatinden bu yana mali ve iktisadi vaziyetimiz biraz daha bozulmuştur. Buna mukabil bir ihtimal D.P. hükümetinin gözlerini nihayet yere eğmiş olmasıdır. Hakikaten bundan bir kaç ay evvel Amerikanın meşhur Time mecmuası 300 milyon dolarlık kredi meselesinden bahsederken Washington hükümetinin bazı şartlar altında bu yardımı yapacağım bildiriyor, fakat koşulan şartların Menderes tarafından kabul edilmediğini söyliyerek:

"—Şimdi, diyordu, Amerika hükümeti ve Menderes göz göze bakışmaktadırlar. Bakalım, başını evvelâ kim eğecek?"

O yandan bu yana Amerikanın nazarında ümid uyandıran tek hâdise iktisadi ve mali işlerimizin Amerikalılara son derece antipatik gelen Fatin Rüştü Zorlunun inhisarından alınıp Fahreddin Ulaş - Nedim Ökmen kombinezonuna verilmesidir. Bunun yanında, karşılıklı heyetlerimiz arasında bir müddetten beri cereyan eden müzakereler sırasında hükümet, Amerikanın şartlarım kabule daha ziyade hazır olduğumuzu ihsas etmiştir. Diğer taraftan Sovyet Rusyanın giriştiği yardım taarruzu da Washington hükümetini dürtmüştür. Türkiye gibi kilit noktası işgal eden bir memlekete ve onun, Amerikan politikasını yüzde yüz destekleyen hükümetine el uzatmamak imkânsız görünmüştür. Nitekim aynı politikayı tıpkı bizim gibi kayıtsız şartsız denecek kadar hararetle destekleyen Formozaya, Pakistana, Güney Koreye de Amerikan askeri ve iktisadi yardımı arttırılacaktır..

AKİS'in hususi surette öğrendiğine göre Randall heyetinin vazifesi Amerikan yardımının veya kredisinin ne şekilde harcanacağı hususunda Türk Hükümetinin görüşünü öğrenmektir. Eğer Randall raporunu müsbet olarak verirse, yani Menderesin bugüne kadar takip ettiği enflasyonist iktisadi politikadan ve "iktisadi istiklal savaşı" lâflarından vaz geçip daha rasyonel bir yol tutacağına inandığını bildirirse bizi bugünkü tehlikeli vaziyetten kurtaracak tek çareyi teşkil eden Amerikan yardımı yapılacaktır. Böylece anlaşılmaktadır ki Amerikanın vaziyetinde bir değişiklik yoktur. Bundan aylarca evvel ileri sürdüğü şartlarda ısrar etmektedir. Amerikanın bu şartlarla bize elini uzatacağı ise, Kasım Gülek dahil, herkes tarafından müteaddit defalar hükümete hatırlatılmış ve Menderes ikaz edilmek istenmişti.

Ümid ve temenni edilir ki sevgili başbakanımız o hatasından da dönsün. Aksi halde Randall heyetinin yeni ziyareti, eski ziyaretinden farklı bir netice vermiyecektir. Şimdi, karşımızda açılan bir kapıdır. Fakat itiraf etmeli ki çok dar bir kapı. Zira Amerikalılar esaslı teminat istemek niyetiyle memleketimize gelmektedirler. İstedikleri, yapacakları yardımın Menderesi değil Türkiyeyi güç durumdan kurtarmasıdır.

İstanbul

İklimli tahkikat

Doğrusu istenilirse Vehbi Koç, bu kadar büyük bir şerefi beklemiyordu. Gergi iyi bir iş yapmıştı, altı milyon lira masraf etmek ve ondan da mühimi türlü zorlukları yenmek suretiyle İstanbulun en mutena bir semtine her turisti tatmin edebilecek bir otel dikmişti. Divan, Emekli Sandığının güzel binasına açıktan konan Hilton ile rekabet edecek ve Türklerin de pek ala otelcilik yapabileceklerini gösterecek bir işletme olacaktı. Ama Vehbi Koç gene de, bu kadar büyük bir şerefi beklemiyordu. Açılış merasimine davetli bulunan Başbakan Adnan Menderes türlü işi bir kenara itip yanına Devlet Bakam Emin Kalafat ile Başbakanlık Müsteşarı Ahmed Salih Koruru aldı ve cuma gecesi Çiftlik istasyonundan trene bindi, cumartesi sabahı Pendikte indi, o akşam Divan Oteline gitti, ziyafette bulundu, pazar günü saat 20,30 da da gene Pendikten eksprese atlayıp Çiftlikte indi. Hakikaten, uzaktan bakılınca, seyahate başka bir sebep yok gibi geliyordu. Yalnız Adnan Menderes Pendikte İstanbul Valisi Fahreddin Kerim Gökay - yılın esrarengiz adamı - tarafından karşılandı, Pendikten İstanbul Valisi Fahreddin Kerim Gökay - yılın esrarengiz adamı - tarafından uğurlandı. Bu sırada 6-7 eylül hadiselerinin Meclisteki müzakeresinin akisleri "vatan sathı" na yayılıyor, Danıştay ise aynı hadiseler hakkında valiyi alâkadar eden tahkikatın tevsiine karar veriyordu. Valinin ne o müzakerelerden ve ne de tevsii tahkikat talebinden zerrece hoşlanmıyacağı gün gibi aşikârdı. Zira havadaki mesuliyetler yavaş yavaş onun omuzlarına doğru iniyordu. Halbuki bu mesuliyetlerden kurtulabilmesi için konuşması şarttı. Başbakan İstanbula gidince konuştu. Konuştu ama, Adnan Menderesle konuştu!

Şem'i Ergin
Haksızlığı tamir etti

Çiftlikte başlayıp Çiftlikte biten seyahat böylece turizmden başka bir mâna daha alıyordu. Başbakanın Ankaradan hareketi arefesinde "Menderes işlerinin çokluğu yüzünden maalesef güzel otelinizin açılışında bulunamıyacak" mesajını alan Vehbi Koç için bu, hakikaten pek hoş bir sürpriz oldu.

İnönü heyulası

Başbakan Mecliste, 6-7 eylül hadiseleri dolayısiyle muhalefetin müşterek taarruzuna hedef olmuştu. C. Uf. p. adına Nüvit Yetkin, Hür. P. adına Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, C.M.P. adına Osman Bölükbaşı - muhalefet takımının en şutör elemanlarından üçü - Adnan Menderese şiddetle hücum etmişler, onun hakkında Meclis tahkikatı açılmasını istemişlerdi.

Ancak, o celsede çok garip bir rol değişikliği olmuştu. Bir evvelki celsede, üç sabık bakan hakkında tahkikat açılması hususu görüşülürken iktidar şöyle demişti:

"_ Gerçi biz, ortaya bir delil getirmiyoruz. Ama, bazı dedikodular dolaşmaktadır. Bunların mahiyetinin anlaşılması için tahkikat istiyoruz."

Buna mukabil muhalefet itiraz etmişti:

"— Yahu delilsiz tahkikat açılır mı? Dedikoduların mahiyeti anlaşılsın diye böyle bir karar verilir mi?"

Cuma günü ise, 6-7 eylül hadiseleri için Meclis tahkikatı için talepte bulunurken muhalefet şöyle diyordu:

"— Gerçi biz, ortaya bir delil getirmiyoruz. Ama bazı dedikodular dolaşmaktadır. Bunların mahiyetinin anlaşılması için tahkikat istiyoruz."

Buna mukabil iktidar itiraz ediyordu:

"— Yahu, delilsiz tahkikat açılır mı? Dedikoduların mahiyeti anlaşılsın diye böyle bir karar verilir mi?"

Ama Adnan Menderes, mutadı veçhile bütün bunlardan habersiz görünüyor, bir "İnönü heyulası" nın tesiri altında bulunuyordu. İpler İnönünün elindeydi, Muhalefeti İnönü idare ediyordu, kendisini devirmek için İnönü şimdi de bu tahkikat talebini ortaya atıyordu. İnönü, İnönü... Halbuki D.P. ye, geceleri rüyasında İnönüyü görmeyen, soğukkanlı, hadiseleri sükûnetle ölçen bir lider lâzımdı. Bir lider ki kaleyi içinden fethetsin, İnönüye başka memleketlerde başbakanların muhalefet liderlerine yaptıkları muamelenin eşini yapsın, onun koluna girsin ve "gel arkadaş, partiler üstü meselelerde karşılıklı görüşelim" desin. O zaman "İnönü heyulası" iğne yemiş balona dönerdi. Ama, bunun için de metin sinir lâzımdı, kompleks sahibi olmamak lâzımdı, peşin hükümlere kapılmamak lâzımdı, cesaret lâzımdı, kendine emniyet lazımdı,.

Adnan Menderes ise bocaladı durdu, O kadar şaşırdı ki bizzat teşvik ettiği, teşci ettiği, yardım ettiği "Kıbrıs Türktür" Cemiyetini C.H.P. nin kurdurduğu gibi garip bir iddiayı ortaya atacak kadar ileriye gitti, arkadan siyasi edebiyatımıza "avucunuzu yalayın" gibi mutena tabirler hediye etti, .nihayet devam eden tahkikata tesir edebilecek mahiyette sözleri ağzından kaçırmak vaziyetine düştü. Örfi İdare Komutanlığı raporunu verdiği zaman, hadiselerin "manevi mesul" lerinin kimler olduğu görülecekti!

Dr. Namık Gedik

Unutulmaz bir gecenin hatırası

"Mânevi mesul!" Şimdiye kadar bilinen, Örfi İdare Komutanlığının "maddi mesul" leri aradığıydı. Vazifesi de buydu. Bunun için, bu istikamette çalışmıştı. "Manevi mesul" de ne demekti7 Adnan Menderes sözleri arasında "manevi mesul" terin kimler olduğunu da bildirdi: Muhalefet ve basın.. Böylece tahkikatın iklimini hazırlıyordu. Ümidi, tahkikat vazifesini üzerlerine alan askerlerin verecekleri raporda böyle bir istikameti takip etmeleriydi. Halbuki İstanbulda devam eden tahkikatın bu seyri takip ettiğini gösterecek en ufak bir belirti yoktu. Bilâkis her şey gösteriyordu ki askeri makamlar "maddi mesul" teri aramakla meşguldürler ve Danıştayın tevsii tahkikat talebi bunun neticesidir. İstanbul valisinin kendisini müdafaa mecburiyetinde bırakılması bir çok hakikatin ortaya çıkmasını sağlıyacaktı.

Dr. Fahreddin Gökay

Sır küpü

İşte Adnan Menderes, Meclisin o celsesinden sonra ani bir 'kararla Çiftlikten trene bindi ve tahkikatın devam ettiği İstanbula gidip Fahreddin Ketim Gökayla yılın esrarengiz adamı - uzun uzun görüştü.

O gece kim hakimdi ?

Maddi mesuliyet bahsinde çözülecek düğüm, 6 eylül gecesi işleri valilikte kimin idare ettiğiydi. Zira ortada bir ihmalin ve beceriksizliğin mevcudiyeti açıktı. Polise kim kumanda etmiş, başbakanın valiye alınmasını emrettiği tedbirlerin alınmaması ve alınanların da işlememesi kimin hatası yüzünden olmuştu? Üzerlerine mesuliyet yüklenmek istenen ve hadiselerin ertesi günü işten el çektirilen üç kıymetli general/vaziyetleri AKİS'te bahis mevzuu edildikten on gün sonra Millî Savunma Bakanı Şem'i Ergin tarafından vazifelerine iade olunduklarına göre mesuliyet sivil makamlara yıkılıyordu. İstanbulun sivil âmiri ise valiydi. Tâ ki o gece işler, valilik odasında bulunan İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedığin elinde olsun...

Her şey yılın esrarengiz adamının konuşmasına bağlı kalıyordu. F. K. G. geçen hafta içinde de konuşmadı. Hâdise, esrarım muhafaza ediyordu.

C.H.P.

Kurultaya hazırlık

Bir müddetten beri Ankarada Mithat Paşa caddesi ile Ziya Gökalp caddesi üzerindeki bahçelikli sarı bir evin komşuları bu eve girip çıkanların arttığını görüyorlardı. Hakikaten C.H.P. Genel Merkezi heyecanlı günlere mahsus bir kalabalığı kendisine çekiyordu. Girip çıkanların ekserisi, bir zamanların tanınmış simalarıydı. Bir kısmı bakanlık, çoğu milletvekilliği yapmıştı. Sonradan, karanlık saatler gelip çattığında bunların ekserisi manen olmasa bile fiilen partiden uzak kalmayı tercih etmişlerdi. Ama güneş ufukta tekrar belirmişti. Her gecenin bir sabahı olduğu hakikati bir defa daha deneniyordu. Şimdi, bahçelikli sarı ev yeniden doluydu.

Ancak ortada bir sebep daha vardı: Kurultay zamanı yaklaşmıştı.

Genel Merkezde resmî toplantılar da sıklaşmıştı. Bunların en mühimi, yeni yıl bütçesiyle alâkalı çalışmalardı. Partinin görüşünü mütehassıs iktisatçılardan mürekkep bir komisyon hazırlıyacak, Mecliste Nüvit Yetkin müdafaa edecekti. Komisyona İsmail Rüştü Aksal, Cahit Zamangil, Namık Zeki Aral da dahildi. Onların dışında eski bakanlar veya eski milletvekilleri istişare maksadiyle çağrılıyorlardı. Nihayet Genel Merkez heyeti mutad çalışmalarını yapıyordu. İsmet İnönünün de bu çalışmalara katıldığı vakiydi. Gerçi hiç kimse asıl hazırlığın Kurultay için olduğunu açıklamıyordu ama, havası yapılan toplantı o toplantıydı. Bu arada eski C.H.P. liler aralarında Şemseddin Günaltay da dahil olduğu halde İstanbulda bir araya geliyor, müdavelei efkârda bulunuyorlardı. Faaliyet dehşetti.

Son tehir

Kurultayı tesbit etmek yetkisi Parti Meclisinindi. Parti Meclisi seçen ayın başında yaptığı toplantıda Kurultayı bahis mevzuu etmemişti. O zamanki temayül bunun Örfi İdare kalktıktan sonra yapılması merkezindeydi. Hakikaten Örfi İdare bir çok meselenin konuşulmasını men edecekti.

Doğrusu istenilirse Örfi İdare, Partinin bugün sevk ve idaresini deruhte edenler için bir mazeret yerine geçmişti. Zira Genel Merkez Heyeti hazırlıklarını tamamlıyamamıştı. Bazı kongreler yapılamamış, bazı delegelik seçimleri olmamıştı. Halbuki C.H.P. nin mühim bir hususiyeti vardı: Kurultayı zamanında yapılırdı. Bu yüzdendir ki iktidar partisinin kendi kongresini geç toplaması rahat rahat tenkid edilebilmişti. Şimdi ise C H P. D.P. nin vaziyetine düşmüştü. Parti Meclisinin önümüzdeki ilk toplantısı Şubat başında yapılacaktı. O toplantıda Kurultay tarihini mutlaka ve mutlaka tesbit etmek lüzumu vardı. Memleketin hava durumu göz önünde tutularak bu tarihin Mart sonlarına düşürüleceği anlaşılıyordu. Mart sonuna kadar teknik hazırlıklar da ikmal edilecekti. Örfi İdare de kaldırıldığına göre "tehir taraftarları" nın mazeretleri kalmıyordu.

"Prensipler Kurultayı"

Kurultay hakkında bir fikir tebellür etmek üzereydi. Hemen herkes bu toplantının bir "prensipler toplantısı" olması lüzumuna inanmaya başlıyordu. Elbette ki her kurultayda olduğu gibi bu sefer de küçük meseleler ele alınacak, şahıs mücadeleleri cereyan edecek, seçimler dolayısiyle kulis faaliyeti olacaktı. Bunları önlemek imkânsızdı. Ama istenilen, bunların yanında C.H.P. nin kendisine bir takım ana prensipler kabul etmesi ve 1958 seçimlerine öyle gitmesiydi. Prensipler, Faik Ahmet Barutçunun tabiriyle "İkinci Cumhuriyet" in prensipleri olacaktı. Bu prensipler üzerinde öteki muhalif partilerle işbirliği de sağlanabilirse C.H.P. hakikaten hayırlı bir iş yapmak fırsatını bulacaktı.

İktidara tekrar geçtiği takdirde C.H.P. ne yapacaktır? Kurultayda bu sualin cevabının kat'i tesbitine çalışılmalıydı. Zira eski partinin D .P. liderlerinin muazzam hataları yüzünden iktidara çok yaklaşmış bulunduğu ortadaydı. Ancak millette mevcut bir takım şüphelerin zail edilmesine, C.H.P. nin itimat telkin etmesine şiddetle lüzum vardı. Tâ ki seçmen, reyim yeniden C.H.P. ye vermekte bir gönül ferahlığı bulsun, bunu niçin yaptığım, ne bekleyerek yaptığım bilsin. Delegeler her şeyden ziyade o husus üzerinde durmalıydılar. Böylece, seçim beyannamesi hazırlanır ve parti çalışmaları ciddi istikamet alırdı.

Prensipler, Demokrasi rejiminin yerleşmesi için nelerin yapılması gerektiğim gösterecek ve bu umdeler belki de bütün Muhalefet için "slogan" yerine geçecekti. Bunların başında muhalif vatandaşlara farkh muamelenin gösterilmesini önlemek gelecekti. Halledilmesi gereken ilk iş buydu. Farklı muamele, bütün muhalif partilerin katılacakları bir kampanyayla ayıp hale getirildikten sonra Muhalefetin çalışmaları son derece kolaylaşacaktı. Bu gayeyi başka şekilde de anlatmak kabildir: Partizan idarenin kalkması! Kurultayın bu mevzuda alacağı bir karar, memleketin dört bir tarafında büyük akisler uyandırabilirdi. Gelecek delegelerin partizan idareden çok çekmiş vatandaşlar oldukları düşünülürse kararın kuvveti hakkında bir fikir edinilebilir.

Bundan başka Anayasa tadilâtı, antidemokratik kanunların kaldırılması, seçim kanununda prensip değişlkllği gibi meseleler hakkında da C.H.P. nin bu Kurultayında esaslı kararlar almasının gerektiği ortadaydı. Şimdiye kadar parti, rakibinin hatalarından faydalanarak prestijim düzeltmiş, tabir caizse iade-i itibar etmişti. Ama bundan sonraki yolu, bizzat alması gerekiyordu. Evet, D.P. C.H.P. yi, Adnan Menderes ise İsmet İnönüyü mumla aratmıştı. Ancak seçimleri kazanmak için bu kadarı kâfi gelmezdi. Şimdi, eski partinin "en az kötü" değil, "en iyi" olduğunu ispat etmek zamanıydı. Zira 1958 seçimleri 1950 seçimlerinden farklı olacaktı. 1950 de "bir de bunu deniyelim" diye rey verilmişti. 1958 de daha başka faktörler seçmen nezdinde rol oynıyacaktı. Bunların başında "itimad etme" faktörü gelecekti.

Bahçelikli sarı evde, bu hakikat anlaşılmıştı ve Kurultayın seviyeli bir kurultay olması için hazırlıklar yapılıyordu.

Gülek - Barutçu - Aksal
bulutlu parti

Şahıs meseleleri

Resmi toplantılar parti merkezinde yapılırken partili şahsiyetlerin evleri ve bilhassa yazıhaneleri kesif Ur faaliyete sahne oluyordu. C H P. deyince hatıra gelen "temsili kabiliyet" leri çok, memlekette iyi isim yapmış kimselerin Kurultayda mutlaka faal vazifelere getirilmeleri lâzımdı. Kasım Gülek iyiydi, hoştu, çok da faydalıydı. Ama kâfi değildi. Onun yanında başka simaların Partinin başında bulunmalarına şiddetle lüzum vardı. Öyle simalar ki tesbit edilen prensiplerin mutlaka gerçekleştirileceğinin garantisi olsunlar.. Kasım Güleğin münevverleri tatmin etmediği hakikatti. Buna mukabil kütle üzerinde cazibesi vardı. Fakat partinin hem münevverlere, hem de kütleye ihtiyacı bulunduğundan bir koalisyon gerekiyordu. Kasım Gülek ile diğerleri arasında daha ziyade şahsi ve hususi

anlaşmazlıkların bulunduğunu ise herkes biliyordu. Ama onları bir araya getirmek, beraberce çalıştırmak kabildi ve bir partinin başında tarih! bir şahsiyet bulunursa partililerin ondan bekledikleri bu olurdu.

D. P.

Bekleyen dervişler

Geçen haftanın sonlarında, Mecliste ve D.P. Grupunda cereyan eden müzakereleri takip edip onların neticesinden memnun olmayanlar başlarını esefle sallıyorlar ve:

"— Menderes, D.P. Grupuna tekrar hakim oldu" diyorlardı.

Bu kanaat gazetelere bile aksetmisti. Hakikaten, eğer hadiselerin dış yüzüne bakılırsa böyle bir zehaba kapılmak mümkündü; hatta doğruydu. Ama işin aslı başkaydı ve bu başkalık biten hafta içinde kendisini belli etti. D.P. Meclis Grupu daha bir ay kadar evvel yeniden itimad verdiği Adnan Menderes hakkında bir tahkikat açılmasını elbette ki reddedecekti. Bunu hayal etmek bile hataydı. Aynı şekilde, Avrupa Konseyi hadisesini de tahkik mevzuu yapmıyacaktı. Nitekim salı günkü grup toplantısında C.H.P.li milletvekili Kamil Kırıkoğlu tarafından Meclise yapılan bu teklifin reddi ittifakla kararlaştı. Nihayet Meclisin cuma günkü fırtınalı celsesinde olduğu gibi ön sıralarda oturan bir avuç "silahendaz" ın gürültü patırdı yapmalarını, konuşanları tahrik etmelerini beklemek lâzımdı. Ama bütün bunlar Menderesin D.P. Grupuna hakim olduğunun belirtileri olmaktan çok uzaktı.

Bu haftanın başında Ankarada siyasi çevrelere çok yakın bir zat şöyle dedi:

"— D.P. Grupu bekliyor. Toplantılarda Menderese şiddetle hücum edenler nasıl yirmi kişiyi geçmiyorsa, aynı şekilde onu hararetle müdafaa edenlerin sayısı da bu rakamın üstünde değildir. Eğer Osman Kavrakoğlunun sesinde mesela İhsan Aktürelin, meselâ Hazım Türegünün, meselâ Tavas Paşamehmetoğlunun, meselâ Rükneddin Nasuhioğlunun ve onların seviyesindeki milletvekillerinin fikirlerini arayanlar varsa yanılıyorlar. D.P. grupu vaziyetin inkişafına intizar etmektedir. Her şey, bir kere itimad almış olan Başbakanın hareket tarzına sıkı sıkıya bağlıdır. Eğer o da, grupa hâkim olduğu zehabına kapılıp eskiye avdet ederse feci şekilde yanıldığını derhal anlıyacaktır. Grup, Dördüncü Menderes Hükümetinin programının süratle tatbikine nezaret etmek arzusundadır."

Bu sözler doğruydu. Ağırbaşlı milletvekillerinin bir kaç hafta evvel verdikleri itimadı, eski meselelerden dolayı geri almaları ve Menderes hakkında tahkikat açtırmaları veya onu devirmeleri beklenemezdi. Fakat aynı şekilde, grubun tekrar Başbakanın hâkimiyeti altına girdiğini sanmak da hatalıydı. Zira komisyonlarda Demokrat milletvekillerinden M* yük bir ekseriyetin takındığı olgun tavır dikkati çekmekten geri kalmıyordu.

Zarar veren sesler

Asıl gürültü yapan sesler akortsuz sesler olduğundan bu, bizzat Demokrat Partinin aleyhindeki havayı körüklüyordu. Emeklilik kanunundaki tadilâtı görüşen komisyonda Üniversite muhtariyetini kötüleyen ve bazı profesörlerin komünist propagandası yaptıklarım delilsiz, senetsiz, sepetsiz iddiaya kalkışan iki Demokrat milletvekili (Kastamonudan Süleyman Çağlar ve Samsundan Ekrem Anıt) çekingen Ankara Üniversitesi Senatosunun bile iktidar aleyhinde galeyana gelmesine sebebiyet verdiler. Hakikaten Senato salı günü fırtınalı bir toplantı yaptı ve bir tebliğin yayınlanmasına ittifakla karar verdi. Bu tebliğde iki milletvekili iddialarım ispata davet ediliyorlar, meşhur kanunun da üniversite muhtariyetini zedelediği ilan olunuyordu. Aynı şekilde Meclis toplantısında bir takım kimselerin mütemadiyen gürültü yapıp toplantıyı karıştırmaları ve Meclisin rahat çalışmasına mani olmaları umumi efkârda parti için fena not teşkil ediyor ve Meclis Grupunun yeniden liderin iradesi altına alındığı zehabım doğuruyordu.

Parti için başka bir fena not, son günlerde Zafer gazetesinin neşriyatında kullanılması âdet haline getirilen bazı tâbirlerdi. İnönüye "ihtiyar lider", Hüseyin Cahid Yalçına "köhnemiş başyazar", Hür. P. mensuplarına "lüpçüler" veya "salon muhalifleri" demek, münafıklıktan, muhterislikten, vatansevmezlikten dem vurmak belki o yazıları yazanların "deşarj" olmalarını temin ediyordu ama umumi efkârda çok kötü karşılanıyordu. Halbuki hasımları yerden yere vurmak için kaba tâbirler, bir parti organına yakışmıyan kelimeler, hattâ küfürler kullanmak şart değildi.

Nitekim İsmet İnönü de, Osman Bölükbaşı da Meclisteki son konuşmalarında terbiye hudutlarının katiyyen dışına çıkmaksızın bunu muvaffakiyetle yapmışlardı.

ALLAH AŞKINA, LİLLAH AŞKINA SÖYLEYİN 1950 DEN BERİ DEĞİŞMİŞ NE VARDIR..." Menderes'in Antalya nutkundan

B.M.M.

Başlayan tahkikat

Bu haftanın başında Muhalefet partileri, Anayasa Komisyonunun Başkanı Muhlis Tümaydan birer mektup aldılar. Anayasa Komisyonu Başkam üç sabık D.P. Bakam hakkındaki tahkikatı yapacak olan Karna Komisyonun da başkanıydı ve Muhlis Tümay bahis mevzuu mektubu o sıfatla yazmıştı. Hakikaten pazartesi günü Anayasa ve Adalet Komisyonları azaları arasından 15 tanesi seçilmiş ve seçilenler Tahkikat Komisyonunu teşkil etmişlerdi. Komisyonda muhalif partilerden de birer temsilci bulunuyordu. Muhalefet partileri evvelâ kendi namzetlerini bizzat göstermek teklifinde bulunmuşlar, fakat bu teklifleri reddedilmişti. Müteakiben komisyona C.H.P. den Nuri Ocakçıoğlu, Hür. P. nden Turan Güneş, C.M.P. den de Mehmet Mahmudoğlu seçilmişlerdi;

Muhlis Tümay, muhalefet partilerine gönderdiği mektupta Tahkikat Komisyonunun çalışmalarına bu partilerin yardım etmesini ye bildiklerini bildirmesini rica ediyordu. Muhalif partiler bundan, tahkikatın emniyet içinde yapılacağı ve hiç bir şeyin gölgede kalmıyacağı neticesini çıkardılar. Gerçi evvelâ bir tereddüt belirmiş, tahkikatın bakanların temize çıkarılmalarım temin maksadiyle yapıldığı hissi uyanmıştu Bu yüzden bilhassa Hür. P. çevrelerinde muhalefetin Tahkikat Komisyonundan çekilmesi gerektiği fikri taraftar bulmuştu. Fakat Muhlis Tümayın mektubu çalışmaların mahiyeti hakkında ümid veren bir ışık yerine geçti.

Hürriyet Partisinde durum bu iken C.H.P. nin salı günü öğleden sonra yapılan gizli Grup toplantısında da İnönünün komisyon çalışmalarına muhalefetin iştiraki lehinde vaziyet aldığı görüldü. C.H.P. Genel Başkanı tahkikatı "örtbas edici" mahiyet de alsa hiç olmazsa bunun tesbiti için muhalif delegelerin komisyonda bulunmaları lüzumuna işaret etti; yok, tahkikat tarafsız bir seyir takip eder, bütün iddia ve ihbarlar görüşülür, sonunda da bakanların suçsuzlukları anlaşılırsa böyle bir raporun altında muhalefet mensuplarının da imzalarının bulunmasının memleket hayrına olacağını belirtti.

Zaten Mecliste bakanlar hakkındaki tahkikat teklifi görüşülürken pek az kimsenin farkettiği mühim bir hâdise cereyan etmişti. Muhalefet tahkikatın açılması şekline muhalif kalmıştı, ama İsmet İnönü takriri D. P. Grupu adına veren Burhanettin Onatın bir sözünü alkışladı. Burhanettin Onat bütün ihbarların komisyona yapılabileceğini, komisyonun hepsini incelemekle mükellef tutulacağım bildirmişti. Hakikaten bu haftanın başında salı günü de D.P. Meclis Grupunun gündeminde bulunan ve tahkikatla ilgili olan meşhur "gemi hikayesi" takriri komisyona sunulmak üzere sahibi tarafından geri alındı.

Turan Güneş
Muhalefet kontrolörü

Kapaktaki Politikacı

Ahmet Özel

Her şey Ahmet Özelin teknik sahada isim yapacağını gösteriyordu. 1910 da Sivasta doğmuştu. Lise tahsilini tamamladıktan sonra Yüksek Mühendis Mektebine girmiş ve ihtisas olarak elektriği seçmişti. Orayı da bitilince Fransaya gitmiş ve mesleki bilgisini daha da ilerletmişti. Müteakiben Ahmet Özeli akademik kariyeri seçmiş görüyoruz. Yüksek Mühendis Mektebi Teknik Üniversite haline gelirken mektebin bu eski talebesi de bir kürsüye sahip olmak yolundadır. Akademik kariyerin kademeleri aşılıyor ve Ahmet Özel profesör, dekan oluyor. Bu sırada yeni üniversitenin rektörlüğü için bir usul konmuştur: rektör, her defasında başka bir fakülteden seçilecektir. 1954 seçimlerinin arefesinde sıra Elektrik Fakültesindedir, Elektrik Fakültesinin rektör adayı ise Ahmet Özeldir. İşte böylecedir ki o yılki milletvekili seçimleri, için "şahsiyet" arayan D.P. hem Sivaslı *olan,* hem de Teknik Üniversite rektörlüğü gibi bir mevki sahibi bulunan Ahmet Özele milletvekilliği teklif ediyor, rektör de bunu kabul ediyor. Akademik kariyerden politik kariyere atlama gerçekleşmiştir.

Ama Ahmet Özelin, bir küçük şartı vardı: Milletvekilliğini bakan olmak üzere kabul ediyordu. Nitekim Üçüncü Menderes Kabinesinde Milli Eğitim Bakanlığında Celal Yardımcıyı görünce hayal sukutuna uğradı. Gerçi pek çok kimse o sukuta uğramıştı, ancak Ahmet Özelin hususi sebebi de vardı. Nitekim aylarca gelip milletvekilliği yeminini etmedi.

Ahmet Özelin ismi % mayıs seçimlerinden Dördüncü Menderes Kabinesinin kurulmasına kadar umumi efkârda bilinmiyordu. Teknik Üniversiteyle alâkası olan kimseler elbette ki milletvekilliğini seçmiş olan Elektrik kürsüsü eski profesörünü takip ediyorlardı, ama siyasi hayatta son rektörün adı ilk defa olarak Milli Eğitim Bakanlığına getirildiğinde duyuldu, yeni politikacılar da bir çok kademeleri atlamışlar ve bir zirve olan Bakanlığa getirilmişlerdi. Ancak, batı demokrasilerinde bakanlıklar umumiyetle bir stajın sonunda varılan merhalelerdir. Bizde ise, bu staja lüzum görülmediğinden bazan aksaklıklar oluyordu. İşte Milli Eğitim Bakanı böyle bir muzipliğe uğradı. Din tedrisatı mevzuunda takındığı tavır ve Yeni Sabah gazetesinin pazar nöbetini tutan gencin "gazetecilik" i onu bir anda şöhrete kavuşturdu. Ancak, bu şöhretin bakanlar için hararetle arzulanan bir şöhret olup olmadığı hususu meçhuldü.

Din tedrisatı meselesi haftanın meselesiyken onu tatbike hazır olduğunu bildiren bakanın da haftanın adamı olması tabiidir. Politika hayatının garip civeleri vardır; isimlerin yanına öyle kelimeler, cümleler veya hadiseler yapışır ki politikacılar ondan kurtulamazlar. Şal kelimesi Nihad Erimi ömrünün sonuna kadar takip edecek, profesörlerin bakanlar tarafından azledilmesi keyfiyeti daima Celâl Yardımcıyı hatırlatacak, Dr. Mükerrem Sarol kalkınmayı temsil edecek, Ahmet Özel de din tedrisatının şampiyonu olarak kalacaktır. Teknik sahada ihtisas yapıp akademik kariyerde derece alan ve lâiklik anlayışını Devletin okullarında din öğretilmesine kadar götüren bir Milli Eğitim Bakanının kolay kolay yetişemiyeceğini kabul etmek lâzımdır. Hele böyle bir tedrisat hakkında "olmaz öyle şey" dediği gazetelere aksedip, bunun kendi ağzından tekzibi ertesi gün yayınlandıktan sonra... Ahmet Özel, bakanlığa uzun bir teşrii tecrübe sonunda getirilme usulünü tatbik eden batı demokrasilerinin bizim için de örnek olması gerektiğini ispat etmek suretiyle rejime hakikaten büyük bir hizmette bulunmuştur.

İnşallah bunun eşini Millî Eğitimimize de yapar! Amin!

Muhlis Tümay
Bir ağırceza reisi

Komisyonu teşkil eden milletvekillerinden iktidara mensup olanlar arasında da hakikaten itimada şayan olanların bulunduğunu görmemek imkânsızdı. Bunların içinde öyleleri vardı ki kanaatinin aksinin altına, kellesini kesseler imzasını basmazdı. D.P. li komisyon azaları şunlardı: Halil Özyörük, Müfit Erkuyumcu, İhsan Aktürel, Arif Güngören, Mehmet Ali Sebük, Abdülkadir Eryurt, Hüsrev Ünal, İsmail Hadımlıoğlu, Vacid Asena, Şevki Ecevit, Cevat Ülkü ve Hamid Şevket İnce. Bu listeye bakanlar, yukardaki satırlarla kimlerin kastedilip kimlerin kastedilmediğini kolaylıkla ayırdedebilirler. Zaten her şey şahıslardan ziyade takip edilecek usule ve en mühimi niyete bağlı kalacaktı. Gerçi bakanlardan bazılarının sırtını sıvazlayıp "boşver" diyenler çıkmıştı ama, bunların komisyona hâkim olup olamıyacakları henüz belli değildi.

Sarol işi Grupta

Üç bakan hakkında tahkikata baslanırken sabık Devlet Bakam Dr. Sarol hakkındaki sözlü sorunun da veren: İzmir Milletvekili Pertev Arat - D.P. Grupunun önümüzdeki sah günü yapılacak toplantısı gündemine alınması kararlatıyordu. Grupta evvelâ karışıklık olmuş, bazı milletvekilleri Dr. Sarol partiden ihraç olunduğuna göre onu alâkalandıran sorunun D.P. Grupunda konuşulmasının doğru olmıyacağını ileri sürmüşlerdi. Nihayet uzun münakaşalardan sonra, Dr. Sarolun ne de olsa bir D.P. bakanı olarak icraatta bulunduğu düşünülerek takririn gündeme alınması kararlaştı. Fakat ikinci bir mesele daha vardı. Sarol, Grup toplantısına katılıp kendisini müdafaa edebilecek miydi? O mesele de şiddetli tartışmalara yol açtı, fakat bir karara varılamadı. Genel İdare Kurulunun fikri alınacaktı.

Türk Sesi gazetesi sahibi sabık bakan hakkında bir Meclis tahkikatı önergesi yoktu. Sözlü soruyu hükümet adına yeni Devlet Bakanı Emin Kalafat cevaplandıracaktı. Bu cevap üzerine müzakere açılacak, eğer Grup tatmin olunmazsa ve ortada bir yolsuzluğun bulunduğu anlaşılırsa Meclis tahkikatına gidilebilecekti. Hem bu sefer ortada reddi imkânsız delillerde vardı. Türk Sesi gazetesinde "Dr. Sarolun bu gazeteye ne mâna, ne madde olarak hiç bir ilişiği yoktur" ve "bu gazetenin Dr. Sarola kiralanacak bir sütunu mevcut değildir" diyen ilânlar ve Beyoğlu Dördüncü Noterliğinin mahzenlerinde aslı bulunup Dr. Sarolun bu gazeteyle hem mâna, hem de madde alâkası olduğunu ispat eden mukavelename...

Dr. Sarol fazla ilân, fazla kâğıt almış veya almamış, matbaasına kaçak kat yaptırmış veya yaptırmamış.. Bunlar hep, açılacak tahkikat sonunda anlaşılacak meselelerdir. Eğer sabık Devlet Bakanının gazetede o ilanı neşrettirmeyip noterde o mukavelenameyi imzalamadığı sabit olursa elbette ki hiç bir tahkikata lüzum kalmaz. Ama bu delil iptal edilmedikçe D.P. Grupunu tatmin imkansız hal alır. Bu arada bazı "yüksek çevre" lerin sabık ideal arkadaşı hakkında tahkikat açılmasını sureti katiyede önlemek istedikleri hatırdan çıkarılmamalıdır.

D.P. Grupu umumi efkar önünde yeni bir imtihanı salı günü verecektir.

Basın

Hasanın böreği

Bu haftanın başında pazartesi günü, saat 17.25 de Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni Başkan vekili İhsan Baç kampanayı çalıp ta celseyi tekrar açtığında milletvekillerine ayrılan sıralar pek tenhaydı. Yeni Başkan vekili bir saat kadar evvel, ekseriyet bulunmadığından toplantıya ara vermiş, fakat verdiği on dakikalık aradan sonra elli dakika da ekseriyet beklemişti. Ekseriyetin gelip gelmediği meşkukt ama, görüşülecek olanlar sözlü sorulardan ibaret bulunduğundan İhsan Baç yoklama yaptırtmaya lüzum görmedi. Doğrusu istenilirse, gelmiyenler hata etmişlerdi; Bira kürsüden pek istifadeli bazı hakikatleri dinlemek fırsatım kaçırdılar. Mesele, resmî ilânlar meselesiydi.

Salon tenhaydı ama, Sırrı Atalay'ın sorusunu cevaplandırmak üzere kürsüye çıkan Devlet Bakanı Emin Kalafatın verdiği ilk rakkamlarda dehşetli bir uğultu yükseldi. Bu arada "Maaşallah.. Maaşallah.." sesleri işitiliyordu. Emin Kalafatın okuduğu, 2 Mayıs 1954 ten (Büyük seçimlerin günü) 12 Kasım 1955 e (Dr Mükerrem Sarolun Basın işlerini tedvire memur Devlet Bakanlığından çekildiği gün) kadar muhtelif gazetelere resmî ilân karşılığı olarak Devlet tarafından ödenen paraydı. Bu müddet zarfında Ankaradaki gazetelere 2.419.881 lira 73 kuruş, İstanbuldaki gazetelere 5.166.363 lira 98 kuruş, İzmirdeki gazetelere 1.018.969 lira 87 kuruş ödenmişti. Mecmu miktar 8. 604.466 liradan, ibaretti! Fakat milletvekilleri, bahis mevzuu milyonlar milletin parası olduğundan birer "ooo!." çekmekten kendilerini alamadılar. Fakat asıl "ooo!." ları biraz sonra çekeceklerdi. Zira Sırrı Atalayın ikinci sorusu hangi gazetelere kaçar liralık resmi ilân verildiğine dairdi.

Emin Kalafat Ankara gazetelerinden işe başladı ve evvelâ ağababa Zafer'e ödenen meblâğı okudu : 1.048.310 lira ve 75 kuruşcuk! Keskin bir uğultu, Meclisin muvafık sıraları dahil, salonu doldurdu. Onu, Prof. Nihad Erimin meşhur Halkçı'sı takip etti. Devlet Bakanı bu gazeteye resmi ilânın 1955 şubatı ile aynı senenin temmuzu arasında verildiğini tasrih ederek meblâğı bildirdi : 103.927 lira ve 20 kuruşcuk! "Ooo:" sesleri bu sefer bilhassa muhalefet sıralarından yükseldi. İhtimal ki, C. H. P. li milletvekilleri bu 100 bin liranın ödendiği müddet içerisinde Halkçı gazetesinin yaptığı hayırhah neşriyatı hatırlamışlardı. Altı ay içinde 100 bin lira, pek çok şeyi izah edebilecek bir rakkamdı. Nitekim bu izahatı, Sırrı Atalay biraz sonra verdi. Bu arada Devlet Bakanı devam ediyor ve bazı gazete isimleriyle bazı yüksek meblağlar okuyordu. Bakındı hele, milletvekillerinin şu içinde yaşadıkları başkentte ne gazeteler çıkıyormuş ta kimsenin haberi yokmuş.. Daha dog-

Emin Kalafat
Gözde bakan

rusu haberi olanlar mevcutmuş: resmi ilanları dağıtanlar... Bu sayede öğrenildi ki, Ankarada Medeniyet adını taşıyan bir gazete vardır ve bu gazete tam 218.721 lira 95 kuruşluk resmi ilân almıştır. Bir de Hürses çıkmaktadır. Onun hissesine düsen 343.529 lira ve 40 kuruşcuktur. Bunlardan birincisinin sahibi D. P. li milletvekili Fevzi Boztepe, ikincisininki D.P. li milletvekili Cavid Oral'dır. Fark mı neden? Fevzi Boztepe müstakil milletvekilliğinden D. P. ye geçmiş, Cavid Oral C. H. P. li milletvekilliği hattâ bakanlığından.. Her halde oradan olacak. Dr. Mükerrem Sarol'un- aziz ahbapları tarafından çıkarılıp Ankara Telgraf adım taşıyan bir başka gazete daha mevcutmus ve sadece 261.413 lira 20 kuruşluk ilan alıyormuş. Ha. Hergün Ekspres'i de unutmamak lazımmış : 91.423 Ura 95 kuruşcuk... Nihayet, News Digest! Milletvekilleri:

— Ne? Ne?" diye bağırdılar.

News Digest.. Bu İngilizce refikimiz de nisan 1955 ten temmuz 1955 e kadar 20.949 lira almış. Acaba resmi ilânları İngilizce mi basıyormuş? Yoksa İngilizlere Türkçeyi resmi ilanlar yoluyla mı öğretiyormuş ?

Emin Kalafat Ankaradan İstanbula, İstanbuldan da İzmire geçti. Okuduğu isimler sayesinde herkes tenevvür ediyor ye basınımızın ne kadar zengin olduğunu anlıyordu. Ne gazeteler çıkıyormuş, ne gazeteler.. İstanbul Haber'ler, Vakit'ler, Zaman'lar, Yeni Memleket'ler, İstanbul Postaları, Halkın Sesleri, Demokrat Ege'ler,.. Nihayet Türk Sesi! Allahtan ki milletvekilleri Türk Sesi adını duymuşlardı. Dr. Mükerrem Sarola ait olan bu gazete Dr. Mükerrem Sarolun Devlet bakanlığı zamanında 364.365 buçuk lira resmi ilan almıştı, Bütün bu gazetelerin isimleri ve onları takip eden yüz bin liralar umumi "ooo!." 1ar arasında okundu. Bir de *alkış tutulsaydı, daha iyi olurdu. Yalnız hoş bir hadise geçti: Devlet Bakanı, İstanbuldaki gazetelerin kategorilere ayrılmış bulunduğunu söyledi ve birinci kategoriye dahil olanları saydı. Cumhuriyetle Hürriyet, arkadan Türk Sesi! Sırrı Atalay dayanamayıp sordu :

"— Türk Sesi gazetesinin birinci kategoriye alınmasının sebebi nedir? Tirajının yüksek olması mı? Hacmi mi? Ne?"

Arka sıralardan bir ses yükseldi:

"— Sahibi.. Sahibi.."

Herkes gülüyordu.

Komediden sonra dram

Fakat işin komik tarafı, listenin okunmasıyla bitti. Ondan sonra acı taraf başlıyordu. Sırrı Atalay, taşra gazeteleri dahil, devletin her yıl 12 milyon lira resmi ilân parası ödediğini açıkladı. Bazı istisnalar - *göz* önündeki istisnalar - bir tarafa, bunun dağıtılışındaki ölçü iktidarı tenkit etmemek, methetmekti. Hakikaten, okunan liste bunun en güzel deliliydi. Taşraya gelince, orada vaziyet daha da ıstırabıydı, zira iktidarı tutanlarla tutmayanlar arasındaki fark daha da barizdi. Muhalif gazeteler, teker teker kapanıyorlar veya sahipleri renk değiştiriyorlar, hiç olmazsa müstakil hüviyet takınıyorlardı Sırrı Atalay bunun mahzurlarım dört maddede sıraladı: Ahlakı tereddiye uğratmaktadır, basın hürriyetini zedelemektedir, Hazine menfatini zedelemektedir, milletin her yıl milyonlarca lirasını heder etmektedir.

Meclisteki bu beyanatın bazı tepkiler uyandırması beklenir. Zira, birçok birinci sınıf gazetenin aldıkları resmi ilân parası açıklanmıştı. Fakat bu ilânların mahiyeti belirtilmemişti. Bu gazetelerin resmi ilân almaları, sermayeleri Devlet tarafından ödenmiş bankaların tirajlarının yüksekliği sebebi ile ilânlarının, bu gazetelerde neşredilmelerini istemelerinden ileri geliyordu.

Aslında resmi ilân davası, tirajı düşük gazetelerin neşrettikleri ihale ilânları dolayısı ile bol bol para almalarından ortaya çıkıyordu.

Gönül çok isterdi ki Dr. Mükerrem Sarolun halefi bu tevziatın aksak taraflarım kabul etsin ve yeni esaslar getireceğini bildirsin. Yalnız Devlet, Bakanlığında değil, Adnan Menderesin yanında da Dr. Mükerrem Sarola halef olduğu ve bundan pek memnun bulunduğu hissedilen Emin Kalafat malesef böyle yapmadı.Resmi ilanlara Hazine menfaatinin siyanetinden başka bir maksad daha ekledi: "Bunun yanında memleketimiz gibi matbuatı okuyup yazmaya matlûp derecede- inkişaf etmemiş bulunan bir memlekette biraz da çıkan gazetelere yaşama imkânı, çıkmayanlara çıkma imkânı vermek gibi bir gaye güdüldüğünü kabul etmek lâzım gelir".

A K İ S
Bu hafta 34.350 adet
basılmıştır.

Bizim tanıdığımız - tanıdığımızı sandığımız - Emin Kalafatın böyle konuşmaması gerekirdi. Kimi himaye, hasıl himaye ve niçin himaye? Bu suallerin cevabını öğrenmek isterse Emin Kalafat lütfen dinlesin..

Kimi himaye

Yeni Devlet Bakanının elinde 1950 den bu yana kimlere resmî ilân verildiğini gösteren listeler mevcuttur. Samed Ağaoğlu tarafından ihya edilip Mükerrem Sarol tarafından tekamül ettirilen bu usulle beslenenler, göz önündeki bir kaç istisna hariç, iktidarın şakşakçılarıdır. Demokrat Partiyi tutanlar resmi ilân yardımı görmüş, tutmayanlar görmemiştir, İzmirde kırk seneden beri çıkan Anadolu gazetesinin ölümü bu yüzden olmuştur. Madem ki gaye "çıkan gazetelere yaşama imkânı vermek" tir, niçin Anadolunun kapanmasına *göz* yumuldu ? Hele taşra şehirlerinde... İster mi Emin Kalafat, oralardan bir kaç acıklı misali gözlerinin önüne ser lim.

Kimi himaye? Demokrat iktidarı tutanı

Nasıl himaye ?

Himayenin yolunun resmi ilâna inhisar etmediğini Devlet Bakanının bilmemesi imkansızdır. Kağıt tahsisleri listesini, bakanlığının arşivlerinden az bir zahmetle çıkarabilir. İthal listesini ise, komşu Ticaret ve Ekonomi Bakanlığından hemen temin edebilir. Gönül çok ister ki bir milletvekili de kâğıt tahsislerini sözlü soru mevzuu yapsın. O zaman, adları duyulmamış gazetelerin ne kadar da çok basmakta olduklarını görerek muhalifi muvafıkı milletvekilleri hayretler içinde kalacaklardır. Hem baskıyı kontrol da son derece kolaydır. Bir gece müfettişler ismi var cismi yok gazetelerden birinin matbaasına gidiversinler ve makinenin numaratörünün kaçta olduğunu görsünler.. Ya makine ve malzeme lisansları? Emin Kalafat, piyasayı kimin beslediğini zannediyor?

Nasıl himaye ? Tefrik yaparak himaye!

Niçin himaye

Emin Kalafat gibi okuyup yazmış, dünyayı görmüş, akıllı bir şahıs basını geliştirmenin yolunun sebil dağıtmak olmadığım bilmez mi? Mecliste okuduğu listede, yüz binlerce liralık resmi ilan hangi gazeteyi kalkındırmış, hangi gazeteyi "satılır gazete" haline getirmiş, onu kendi yağıyla kavrulur vaziyete sokmuştur lütfen söyler mi? Sonra, "himaye" nin müddeti nedir? İlelebet "himaye" olur mu? Bunun adına himaye değil, devlet kasasından zenginlik denir. Kalbur üstündeki gazeteler ortadadır. Hürriyet mi resmî ilân desteği sayesinde Türkiyenin 1 numaralı gazetesi oldu, yoksa Cumhuriyet mi, Yeni Sabah mı, Milliyet mi ? Bu gazetelere rakip olmak üzere beslenen teşebbüsler, sahiplerinden başka kime yaradı?

Taşraya gelince, iki elin parmakları sayısındaki vilayet hariç bizde "taşra gazeteciliği" diye bir şey olmadığı herkesin malûmudur. 100 tane, 150 tane, bilemedin 200 tane satan gazeteye resmi ilan verilir mi? Bunun nesini himaye etmek istiyorsunuz Emin Kalafat, lütfen söyler misiniz? Basın bir serbest piyasadır. Orada ancak hakiki gazeteciler muvaffak olur. Basım serbest piyasa saymayan, oraya devlet müdahalesini zaruri gören rejimler ise Demir Perdenin bu tarafındaki değil, öbür tarafındaki rejimlerdir.

Niçin himaye? Demokrat Partiyi tutsun diye himaye!

Sis hakikaten Türk basınını geliştirmek mi istiyorsunuz? Bakınız, yapacağınız iş nedir: O 12 milyon lirayla Türkiyede gazete ve mecmuaların süratle dağıtılmasını temin edin bir; hususî ilânları dağıtan monopolu yok edin iki; modern basının icap ettirdiği tekniği ve kâğıdı sağlayın üç! İşte hakiki basının şükranını o zaman kazanırsınız.

İSVEÇ'TEN ALACAĞIMIZ DERSLER

Aydemir BALKAN

Stockholm - Ocak

Hikaye zannediyorum oldukça eskidir: İsveç parlamentosunun açılışı şerefine kralın her sene sarayında verdiği kabul resmine bir Amerikalı gazeteci de davet edilmiştir. Amerikalı, aynı davette komünist milletvekillerinin de bulunduğunu görerek hayretler içerisinde kalır. İsveç kral sarayında bunların, hem de fraklar, nişanlar içerisinde, mevcudiyetleri pek de aklının alacağı şeylerden değildir. O sırada, bu milletvekillerinden bir tanesi Amerikalı gazeteciye elindeki sigarasını söndürmesini ihtar etmez mi? Çünkü kralın sarayında yasaktır. Şaşkınlığı büsbütün artan Amerikalı, özür dileyerek, sigarasını bastırır. Ama işin başından beri aklını kurcalayan suali de sormayı ihmal etmez. Aldığı cevap kısa ve sarihtir:

"— Fakat biz Moskovanın değil, kralın komünistleriyiz..."

*

Bu cevabın İsveç demokrasisi için bir kuvvet olduğunda şüphe yoktur.. Ancak İsveç, bugün dünya üzerinde seçkin bir mevkie, yüksek bir hayat standardına sahipse, bunun ön sebeplerini, İsveçin, demokratik müesseseleri evvelâ kurmak, sonra da hürmet ve muhafaza etmekte gösterdiği titizlikte aramalıyız. İsveçin, feodal bir rejimden bugünkü ileri cemiyet haline süratle geçişindeki küçük *"sır"*, *i*nsanın temel haklarına, beşer haysiyetini sağlı yan cemiyet türelerine saygı gösteren bir mekanizmanın daima iş başında olmasıdır. Bunun elemanları, temsilcileri değişebilir, fakat yarım asırdır ruhu değişmemiştir. Çünkü bu ruhun tabii bekçileri, kontrol cihazları daima ayaktadır. Umumi efkâr uyanıktır; herkes cemiyet menfaatinin nerede olduğunu müdriktir. Uzun ve sabırlı bir eğitim sistemi ile kontrol 'cihazlarını ve umumi efkâr temsilcilerini susturacak veya köle edecek macereperest politikacıların yaşamalarına imkan olmayan bir siyasî iklim yaratılmıştır. Bunun içindir ki, önce kalkınma sonra hürriyet teranesi, İsveçte revaç bulmamıştır. Hele bu teraneyi destekliyen başyazarlar, büyük gazeteler, hocalar İsveçin ufkundan dahi geçmemiştir. Evet, her memleketin, her rejimin tanıdığı demagoglar, şarlatanlar ve cemiyet hokkabazları elbet bu kuzey diyarlarında da türemiştir. Fakat hiçbirisi kürsü, kuvvet ve söz sahibi olamamış, hele memleketin kaderinde faal rol alamamıştır. Cemiyet bunları çabuk temizleyip saf harici etmiştir. Bu asrın başında, İsveç geniş bir eğitim ve sanayileşme hareketine geçtiği zaman, bütün reformların başarılması için idareciler "tek şart" biliyorlardı: Kütleye inmek. Sosyal nizamın tahakkuku için yaldızlı kelimelerden, parlak kuşat merasimlerinden, bol rakamlı, bol sıfattı nutuklardan ziyade bana ihtiyaç vardı.

*

Bundan otuz beş sene evvel İsveçte bir adam:

"— İsveçte herkes aynı derecede "fakir" olduğu zaman vazifemiz sona erecektir..." demişti. Bu adam halen İsveçin iktidar partisi. Sosyal-demokratların ikinci lideri Gustav Möller'dir. Möller, uzun seneler İçişleri Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı yapmıştır. Herkesin ayni derecede fakir olmasından murad edilen şey büyük servet sahiplerinin, toprak ve sanayi feodalitelerinin dağıtılması, millî servetin herkese aynı derecede taksimi idi.

İsveç bu programım kısa zamanda tahakkuk ettirdi. İsveçte sosyalizmin başarısını etüd edenler, komünizmle kesin mücadelenin anahtarını bulacaklardır. Komünizm hiç bir memlekette İskandinav illerinde, hele İsveçte olduğu kadar hezimete uğramamıştır. İsveçte Sosyalist Parti, tam yirmi dört senedenberi - 1932 den itibaren - iktidardadır. Başarısına bakılacak olursa daha uzun müddet de işbaşında kalacaktır. İsveç liderleri komünizmi altetmek için en müessir çarenin, sosyal adaleti kurmak olduğunu bilmektedirler. İsveçte sembolik de olsa Komünist Partisi ve komünistler mevcuttur. Fakat bunlar İsveçlilerin önüne sırası geldiğinde - veya icabında her türlü suçu ve ayıbı örtmek için bir paravana gibi kullanılmamaktadır. Yangınlar, cinayetler, teşkilâtlı yağmacılık bu paravananın arkasına gizlenmemektedir. Mahkemeler, adalet ve hakikat bu kâbusun gerisine çekilmemektedir. İsveçte hayat standardından da yüksek olan cemiyet haysiyeti, beşer şuurudur.

*

İsveçin tarihinde 1898 senesi bir dönüm noktasıdır. O yıl, İşçi Birlikleri Konfederasyonu kurulmuştu. Yirmi yıl sonra ücretler iki misli artmıştı. Otuz altı yıl sonra işçiler ve birlikler sermayeye katılmağa başladılar. Kırk yıl sonra İsveçte sosyalizm, kapitalizm ile bağdaşmaya muvaffak olmuştu. Vergi reformları, sosyal hizmetler, sağlık ve çalışma sigortaları, oynak ölçülü ücretler politikası, kredilerin kontrolü; İsveçte, hem yukarıdan aşağı, hem aşağıdan yukarı bir içtimai denge yaratmayı sağladı. Bugün artık İsveçte kimse, hele çalışıyorsa, hastalıktan, sakatlıktan bir kâbus gibi yılmaz. İşsizlik, eğitimden veya ilerleme imkânlarından mahrum kalma, maddi ve manevi sefalet bahis konusu olamaz. Hele gelir ve vergi adaleti örnek bir şekle varmıştır. Misaller verelim: Senede kazancı yüzbin Kronu geçenler % 60-65 vergi verirler. İşçi ve amele ücretleri ayda 700 Krondan aşağı olamaz. Kazanç hadleri ise iş hacmine göre adilâne bir şekilde tesbit edilmiştir. Mutavassıtlar ve her türlü içtimai parazitler müstahsil ve müstehlik arasından kaldırılmıştır. İdareciler, yüksek memurlar, bakanlar dahi gayet az bir ücretle iktifa etmek zorundadırlar. Bizdeki gibi bir hademeye nazaran elli misli maaş alan milletvekilleri İsveç milletinin içinden çıkmaz. İsveç parlamento üyelerinin maaşlarının miktarı - ayda 900 Kron - belki hala bazılarımıza gülünç gelebilir. Emektar bir İsçi veya bir ustabaşı kolaylıkla bu parayı kazanabilir.

Kütleye inmek, cemiyeti gayri memnunlardan temizlemek, sosyal adaleti sağlamak, tehlikeli yıkıntıları önlemek bu metodlarla olar. Yoksa bizdeki gibi "kopuk milyonerler" türetmekle değil..

*

Bromma, Stockholm'un kuzey batı banliyösüdür. Metro hattı göllerden, Saltığın ince girintilerinden atlıyarak Alvik'in kayalık çamlıklarına dalar. Geçen hafta Forlag Tiden'in neşriyat müdürü Alfons Gidlund ile Bromma'ya metroyla dönüyorduk. Dostum ilerde oturan orta yaşlı gözlüklü bir zatı işaret «M:

"— Tanıdınız mı?"

"— Hayır, dedim, kim?"

"— Başbakan Erlander!.."

"-?!.."

"— Evine ekseriya metroyla döner.."

Kış güneşi Stockholm'un ufkunda tatlı bir kızıllıkla batıyordu. Bu mevsimde güneşin ömrü ancak bir kaç saattir. Bir cumartesi öğleden sonrasıydı. Her yer buz içindeydi. Nehirler ve göller bembeyaz, alaca karanlıkta uzanıyorlardı. İsveçlilerin muhtemelen bir çoğu, başbakanları ile aynı metroda seyahat ettiklerinin farkında değillerdi.

Başbakan Erlander'i ya kimse tanımıyordu veya tanıyıp ta aldırmıyorlardı.

Sonradan banları başka bir İsveçli ahbabıma, Stockholm radyosundan Dr. Narath'a anlattım. Narath, çok neşeli, nüktedan fakat iyi müşahittir:

"- Elbet İsveçliler başbakanlarını tanımazlar, dedi, bu kadar senedir kendisinden bir şikâyetleri yok ki. Hem, dalağından zoru olmayan, safra kesesi ağrımayan bir adam da banların ne isimlerini, ne de yerini bilmez, öyle değil mi?"

Hâlâ düşünüyorum, hakikaten de öyle değil mi?

A D A L E T

Davalar

Bir an meselesi

Dünyanın en alâka çekici dâvalarından biri, şu günlerde İstanbulda cereyan etmektedir. Dâva bir miras davasıdır ve bahis mevzuu olan, milyonlarca liralık, bir servettir. Karsı karşıya gelmiş olan iki taraf, Ceylâni ailesi mensuplarıdır. Zira servet, bundan bir yıl kadar evvel ölmüş bulunan Galip Ceylaniye aittir.

Ceylani ailesinin hazin hikâyesi hafızalardan henüz silinmemiştir. İstanbul sosyetesinin bu tanınmış ailesi, büyük bir felâkete uğramıştır. Ailenin reisi ve asıl servetin sahibi Galip Ceylani büyük iş adamlarımızdan biriydi. Yanında karısı, kayınvalidesi ve çocuğu bulunduğu halde senelik tatilini Avrupada geçirmek istemiş ve orada bir otomobil tutarak yola çıkmıştı. Arabayı şoför kullanıyordu. İşte, Cote d'Azur'e yaklaşıldığı zamandır ki feci bir kaza vuku bulmuş ve otomobil, içindekilerle beraber bir uçuruma yuvarlanmıştı. Kaza mahalline gidildiğinde Galip Ceylani, karısı, kayınvalidesi ve çocuğu, şoförle beraber ruhlarını teslim etmiş bulunuyorlardı. Hukuki mesele bundan sonra çıkmıştır.

İlk kim öldü ?

Ortada büyük bir servet kalmıştı. Fakat servetin varisleri kimlerdi? İstanbulun 12 nci Sulh Hukuk Hâkimi Dr. Suphi Duru'nun şimdi çözmekle mükellef bulunduğu mesele budur. Zira servetin kimlere kalması gerektiği, kazazedelerin ölüm sırasına bağlıdır. Halbuki, zavallıların yanına ilk canlı insan vardığında hepsi ölmüş bulunuyorlardı. Eğer Galip Ceylani karısından evvel ölmüşse mirası evvelâ karısına, ondan da karısının akrabalarına kalmak gerekir. Fakat ilk ölen Bayan Ceylani ise, o takdirde Galip Ceylaninin serveti üzerinde karısının akrabalarının hiç bir hissesi yoktur. Mesele burada bitmemektedir. Bir de kayınvalide ve bilhassa küçük çocuk meselesi vardır. Eğer son ölen çocuk sa, Bayan Ceylaninin akrabaları onun mirasından istifade etmek hakkına sahiptirler. Zira çocuğun anne tarafından yakınları da mirasa gireçeklerdir. Fakat Çocuk anne ve bilhassa babasından evvel ölmüşse, o zaman servet gene Galip Ceylaninin varislerinde kalacaktır, İş, bu yüzden son derece karışık bir hal almaktadır. Bahis mevzuu olan servet milyonlarca liralık bulunduğundan, taraflar bir delil bulmak için çırpınmaktadırlar.

Ortada, Bayan Ceylani ailesinin ümit bağladığı bir husus vardır. Galip Ceylani ve karısı, aşağı yukarı parçalanmış, halde bulunmuşlardır, Bu, ikisinin de aynı anda ve derhal öldüklerinin delilidir. Halbuki çocuk lan, biraz daha az zedelenmiş vaziyettedir. Bu, çocuğun en son öldüğünün bir işareti sayılabilir, ancak ciddi bir delil teşkil etmemektedir. Vücutların durumundan başka, ölüme sebebiyet verecek noktaların durumu da bir karara varabilmek için son

A D L İ A M İ R

Hikmet BİL

Demokrat Parti, iktidara geldiği zaman tahakkukuna çalışacağı şeyleri bilindiği gibi meşhur programında teker teker saymıştır. Bunların en başında gelenlerinden biri de "Kaza birliğinin temin edileceği" vaadidir.

Demokrat Parti 1950 Mayısındanberi iktidardadır. Fakat Türkiye'de henüz kaza birliği mevcut değildir. Siviller kendi mahkemelerine, askerler ise "adli amir" lere bağlıdırlar.

Adli amirlik müessesesi fiyle bir müessesedir ki orada adlî âmir bulunan "kumandan" hem sorgu hakimidir, hem savcıdır, hem de hâkimdir.

Adli amirlik müessesesi öyle bir ki askeri hâkimler de vardır. Fakat meslekten yetişmiş ve hususî kanunlarına göre adlî âmirin refakatinde bulundukları her ne kadar kaydedilmiş ise de bu hâkimlerin rolleri mevcut müessese muvacehesinde kendilerine adlî âmirin sadece hukuk müşaviri bulunmalarından ileri bir yetki vermemiştir. Bir davada, bilhassa duruşma safhasına gelinceye kadar, ilk ve son tahkikatta adli amir tamamen âmiri mutlakdır. Bilindiği gibi sorgulan adlî askerî hâkimler (hukuk mezunudurlar) yaparlar ve gereken muameleyi kumandana (hukukçu değildir) arzederler. Meselâ maznunun tahliyesini adlî hâkim talep etmiştir. Fakat adlî âmir kendi mülahazasına istinaden maznunun mevkufiyetinin devamına karar verebilir. Meslekten bir hukukçu olan hâkim böyle bir hal karşısında ancak mütalaasını tezkereye iliştirmekle yetinmek mecburiyetindedir.

Adli amirlik müessesesinin memleketimizde bugünkü haliyle devamına artık imkan bulunmadığı açık bir hakikattir.

Bunun sebeplerini bir kaç makaleye dahi sığdırmaya kalkışmak beyhude bir gayret olur. Ancak biz burada bir iki esaslı noktaya temas etmekle iktifa edeceğiz.

*

Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde tevkif yetkisi herhalde hakim veya mahkemeye aittir. Halbuki "adli amir" bu hususta mutlak yetkiye sahiptir. Yetkisi Cumhuriyet savcısından da, sorgu hâkiminden de, hattâ bazı hallerde mahkemelerden de üstündür. Üstelik bu geniş adlî yetkilere sahip olan adlî âmirlerin asıl vazife meslekleri de askerliktir.

Bazı Kanun tahsilleri hukuk olan savcılardan, sorgu hâkimlerinden esirgediği vatandaşın hürriyeti üzerindeki tasarruf yetkisini - askeri mahkemelere bir çok hallerde sivillere de adalet tevzi ederler - adlî âmire nasıl fazlasıyla verebilir?

Kaldı ki anayasamızın 8 inci maddesi de bu hususta pek kesin bir hükmü ihtiva etmekte ve aynen şöyle demektedir: "hakkı kaza, millet namına usulü ve kanun dairesinde müstakil muhakim tarafından istimal olunur".

Hangi müstakil hakim ?

Askeri hâkimlerin sicil ve terfii kumandama elinde bulundukça, memleketin önemli bir unsurunu teşkil eden asker kitlenin adalet bakımından sükûn ve huzura kavuşması dikkatleri çeken bir noktadır. Bir askerî hâkimin kararlarının yüzde yüzü tasdik veya nakzedilmiş olsa dahi, terfi ve tefeyyüzüne zerrece tesiri yoktur. Hâkimin ehil ve liyakatli olduğunu yine kendi mesleğinden yüksek dereceli hâkimler takdir edebilir. Kumandan ise hâkim değildir.

Keza As. Mu. Usulü Kanununun 206 ncı maddesi anayasamızın 59 ncu maddesine açık olarak aykırıdır. Zira As. Usul Kanununun bu maddesinin bir fıkrasına göre, dâva olunan fiil sahtekârlık, hırsızlık:, emniyeti suistimal, yağma tahrip cürümlerinden biri olduğu veya askeri sırlarla, hükümetin emniyeti ile alâkadar bulunduğu takdirde sanık adlî âmirin muvafakat edeceği avukat veya dava vekilini müdafi tayin eder, demektedir. Şu hale göre müdafaa hakkının kutsiyeti de tanınmamakta veya tahdide tâbi tutulmaktadır. Adlî âmir, sava durumunda olduğuna göre, hiç bir sebep göstermeden kudretli bir vukatı böyle bir suçla maznun bir kimsenin davasna sokmayabilir. Avukatı davaya sokmadığı için de adlî âmirin hareketini tahdit edecek biç bir madde adı geçen kanunda yoktur.

Ordudaki Askerî adlî hâkimler sivil teşkilâttaki hakimlerin şartlarını tamamen haizdirler. Sivil hakimlerle askeri hakimler arasında kıyafet (cübbe), ilim, isim ve tayin şeklinde iştirak vardır. Fakat adlı âmir nezdindeki durumları ise on-

derece alaka uyandırıcıdır. Hakikaten, çocuğun vücudu anne ve babasınınki kadar zedelenmediği halde, meselâ başının bir tarafa vurması suretiyle onlardan evvel ölmesi gayri mümkün değildir. O takdirde, tabii çocuğun anne tarafından akrabaları bir hak iddia edecek durumda olmazlar. Buna mukabil, çocuk en son ölmüşse bütün miras ona kalmış sayılacak, böylece çocuk bu mirası kendi varislerine bırakarak ölmüş olacak, milyonlardan Bayan Ceylani tarafı da istifade edecektir. İşte Galip Ceylaninin varisleri buna kabul etmemektedirler ve Bayan Ceylani ailesinin servet üzerindeki iddialarını reddetmektedirler.

Mahkeme Fransadan raporlar istemiştir. Fakat gelecek olan raporların da müsbet bir tarafı olmasını beklemek biraz hayaldir, zira felâketzedelerin ölüm sırasını ilmi şekilde tesbit etmek hemen hemen imkânsız haldedir. Buna mukabil Medenî Kanunumuz bu gibi ihtimalleri derpiş etmediğinden hakimi vicdaniyle başbaşa bırakmaktadır.

Hâkimin kararı, bütün dünyada alâka çekecek bir karar olacaktır.

lan bir refakat katibi halinde bırakmaktadır. Buna mukabil fiilen hâkimlik yani adalet tevzii işinde yol çatallaşmakta ve bu iş meslekten olmayan bir "kumandan" a ait bulunmaktadır.

İşte "tevhidi kaza" bu bakımdan da kazaya uğramış bulunmaktadır. Bu hale göre görülmektedir ki orduda kumandan her şeyin amiri olduğu gibi adaletin de âmiridir. Dünyada en çok sevilen bir şey var ise o da emir kabul etmeyen adalettir. Bilgisiz adalet olmadığı gibi, adalet olmayan yerde de bilginin kıymeti yoktur. Kaldı ki hukuk bilgisine sahip olmayan bir çok kumandanlarımız da adli amirlikten "acaba adli bir hataya düştüm mü ? " diyerek vicdan huzursuzluğuna düştükleri için şikâyetçidirler. Hem kumandanlarımızı bu huzursuzluk ve külfetten, hem de askerî adaleti şüpheden ve anayasamıza aykırılıktan artık kurtarmanın zamanı çoktan gelmiş geçmiştir.

Zaten anayasaya aykırı olduğunu sadece ucundan kenarından izah ettiğimiz askerî mahkemelerin ve askeri usul kanununun demokratik zihniyetle telifinin kabil olmadığını D.P. kurulurken, yani bundan 10 sene evvel görmüş, adli amirliğin de, askeri mahkemelerinde kaldırılacağını programına almıştı. Devrin parti ileri gelenleri muhtelif konuşmalarında programlarını izah ederlerken bu hususları yana yakıla anlatmışlardı. Fakat iktidara geldiler, nedense "adli amir" i unutuverdiler. Sırası gelmişken biz bir daha hatırlatalım.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

2 20834 numaralı telefon henüz cevap vermiyor. Politikacılar bu numarayı iyi belleyiniz. Hürriyet Partisinden adaylık isteyenleriniz için bir kaç gün sonra zaruri hale gelecek olan bu numara, hâlen telefon rehberinde"Peker Receb" e aittir. Birkaç gün sonra da Hürriyet Partisi İstanbul İl Merkezinin olacaktır.

(Yeni Sabah)

*

İstanbul — Milli Eğitim Müdürlüğüne gelen bir tamimden anlaşıldığına göre bundan böyle Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullara

Avrupa'nın yeni modası

Bir adama iki köpek

devam eden kız öğrencileri ruj, allık, pudra kullanmayacaklar ve saçlarını da normal şekilde tarayacaklardır.

(Yeni Adana)

*

Cumartesi günü şehrimizde yapılan Hv. Gücü ile Yenidoğan spor kulübü arasındaki futbol maçında şimdiye kadar eşine rastlanmamış bir hâdise olmuştur.

Maçın hakemi ilk devrenin 30 ncu dakikasında düdüğü çalarak birinci devrenin bittiğini ilân etmiş, seyircilerin ve oyuncuların İsrarına rağmen istirahat odasına gitmiştir.

Bir müddet sonra maçın ikinci devresi için sahaya gelen hakem oyunu hava vuruşu, ile başlatmış, 60 dakika sonra da oyunun kati olarak nihayet bulduğunu ilân etmiştir.

Hadise şehrimiz spor çevrelerinde hayretle karşılanmış ve günün alay. mevzuu olmuştur.

Söylenildiğine göre hakemin bu şekilde hareket etmesine sebep birinci devrenin 30 ncu dakikasında tuvalete gitmek ihtiyacım duymasıdır.

(Azim - İzmit)

*

Akşehir, Karaman, Ereğli, Beyşebir, Cihanbeyli kazalarından sonra nüfusu 2 bini geçmeyen Ayrancı nahiyesi de Vilâyet olmak yolunda teşebbüse geçmiştir.

Ayrancılar vilayetlik bahsinde Karaman ile Ereğli arasında mücadele bulunduğundan en iyi hâl çaresi olarak her iki kazanın ortasında yer alan nahiyelerinin vilâyet haline getirilmesini istemektedirler. Hattâ bu hususta Başvekile şu manzum telgrafı çekmişlerdir.

"İki kaza beyninde kavga bulur nihayet
Pek münasip olmaz mı Ayrancıya Vilâyet."

(Yeni Sabah)

Öğrendiğimize göre ,Vicdaniye D.P. Kongresinde Sıtkı Yırcalının konuşmasında kalabalığı temin maksadiyle getirilen Üçpınar köyünden 11 D. P. li, Kongreden sonra saat 11 de 95 No. lu Belediye çöp kamyonuna bindirilerek köylerine gönderilmişlerdir.

Hâdiseye şahit Olanlar çöp kamyonu da olsa, Resmi bir vasıtanın parti işlerinde kullanılmasından infial duymuşlar ve gazetemize kadar gelip durumu bildirmişlerdir.

(Balıkesir Ekspres)

*

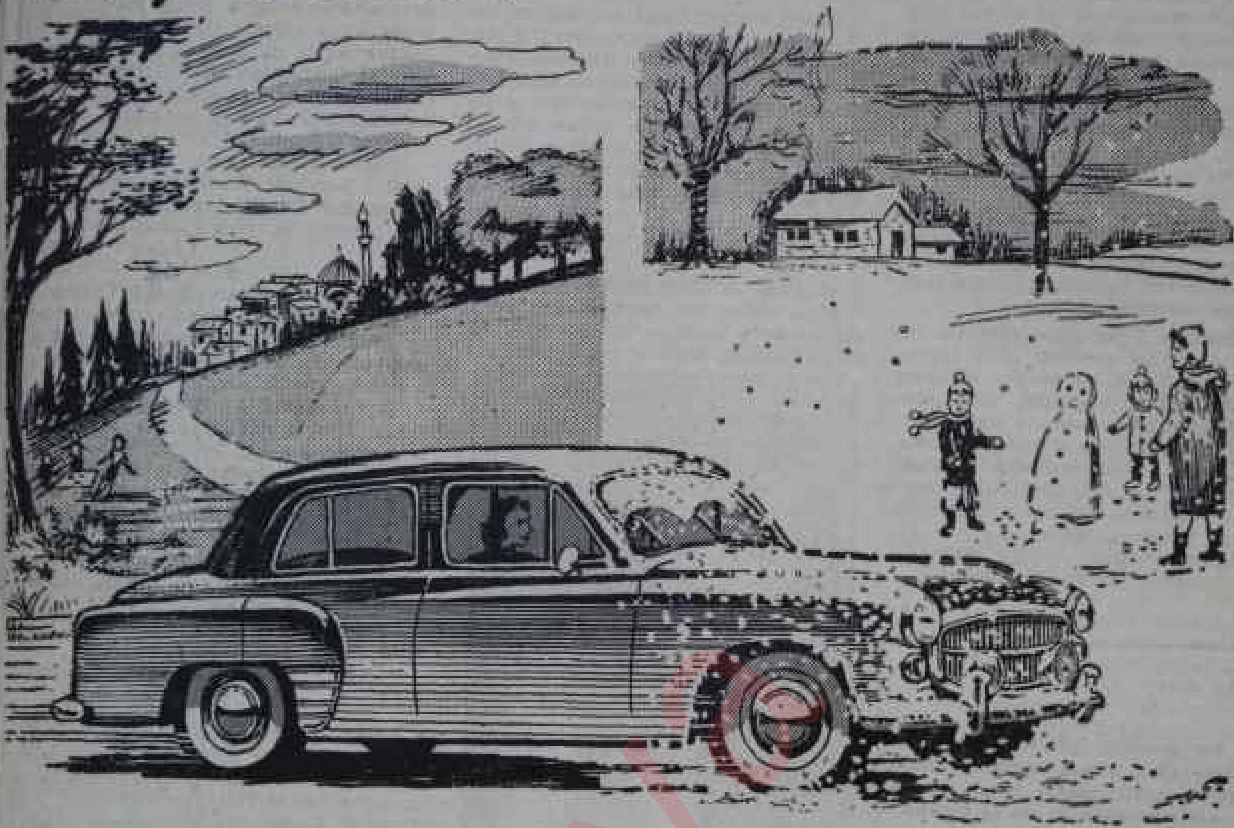
İsmi mahfuz bir bayan okuyucumuzun şikâyetini hayli enteresan bulduk : Bu okuyucumuz muayene ve röntgen için verem dispanserine gitmiş. "Evvelâ, diyor, bir arada soyunan ve öylece gözüme çarpan erkek hastaların hali tuhafıma gitmişti, sıra bana gelince daha acaip bir şey oldu. Bana "soyun" dediler. İçerde doktor var. Amenna. Ama bir de yabancı bir şahıs vardı ki dayanamayıp kim olduğunu sordum: "Makine onun zimmetindedir, ayrılamaz" dediler. Rica ederim bu olacak iş mi?..

(Ateş - Balıkesir)

İzmir — Belediye Reisi Enver Dündar Başar, Belediye vasıtalarında seyahat eden meccani paso sahiplerinin bundan böyle otobüs ve troleybüslerde oturmalarım yasak etmiştir. Böylece, bugünden itibaren paso hâmili 6000 kişi Belediye vasıtaları boş olsa da ayakta gidip gelmeye başlamışlardır.

(Milliyet)

KIŞ GELDİ ...

Yağ Değiştirme Zamanı Şimdidir

KIŞIN yaza nazaran daha ince bir motor yağı kullanmalısınız. Arabanız için en uygun kalınlıkta **SHELL X - 100 MOTOR OIL** yağını seçiniz. Unutmayınız ki **SHELL X - 100 MOTOR OIL** yüksek kaliteli temizleyici ve koruyucu bir yağdır. Motorunuzu temiz tutar ve aşınmasının en mühim amili olan asitten mütevellit paslanmayı önler.

Ucuz yağlar arabanızı mahvedebilir... Arabanızın kıymeti ucuz yağ kullanmakla sağlıyacağınız küçük ekonomiye nazaran çok üstündür.

ŞUNLARI UNUTMAYINIZ

1. Otomobil, Traktör veya Kamyonlarınızda daima EN YÜKSEK KALİTELİ yağ kullanınız.
2. Muayyen zamanlarda motor yağını değiştiriniz.

İHTİYATLI OLUNUZ!
MALİNİZİ KORUMAK İÇİN

X- 100 MOTOR OIL

Kıbrıs

Piskopostan temsilci

Geçen hafta içinde gelen haberler, Kıbrıs'ta, İngiliz Genel Valisi General Sir John Harding ile Yunan papazı Makarios arasında görüşmeler cereyan ettiğini gösteriyordu. Söylenildiğine göre Genel Vali, Makarios'a, İngiltere'nin Kıbrıs hakkındaki görüşlerini açıklamış, Kıbrıs'a kendi mukadderatını kendisinin tayin etme hakkının tanınmış olduğunu hatırlatmış ve bazı yeni tekliflerde bulunmuştu. Bu teklifler, gene söylenildiğine göre, Kasım ayında ileri sürülen İngiliz tekliflerinden daha da müsait şartlar ihtiva ediyordu. Eğer bu söylentiler doğru ise, İngiltere Kıbrıs'ın, er veya geç, plebisit yolu ile Yunanistan'a katılmasına rıza gösterecek demektir.

Ancak, geçen hafta söylediğimiz gibi, İngiltere bu katılmanın tarihini tesbit hususunda acele etmemektedir. Sir John Harding, evvelki haftalar içinde, Orta Doğu güvenliğinin İngiliz hakimiyeti ada üzerinden kalktıktan sonra da sağlanacağına kanaat getirmeden İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilemeyeceğini belirtmiş bulunuyordu. Gerçekten, İngiltere, Kıbrıs'a Orta Doğu'daki İngilizmenfaat ve üstünlüğünü korumak için dört elle sarılmıştır. Orta Doğu'daki nüfuzunu perçinleyecek Bağdat Paktının tamamlandığım görmeden adadan çekilmek niyetinde de değildir. Sir John Harding, bu hususları herhalde Başpapaza hatırlatmış olmalıdır. Nitekim, bu görüşmenin hemen ertesinde İngiliz Hükümeti, Orta Doğu'daki karışık durumu bahane ederek, Kıbrıs'a yeni paraşütçü kuvvetleri göndereceğini açıklamıştır. İngiltere, Kıbrıs'a yeni paraşütçü kuvvetleri gönderirken Ürdün'deki son durumu öne sürmektedir. İngilizlere göre, Ürdün'de günaşırı cereyan eden. karışıklıklar, Bağdat Paktı dışında kalan Arap devletleriyle komünistlerin , kışkırtıp desteklediği bir güruhun Kral Hüseyin'in rejimine yönelttikleri bir seri hücumdan başka birşey değildir. İngiltere, genç Kral Hüseyin ile Ürdün'deki İngiliz vatandaşlarının haklarını koruyabilmek ve gerektiği anda Ürdün'deki rejime yöneltilecek bir darbenin önüne geçebilmek için Kıbrıs'a yeni kuvvetler getirmekten başka çare görememiştir.

Yapılan açıklamalar ve dolaşan söylentiler ne olursa olsun, geçen hafta içinde cereyan eden Harding-Makarios görüşmelerinin ana konusunu Kıbrıs'a gelecek bu yeni İngiliz kuvvetlerinin teşkil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Gene muhtemelen, Kıbrıs Genel Valisi, Başpapazdan, Kıbrıs'taki tedhiş hareketlerine bir son verilmesini istemiş olsa gerektir. Yoksa General Harding, Yunan Hükümetine İngiliz görüşünü açıklayacak olsaydı, kendine muhatap olarak, tedhişçilerin reisi yerine, Kıbrıs'ta bulunan iki Yunan konsolosundan birini seçerdi. Eğer bizim tahminlerimiz hilâfına bu görüşmelerde' iki Hükümetin karşılıklı görüşleri bahis konusu olmuş ve Sir John Harding kendisine bu konuda muhatap olarak bir papazı seçmişse, Genel Valinin bu hareketini diplomatik teamülleri hiçe saymış olmaktan başka bir şekilde vasıflandırmaya imkân yoktur.

Makarios
Çıbanbaşı

Kıbrıs'ta barikatlar
Ama gene insanlar ölüyor

Türkiye'nin görüşü

Geçen hafta içinde, Türk Hükümetinin Kıbrıs adası üzerindeki görüşünü değiştirdiğine dair bir işaret de görülmüyordu. Tam tersine, bazı yetkililerin söylediğine göre, Türkiye eski görüşünde ısrar ediyordu. Bu, Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetlerin gerginliğini muhafaza etmeleri, demekti.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Türk hükümetinin son Londra konferansından sonra tutumunu değiştirmesi oldukça zordu. Türkiye, bu konferansta, adanın el değiştirmesi halinde Türkiye'ye iadesinden başka bir hal tarzına yanaşmayacağını söylemekle kendini bağlamış oluyordu. Nasıl ki, Yunanlılar da aynı şekilde kendilerini bağlamışlar, hareket serbestliklerine kendi elleriyle son vermişlerdi. Eğer İngilizler Londra konferansıma başarısızlığını Yunanlılar veya Türklerin sırtına yükleyebilmişlerse, bu, Türk ve Yunan siyasetinin İngiliz siyasetinin sahip olduğu sup» lesten mahrum bulunduğu içindi.

Halâ aynı sertlik ve uyuşmazlık havası içinde gelişen Türk ve Yunan siyasetinin bağdaşması, bugün için gerçekten imkânsız görünmektedir. Her iki Hükümetten biri diğeri lehinde bir fedakarlıkta bulunmadıkça bu davanın nasıl halledilebileceğine biz akıl erdiremiyoruz. Eğer Türk Hükümeti bu konuda bir görüşe sahipse bu görüşü açıklaması gerek-

inektedir. Aksi takdirde, meçhuller içinde kalan Türk halk efkarının meselenin çözülme günü gelince göstereceği tepki şiddetli olacaktır.

İngiltere

Sıra Başbakanda mı?

Kabinede yapılan son değişikliklerden sonra biraz yatışmış görünen İngiliz iç siyaset havası, geçen haftalar içinde tekrar hararetlenmiş bulunuyor. Kabine değişikliğinden önce eski Maliye Bakam Sir Richard Butler'e yüklenen hayat pahalılığı ile eski Dışişleri Bakanı Harold Mac Millan'a yüklenen dış siyaset başarısızlıkları, kabine değişikliğinden sonra Eden'in omuzlarına yıkılmıştır. İngiliz halk efkarı ve basını kadar Muhafazakâr Parti çevreleri de, şimdi, Başbakana karşı cephe almış bulunuyorlar.

Sir Anthony Eden'e yöneltilen hücumlar son günlerde o kadar şiddetlenmişti ki, geçen haftanın ortalarına doğru, Londra sokaklarında, Eden'in istifasının bir gün meselesi olduğu söylentileri dolaşıyordu. Bazan kaynağını bizzat basından alan bu söylentiler gazete sütunlarına kadar geçiyor, muhalif ve muvafık bütün basın yeni Başbakanın kim olacağım tartışacak kadar ileri gidiyordu. Haftalık "Observer" gazetesine göre Başbakanın çekilmesini en fazla isteyenler, başkanlığını yapmakta olduğu Muhafazakâr Parti milletvekillerinin büyük çoğunluğuydu. Başbakana, muhalefetin en ağırı, kendi partisinden geliyordu. Observer, "bu muhalefet böyle devam edip gittiği takdirde, diyordu, Sir Anthony Eden'i yerini sıhhi sebeplerle Richard Butler veya Harold Macmillan'a bırakarak, Lordlar kamarasına çekilmiş göreceğiz".

İngiliz siyasi çevrelerinin de kaydettikleri gibi, geçen haftalar içinde Eden'e yöneltilen hücumlar, uzun zamandanberi bir İngiliz parti liderine yöneltilmiş hücumların en şiddetlisiydi. Neden herkes Eden'e yükleniyordu? Neden-henüz yapmış olduğu kabine değişikliğinin neticelerini elde etme fırsatım bulamayan İngiliz Başbakanından idareyi başkasına devretmesi isteniyordu? Doğrusunu söylemek gerekirse Muhafazakâr Parti ileri gelenlerinin de bu konuda vardıkları bir fikir birliği yoktu. Bu suallere verilen cevaplar o kadar çeşitli, o kadar değişikti ki Eden'in bunlara bakarak yeni bir yol çizmesi beklenemezdi. Herkes Eden'in idaresinden memnun olmadığım söylüyordu. Ancak "Niçin?" diye sorulunca her kafadan ayrı bir ses çıkıyordu.

İç güçlükler

İngiltere, son aylarda, İkinci Cihan Harbi sonrasının en güç ve çetin günlerini yaşıyordu. Yeni bütçede hayat pahalılığının önüne geçmek için ciddi hiçbir tedbirin mevcut olmadığı iddia ediliyordu. Bazılarına göre yeni bütçede devlet masrafları kısılacağına arttırılmış, böylece İngiltere'de esasen mevcut enflâsyon temayülleri körüklenmişti. Bazılarına göre ise devlet masrafları arttırılmamıştı. Bu, devletin elinden enflâsyona karşı müessir bir politika takip etmek imkânlarım alacak, bugünkü durumun daha da kötüye gitmesine yol açabilecekti. Bütçe tenkitleri Eden'i gerçekten hırpalıyordu. Devlet masraflarını arttırsa bir tarafın, arttırmasa diğer tarafın hücumlarına hedef - oluyordu. Ancak bütçe tartışmalarının hemen arkasından patlak veren bir skandal, eski tanklar skandali, bu skandalin yankıları devam ederken de Liverpool limanında ele geçirilen harp malzemesi Eden'in durumunu büsbütün güçleştirmiştir.

Eski tanklar skandalı

Bütün dünyaya "eski tanklar skandali" adı altında ve süratle yayılan hâdisenin özeti şudur : Bir İngiliz firması, bir Belçika firmasına, hurda adı altında 30 tonluk 415 Sherman

Anthony Eden
Gensorudan korkmuyor

tankı satmıştır. Basına göre, bu tanklar hurda olarak satılmalarına rağmen sağlam tanklardır ve Belçika'dan, Kuzey Afrika'da çarpışmakta olan milliyetçi kuvvetlere satılacaklardır. Böyle bir danışıklı doğuş, Hükümetin haberi olmadan yapılamaz.

İşçi Partisine göre, bu tanklar Kuzey Afrika'ya değil Orta Doğu'ya sevkedilmek üzeredir. Hurda üzerinde iş yapan nüfuzlu İngiliz firmaları Hükümete baskı yapmışlar ve büyük kârlarla, dünyanın bu en nazik bölgesinin sulhunü tehlikeye atmak bahasına, İngiltere dışına çıkar çıkmaz döğüşe hazır bir hale sokulabilen eski tankları Orta Doğu devletlerine satmak imkânını elde etmişlerdir.

Bütün İngiliz âmme efkârı ve basım bu mesele ile uğraşırken ortaya çıkan ikinci bir skandal, işçilere, Eden hükümetine hücum etmek için gerekli fırsatların en bulunmazım vermiştir. Bu skandalde bahis konusu olan hurda tanklar değil, döğüşe hazır sağlam silâhlardır. İngiliz basım her iki skandal arasında bir bağ bulunduğu hususunda ısrarla birleşmektedir. Bir Liverpool milletvekiline meçhul bir şahıs tarafından telefonla yapılan ihbardan sonra, Liverpool limanında, Mısıra gönderilmek üzere olduğu anlaşılan on iki vagon dolusu harp malzemesi bulunmuştur. Bilindiği gibi, Orta Doğu gerginliğinin başlıca kaynağı İsrail - Arap anlaşmazlığı sırasında yayınlanan müşterek Amerikan - İngiliz - Fransız deklârasyonunda, İsrail ve Arap devletlerine silâh satış ve sevki tahdit edilmişti. İngiliz Dışişleri Bakanlığı sözcülerinden birinin, Liverpool limanında ele geçirilen silâhların bu deklârasyonda konulan esaslar dahilinde Mısıra gönderildiği yolunda bir açıklamada bulunmasına rağmen, muhalefet, meselenin Avam Kamarasına getirilmesinde ısrar etmiştir.

Yanında Dışişleri Bakam Selvyn Lioyd olduğu üzere bu ayın sonlarına doğru Birleşik Amerika'ya bir seyahat yapacak olan Sir Anthony Eden, başlangıçta meseleyi Avam Kamarasına getirmek istememiş ve muhalefet lideri Geitskell ile yaptığı özel bir görüşmede, bu konu üzerinde bir Beyaz Kitap yayınlamayı vadetmişti. Ancak, işçi partisi meselenin Avam Kamarasında görüşülmesi üzerinde ısrar etmiş ve Eden'in böyle bir görüşmeyi reddetmesi halinde, Avam Kamarasına bir gensoru takriri vermek tehdidinde bulunmuştur. İngiliz parlamento ananeleri gereğince, şimdiye kadar verilen hiçbir gensoru takririnin reddedilmediğini bilen Başbakan, ister istemez, görüşmelerin açılmasına razı olmak zorunda kalmıştır. Başbakanın bu görüşmelerden eskisi kadar kuvvetli çıkacağım söylemek çok güçtür.

Dış meseleler

İç işlerde büyük sarsıntı ve skandallerle uğraşmak zorunda kalan İngilterenin dış işleri de pek parlak bir manzara arzetmemektedir. İngilterenin başındaki dış gailelerden en büyüğü Kıbrıs'tır. Muhalefet, Eden'i, Kıbrıs'a kendi mukadderatım kendi landınrken, Muhafazakârlar da Baştayin etme hakkını tanımamakla suçbakanı Kıbrıs meselesinde çok yumuşak bir siyaset takip etmiş olmakla itham etmektedirler. Avam Kamarasında bu konuda yapılan müzakerelerden, Başbakan, her gün biraz daha zayıflamış olarak çıkmaktadır.

İngiltereyi son günlerde en fazla meşgul eden dış gailelerden biri de Orta Doğunun durumudur. Başlangıçta öncülüğünü yaptığı Bağdat Paktına Amerikanın girmemesi, Paktı eksik ve pakt üyelerini hoşnutsuz bırakmıştır. Orta Doğu'nun bütün yükü, şimdi, İngilterenin sırtındadır. Geçen hafta içinde verdiği bir demeçte, Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles, Amerikanın Bağdat Pak-

tına girmeyi henüz düşünmediğini açıklamış ve Orta Doğuda istikrar temin edilmeden girmek istiyeceğini zannetmediğini de söylemeyi unutmamıştır. Oysa ki, Bağdat Paktı Orta Doğuda istikrarı temin etmek için yaratılmıştı. Amerika, kendi icat ettiği bu kar helvasını kendi de beğenmemiş olmalı ki, istikrar unsuru olsun diye kurmak istediği bir pakta katılmayı istikrarın temini şartına bağlamıştır. Bu acaip bir perhiz ve acaip bir lahana turşusudur.

Orta Doğuda istikrarı temin etmek görevini böylece kendiliğinden yüklenmiş duruma düşen İngilterenın yarattığı tepki, diğer yandan Aderde girmiş bulunuyor. Ürdün umumi efkarı bir yandan İngiliz baskısının yarattığı tepki, diğer yandan Arap ve Rus propagandalarının tesiri altında Bağdat paktına katılmamak hususunda ayak diretmektedir. Bu küçük devletin İsrarı, İngiltereye, Orta Doğu'da sonu gelmiyecek bir maceraya girişmiş olduğu intibaını vermekte ve Eden, bu konuda da geniş tenkidlere hedef olmaktadır. Eden, kabinesinin gevşek değil, fakat kararlı bir siyaset takip etmekte olduğunu isbat etmek istercesine, Kıbrısa yeni paraşütçü kuvvetler göndermek lüzumunu hissetmiştir. İngiliz Başbakanı, bu Jestiyle, bir yandan Kıbrısı hala İngilterenin Orta Doğudaki menfaatlerini korumak için kullanılacak bir askeri üs olarak kabul ettiğini gösterirken, diğer taraftan Orta Doğu paktını tamamlamak için, gerekirse, buradan Ürdün üzerine baskı yapmak niyetinde olduğunu da anlatmak istemektedir.

Tito'ya ne oluyor ?

Eden hükümetinin dış politikası, geçen hafta içinde, sadece İngiltere'de değil, Britanya adaları dışında da tenkide maruz kalmış bulunuyor. Habeşistan ve Mısıra bir seyahat yapmakta olan Tito, seyahatinin sonunda Kahire'de yaptığı bir konuşmada Bağdat Paktına şiddetle hücum etmiş ve Belgrad'a dönüşünde tertiplenen bir toplantıda da aynı hücumları bir kere daha tekrarlamıştır.

Tito'ya göre madem ki Orta Doğu devletleri bu gibi tertipleri arzu etiniyorlar, o halde bu devletlerin mutlaka bir pakta girmeleri hususunda ısrar etmeye lüzum yoktur. Kaldı ki bu gibi paktların, sulhe faydadan ziyade zararı dokunmaktadır. Orta Doğu devletini pakt değil, yardım istemektedirler. Tito'ya göre, bu yardım mutlaka yapılmalıdır.

Titonun bu sözlerini anlamak gerçekten güçtür. Tito Bağdat Paktına yükleneceğine, paktı idare edenlerin beceriksizliğine işaret etse daha doğru bir iş yapmış olurdu. Bağdat paktı Orta Doğuda huzursuzluk yaratmış, Arap devletlerinin büyük bir kısmının husumetini üzerine çekmiş olabilir. Bu, bu gibi paktların lüzumsuzluğunu değil, sadece Bağdat Paktının kuruluşunda ve yürütülüşündeki hataları gösterir. Eğer Bağdat Paktı

Mareşal Tito

Müttefiki cephe !..

başlangıçta düşünüldüğü gibi Amerikanın iştirakiyle kurulsa ve kurulduktan sonra da pakta iştirak eden devletlerin temkinli ve sabırlı davranışlariyle yürütülseydi, pekâlâ Orta Doğu sulhuna hizmet eden bir teşkilât olabilirdi. NATO'nun Avrupa barış ve güvenliğine yaptığı hizmet kimse tarafından inkâr edilemez. Nitekim, bir zamanlar, bizzat Tito bile NATO'nun garantisini elde edebilmek için uzun çalışmalar yapmıştı. METO'nun da Orta Doğu barış ve güvenliğine aynı hizmette bulunamaması paktın değil, onu idare edenlerin ve pakta önayak olup da gereğini yapmaktan kaçınanların kabahatidir.

Orta Doğu devletlerine yapılması gereken yardıma gelince, hiç bir vecibe yüklenmeden her türlü yardımdan istifade etmek ilk defa Tito'nun aklına gelmiş değildir. Tarih, vazifelerini yan çizip sadece nimetlerden istifade etmek isteyen devletlerle doludur. Bu devletlerin sonu ise hiçbir zaman parlak olmamıştır. Dünyanın karışık ve Orta Doğu'nun nazik durumundan faydalanarak her iki bloktan da ayrı tavizler koparmak siyaseti dürüst bir siyaset olmasa gerektir. Bir pakta girmek istemeseler de, Orta Doğu Devletleri, durumlarını açıkça tesbit etmeli ve Makyavelist bir davranış tutacaklarına, tarafsız fakat dürüst bir siyaset takip etmelidirler. Aksi takdirde, bugün kendilerine kur yapan her devlet, yarın Orta Doğu devletlerini güvenilmez birer şantajcı olarak kabul edecek ve ilerde de öyle anacaktır.

Ürdün

Arap saçı

Geçen haftanın başlarında bir gece Amman radyosunu açanlar, radyoda şöyle bir konuşma yapıldığını işittiler: "Hangisi olursa olsun bir pakta girmek bizim politikamız içinde olamaz. Biz, diğer Arap devletleri ile aramızda esasen mevcut bulunan dostluk bağlarını daha da sıklaştırmak ve işbirliğimizi kuvvetlendirmek emelindeyiz." Bu sözleri Ürdün'ün son bir ay içinde iktidara gelen Başbakanlarının üçüncüsü ve şimdilik sonuncusu söylüyordu.

Şu bir kaç ay içinde, Ürdün'ün kaynaşma halinde bulunduğu okuyucularımızın meçhulü değildir. Geçen sayılarımızdan birinde de açıkladığımız gibi, son aylarda, Ürdün'ü idare edenler ile, Ürdün amme efkârı arasında bir çekişme cereyan etmekteydi. Türkiye Cumhurbaşkanının Ürdüne yaptığı son seyahatten sonra Bağdat Paktına katılması bir gün meselesi haline gelen Ürdün'ün üzerine yapılan İngiliz baskısı durumu birden değiştirmişti Bulganin ve Kruçef yoldaşların Hindistanı ziyaret etmekte olduğu günlerde Asyanın güneyinden Bağdat Paktına karşı yükselen seslere fiili bir cevap vermek isteyen Orta Doğu lideri, Genel Kurmay Başkanını Ürdüne yollamış ve bu devletin bir an önce METO'ya katılmasını temine çalışmıştı. Ancak İngiliz Kraliyet Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Templer'in Ürdünü idare edenler üzerinde yaptığı baskı halk efkârında iyi karşılanmamıştı. Halk efkârı ve Ürdün ordusunun subayları böyle bir katılma için hazırlıklı bulunmuyorlardı. Ürdün'ün Bağdat Paktına iltihakı için âmme efkârını hazırlamak her şeyden önce zaman meselesiydi. İngiltere, Ürdün idarecilerini zorlamak ve acele etmekle kendi bindiği dalı kesiyordu. Nitekim Ürdünlüler arasında başgösteren hoşnutsuzluk idareciler arasına da yayılmakta gecikmemiş ve iktidarda bulunan Seyit Said kabinesinin dört bakam, İngiliz Kraliyet Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Templer'in hükümetin dış politikası üzerine tesir yaptığını ileri sürerek, çekilmişlerdi. Bu çekilmeyi kabinenin istifası takip etmişti.

Seyit Said hükümetinin istifası üzerine kabineyi kurmak görevinin El Mecali'ye verildiği okuyucularımızın hatırlarındadır. Meclis Başkan yardımcılığını yapmakta olan El Mecali koyu bir Bağdat Paktı taraftarıydı. Kralın El Mecali'yi seçmesi halk efkârını galeyana getirmiş ve en şiddetli neticeleri Türk Konsolosluğu üzerinde tecelli eden umulmadık bir tepki yaratmıştır. Galeyana gelen halk efkârını teskin etmek için El Mecali'yi feda etmekten başka çare göremiyen Kral Hüseyin, kabineyi kurmak görevini, bu defa İbrahim Haşim'e vermiş ve ayrıca, halk efkârının şiddetli İsrarları karşısında, Meclisi feshetmek zorunda da kalmıştı.

Meclisin feshi ve hükümet başkanlığının nisbeten tarafsız olarak tanınmış bir kimseye verilmesi Ürdünlüleri teskin etmişe ebenziyordu.

Ancak evvelki hafta içinde Ürdün Devlet Şurasının aldığı bir karar memleketi tekrar karışıklığa atmıştır.

Son hadiseler

"Ürdün Devlet Şurasının aldığı karara göre Meclisin feshi Anayasaya aykırıdır ve eski Meclis, olağan süresini tamamlayıncaya kadar, teşri organı olmaya devam edecektir. Bu karar üzerinde amme efkârı tekrar galeyana gelmiş, siyasi teşekküller umumi grev ilân etmiş ve tabir caizse, kabak bu sefer de Amerikan konsolosluğunun başında patlamıştır.

Eski Meclisin tekrar Bağdat Paktı lehinde bir karara varmasından korkan Ürdünlülerden müteşekkil bir güruh geçen haftanın başında, Kudüs'ün Ürdün bölgesindeki Amerikan Kosolosluğuna hücum etmiş ve konsolosluğu tahribe çalışmıştır. Bu arada pencereler ve kapılar kırılmış ve Amerikan bayrağı yırtılmak istenmiştir. Kudüsün İsrailliler elinde bulunan bölgesinden bildirildiğine göre, karışıklıklar sırasında on bir kişi ölmüş, otuz sekiz kişi de ağır surette yaralanmıştır.

Duruma hâkim olamayan İbrahim Haşim hükümeti istifa etmek zorunda kalmıştır. Kral Hüseyin, gelen haberlerden anlaşıldığına göre, yeni kabineyi kurmak görevini Samir Rifai'ye vermiş bulunuyor. Samir Rifai, kabinesini, geçen, haftanın ortalarına doğru kurmaya muvaffak olmuştur. Yeni başbakan, iş başına geçer geçmez ilk olarak Ürdün'ün hiçbir pakt çerçevesi içinde yer almıyacağını beyan etmiş ve böylece, bir hamlede, galeyan halinde bulunan halk efkarına büyük bir tâvizde bulunmuştur.

Ürdün şimdi bir çıkmaza girmiş bulunuyor. Son hâdiseler, bu memleketin Bağdat Paktına katılmak istemediğini açıkça göstermektedir. İngiliz baskısı, bu konudaki son ümitleri da, ortadan silmiştir. Oysa ki, İngiltere, Orta Doğu'daki durum ve geleceğini Bağdat Paktına bağlamıştır ve Arap memleketlerini,bunların başında da Ürdün'ü bu pakt çerçevesi içinde görmeyi şiddetle arzulamaktadır. Ürdün, ekonomik ve sosyal bakımdan İngiltereye sıkı bağlarla bağlıdır, İngiltere bu bağları kestiği gün Ürdün'ün durumu son derece güçleşir. İngiltere, Ürdün'ü Bağdat Paktına girmeğe zorlamak için bu bağları kesmeğe kadar gidecek midir? Yoksa Ürdün idarecileri İngilterenin bu bağları kesmemesini temin için, halk efkârını kırmak bahasına da olsa, Bağdat Paktı devletleri arasına katılmaya razı olacaklar mı? Bunlar cevaplandırılması şimdilik güç suallerdir.

Ancak, gerek Ürdün gerek İngiltere, bu konuda bir karara varmadan önce iyice düşünmek zorunda bulunuyorlar. Orta Doğunun bulanık havası, böyle sularda balık avlamak isteyen Rusya için en elverişli durumu yaratmak üzeredir.

Olmak veya Olmamak

Dr. Erdoğan METO

Paris - Ocak

Son Fransız seçimlerinin en enteresan taraflarından bir tanesi, "İsa'nın Arkadaşları" ismi altında önce bir topluluk, sonra da parti hüviyetini iktisap eden bir teşekkülün iştirakiydi. "İsa'nın Arkadaşları" na göre kurtuluş yolu münhasıran din köprüsünden, geçiyor, İncilin harfiyyen tatbikiyle Fransanın pek müteaddit meseleleri halloluveriyordu. Bunlar, hastaları sadece üfürükçüler tarafından tedavi ettirecek, ilhamı ilâhiyi milletvekili adayının ağzına parti başkanı tarafından fiilen üflettirecek kadar işi ileri götürmüşlerdi.

Diğer enteresan bir müşahede de bütün seçim kampanyasının "Barange kanunu" denilen bir kanun etrafında geçmiş olmasıydı: Hücumlar ve müdafaalar hep buna müteveccihti, zira bu kanun "serbest mektepler" denilen ve aslında 'kuvvetli dini tedrisat yapılan bazı Öğretim müesseselerine devlet yardımını tazammum ettiriyordu. Böylece, "laik mektep" ve "serbest mektep" kavgaları; Cezayirde alevlenen isyanı, biriken dış borçları, Fransız Komünist Partisinin bilhassa işçi muhitlerinde hayatı felce uğratan sistematik sabotaj hareketlerini bile unutturuyordu. Zira, mevzubahis olan mesele, sadece basit bir öğretim işi değil, gelecek nesillerin bir atom enerjisi devrine yetişme şekilleriydi.

Nihayet bu seçimleri, şahsiyetiyle damgalayan adamlar arasında hiç olmazsa Mendes-France kadar, Pierre Poujade'ı da zikretmek gerekir : Saint-Cere denilen ufak bir kasabada kâğıtçılık yaparken, küçük esnafa "reva görülen" ezici vergilere isyan eden bu genç ve opportünist politikacı, çok geçmeden Fransa gibi nice demagog yetiştirmiş bir memlekette bile demagojisinin kudreti karşısında herkesi şaşırttı. Askerlik müddetinin azaltılmasından tutunuz da her nevi verginin kaldırılmasına kadar iptidaî sınıfların hoşuna gidebilecek ne kadar vaad varsa hepsini eden Poujade, buna mukabil, kendi listesinde mebus seçildikten sonra programına sadakatsizlik gösterecek arkadaşlarına ise bir tek şey vadediyordu : Asılmak suretiyle ölüm! Meşhur "İskat Hakkı" nı bile doğrusu fersah fersah geride bırakan daha mütekâmil bir tasarı!..

2 Ocak 1956 tarihinde yapılan Fransız seçimlerinde "İsa'nın Arkadaşları" hiç mebusluk kazanamadılar, buna mukabil "Poujadiste"ler 51 yer sağlıyarak kendilerinin bile beklemediği bir muvaffakiyete eriştiler: Zira demagoji, ne kadar iptidaî olursa olsun, Fransada bile halâ geçer akçedir!

*

İrtica ve Demagoji: İşte kütleleri, bilhassa cahil, bilhassa iktisaden geri ve ezik iseler, kabartan ve kaynatan tehlikeli mayalar.. Hakiki dinin feragat ve ahlak istiyen düsturları yanında, kara taassubun muhayyileye çarpan fetvaları elbette ki daha müessir, daha makbul olur. Kısır kadının çıplak karnına dua yazan din mütegallibesinin zihniyetiyle, "İsa'nın Arkadaşları" nın zihniyeti arasında ne fark vardır?

"İnkilap softaları" sözünü ne yazık ki "İsa'nın Arkadaşları" duymamışlardır.. Ya "İrtica yoktur, mürteci vardır!" gibi cazip bir formülden haberdar olsalardı muhakkak ki seçim kampanyasında muvaffakiyetleri çok daha bariz olurdu.. Hele medenî kanundaki namus üzerine yemin yerine, teklife yeltenilen "Kitaba el basma" usulü kabul edilseydi adaletin tecellisi de mutlaka daha emin hale girecekti!..

Reisicumhur Celal Bayar, "Atatürk Çocukları" nı çağırıp da Türkiyede din meselesini büyük bir ciddiyetle görüşürken, irtica'nın mevcut olup olmadığı üzerinde değil de, dinde memleketimizin bünyesine uygun bir reformun nasıl yapılabileceği üzerinde durmuştu. Siyasi çekişmeler içersinde memleketin bu ana dâvası dokunulmamış olarak bakir durmaktadır.

Bizim gibi hilâfeti lağvedeli ve "sancak-ı şerifi" kapatıp ta müzeye koyalı ancak 30 sene geçmiş; Avrupa camiasına katılıp katılmama hakkı hâlâ şiddetle ' tartışılan bir millet için kaybedilecek hiç zaman yoktur. "Kızıl Elma" hayalleri Sovyet emperyalizminin aman vermiyen merdanesi altında ezilmiş, bu hayalin son aşığı Enver Paşa'nın mezarının külleri bile savrulup gitmiştir. Misak-ı Milli ve din reformu : İşte kurtuluş kapılarımız, işte nankör veya cahil ellerin kapamağa çalıştığı kapılar...

Unutmayalım ki bu kapılara giden yol demagoji bataklığından geçmez. Memleketin safdil ve masum evlâtlarım en hassas yerlerinden bir ahtapot gibi yakalayan demagoji, er veya geç, sahiplerini de yiyecektir, hattâ yemeğe başlamıştır bile.. Heyhat ki hayat kısa, yol uzun, zaman azdır. Son senelerde olduğu gibi gene bu batağa saplanıp kalırsak, biz, "Atatürk Çocukları", Türk İnkilabının kafatasını elimize alıp, Hamlet gibi, yaşlı gözlerle birbirimize soracağız : Olmak mı, Olmamak mı ?"...

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

Esnaf Vergisi ve hikayesi

Okuyucularımız, AKİS'in geçen sayısında esnaf vergisinin bir hikâyesini okumuş olacaklardı. Bir de bu sayfalara mahsus, başka bakımlardan yasılmış hikayesini okumak, zannediyoruz, okuyucularımız için faydasız olmıyacaktır.

Esnaf Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi kanunlariyle bir arada 3. 6. 1949 tarihinde kabul edilmiş ve 1. 1. 1950 tarihinden itibaren de diğerleriyle birlikte yürürlüğe girmiştir. 6423 sayılı Esnaf Vergisi Kanunu 27.5.1955 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve bu tarihte 6582 numaralı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Son günlerde, başta iktidar organı gazete olmak üzere, gazetelerin yazdıklarına bakılacak olursa, bu kanun da yürürlükten kaldırılacak veya esaslı surette tadil edilecektir. Bu tadillerin ve yürürlükten kaldırılmaların sebepleri nelerdir ve bunlar ne gibi ihtiyaçların ifadesidir, sorularını şimdilik bir tarafa bırakalım; yapılan değişikliklerle ne gibi yeniliklerin getirildiğini ve getirilmesinin düşünüldüğünü izah etmeye çalışalım. Böylece soruların cevaplarını bulmak da kolaylaşmış olacaktır.

5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunun*' da esnaf, Gelir Vergisinden muaf tutulmuştur. Kimin esnaf sayılacağı da bu kanunda gösterilmiştir. Esnaf sayılabilmek için bası şartların tahakkuk etmesi lazımdır. Bunlar iki çeşittir. Genel şartlar ve özel şartlar. 27. 5. 1955 tarihinde Esnaf Vergisi Kanunu yürürlükten kaldırıldığı zaman Gelir Vergisi Kanununun kimin esnaf sayılacağını gösteren maddelerinde da, yani esnaf muaflığının genel ve özel şartlarında, esaslı değişiklikler yapılmıştır. Getirilen yenilikleri görebilmek için bunları sırasiyle tesbit edelim.

Genel şartlar: (değişiklikten evvelki şekil)

1 — Kendi isinde bilfiil çalışmak veya bulunmak,

2 — İş yerlerinin yıllık kira tutarı 720 lirayı aşmamak,

3 — Ayrıca ticari kazancı dolayısiyle Gelir Vergisine tabi almamak.

Genel şartlar: (27. 5. 1955 teki değişiklikten sonraki şekil)

1 — Kendi işinde bilfiil çalışmak veya bulunmak,

2 — İş yerlerinin yıllık gayri safi iratları tutarı 180 lirayı aşmamak,

3 — Gayri menkullerin ve hakların, menkul kıymetlerin satışından, hisselerin devir ve temlikinden doğan kazançlar ila arızi kazançlar dışındaki kazanç ve inatlar dolayısiyle gelir vergisine tabi olmamak.

Özel şartlar: (değişiklikten evvelki şekil)

1 — Toptancı olmamak. (Müstahsilden, tüccardan, kurumlardan satın aldıkları veya ithal ettikleri mahsullerle emtiayı tüccara, esnafa, kurumlara ve kamu idare ve müesseselerine satanlar veya ihraç edenler toptancıdır. Müstahsilden satın aldıkları mallan satanlardan bir takvim yılı içindeki satışlarının tutarı 30 bin lirayı aşmıyanlar toptancı sayılmaz.)

2 — Perakendeci olmak ve tüccardan, kurumlardan bir takvim yılında satın aldıkları veya ithal ettikleri emtianın tutarı 60 bin lirayı aşmamak. (Perakendeciler doğrudan doğruya müstehlike satış yapanlardır. Bunların yıllık tutarı 30 bin lirayı aşmamak üzere tüccara, esnafa, kurumlara, kamu idare ve müesseselerine toptan satış yapmaları perakendecilik vasıflarım değiştirmez.)

3 — Küçük sanat ve inşaat işlerinde:

a) Satın alman iptidai madde ve yardımcı malzemenin yıllık tutarı 40 bin lirayı aşmamak,

b) Gelir vergisine tabi tüccara, kurumlara, kamu idare ve müesseselerine ücretle yapılan işler karşılığında bir takvim yılı içinde alman ücretlerin tutarı 20 bin lirayı aşman

c). Hem kendi hesabına inşaat imalât hem de (b) fıkrasında ya olanlara ücretle iş yapılması halinde bir takvim yılı içinde alman ücretin iki katı ile satın alınan ipt madde ve yardıma malzeme tutar toplamı 40 bin lirayı aşmamak,

4 — Ulaştırma işlerinde:

a) Kara ulaştırmalarında üç neden fazla otomobil veya kam veya otomobil ve kamyonu veya dan fazla arabası olmamak,

b) Su üzerindeki ulaştırmala işletilen ulaştırma veya cer vasıtı rının rüsum tonilato tutarı 300 dan fazla olmamak,

c) Tüccara, kurumlara, kamu dare ve müesseselerine yapılan hizmetler karşılığında bir takvim yılı içinde alınan bedellerin tutarı 40 lirayı aşmamak.

5 — Tavassut işlerinde bir takvim yılı içinde alınan ücretlerin tutarı bin lirayı aşmamak,

6 — Küçük maden işletmeleri taş ve kireç ocaklarında, tuğla harmanlarında, kum ve çakıl istihsal lerinde bir takvim yılı içinde sa ların tutarı 60 bin lirayı aşmama

Özel şartlar: (27. 5. 1955 teki ğişiklikten sonraki sekil)

1 — Bir takvim yılı içinde satır lınan veya ithal edilen iptidai m denin, emtianın veya malzemenin bayaan bedeli tutarı 20 bin lirayı mamak,

2 — Takvim yılı içinde satılan ya ihraç edilen emtianın, iptidai m denin ve malzemenin satış bedeli bin lirayı aşmamak,

8 — Ücretle yapılan imalât, in at ve küçük sanat işleri karşılığında bir takvim yık içinde alınan ücretlerin tutarı 3 bin lirayı aşmamak,

4 — 1 ve 3 numaralı fıkralarda yazılı işlerin birlikte yapılması halinde bir takvim yık içinde alınan ücretlerin yedi katı ile mubayaa bedellerinin yıllık toplamı 21 bin lirayı aşmamak,

SAMED AĞAOĞLU, PAHALILIĞIN SEBEBİ KASIM GÜLEK'TİR DEDİ (Gazetelerden)

HÜKÜMET, PAHALILIĞA KARŞI YENİ TEDBİRLER ALACAK (Gazetelerde

5 — Tavassut işleri karşılığında alınan ücretlerin yıllık toplamı 3 bin lirayı aşmamak,

6 — Maden işletmeleri ile taş ve kireç ocaklarında, tuğla harmanlarında, kum ve çakıl istihracı işlerinde takvim yılı içinde satışların bedel tutarı 23 bin lirayı aşmamak.

7 — Taşıma işlerinde birden fazla motorlu kara nakil vasıtası ve beşten fazla araba veya su üzerinde müharrik beş rüsum tonilâtodan fazla makineli, elli rüsum tonilâtodan fazla nakil vasıtası işletmemek ve bu iş dolayısiyle bir takvim yılı içinde alınan ücret tutarı 6 bin lirayı aşmamak,

Buraya kadar tesbit etmiş bulunduğumuz eski ve yeni genel ve özel şartların tetkikinden hemen anlaşılacaktır ki, şartların tadilden sonraki killeri ile esnafın gelir vergisinden muaflığı çok dar bir sahaya inhisar ettirilmiştir. Bunun neticesi olarak vergiden muaf esnafın miktarı iddia edildiği kadar kabarık olmamıştır. gerçi Esnaf Vergisi Kanunu mayıs 1955 tarihinde kaldırılmıştır. Fakat Esnaf Vergisi mükelleflerinin alması demek olmamıştır. Çünkü kanunun kaldırılması ile birlikte, pek çok mükellef, gelir vergisinde yukarıda tespit ettiğimiz değişiklikler yaparak, gelir vergisinin şumulü içine alınmışlardır. Esnaf Vergisi Kamu yürürlükten kaldırılır ve Gelir Vergisi kanunundaki esnaflık muafiyeti şartları önemli mikyasta daraltılırken, Hükümetçe 300 bin esnafın vergi dışında kalacağı iddia ve ilan edilmiştir. Bu bir tahmin idi. Ve hükümet lehine yapılan her tahmin de iddia gibi, haddinden fazla kabarıktı. 27 Mayıs tarihinde yapılan değişiklik 1 ocak 1956 tarihinden itibaren yürürlüğe girecekti. Tapılan değişikliğin tatbikattaki neticelerini görmeden ne miktar mükellefin vergi dışında kalacağını kestirmek kolay değildi. Halbuki şu günlerde değişiklikler tatbiklerinin henüz yirminci günündedirler. Ve üstelik tatbikleri daha ilk gününden itibaren bir çok şikâyetlere sebep olmuş bulunmaktadırlar. Bu şikâyetler nereden gelmektedir? Böylece yazımızın başında sorduğumuz sorulara tekrar etmiş bulunuyoruz.

Nabza göre şerbet

1950 seçimlerine girilirken iktidar partisi, birinci sınıf liderlerinin ağzından Esnaf Vergisinin kaldırılacağını ilan etmişti. Seçimler kazanıldı, iktidar muhafaza edildi. Verilen sözlerin tutulmasına sıra geldi. Fakat bu olay bir iş değildi. Zira esnaf verisi 1951 yılından beri gittikçe artan asılalar getirmiye başlamış, yıllık aidat 40 milyon liraya yaklaşmıştı, geniş mikyasta zamlar yaparak, yıl sonunda doğacak bütçe açıklarını kapatmıya çareler aramak zorunda kakalan hükümetin, bu hovardaca verilen sözü tutmak üzere, 40 milyondan vazgeçebilmesi imkânsız denecek kadar zordu. Fakat bir şey de yapmak lazımdı. İşte bunun için de esnaf vergisi kanunu kaldırıldı. Ama bu suretle vergi mükellefiyeti kaldırılmış olmuyor, sadece ismi değiştirilmiş oluyordu. Üstelik esnaf, gelir vergisine tabi olmakla, defter tutmak mecburiyeti gibi, hoşlanmadığı bir mükellefiyet altına da girmiş oluyordu. İşte şikâyetlerin asıl sebepleri bunlardır. Yani iktidar partisinin verdiği sözü, bu mevzuda da, tutmamış olması ve fazla olarak esnafın başına hoşlanmıyacağı işler açmış olması...

Esnaf çevrelerinden yükselen şikâyetlerin başlıcalarından birini defter tutmak mükellefiyeti teşkil etmektedir. Bu sadece bir bahaneden ibaret değilse, kanaatimizce, defter tutma mecburiyeti, esnafa bir miktar zorluk yaratmış olsa bile, yapılan işleri başı boşluktan kurtaracak bir vasıta olmak itibariyle, her şeyden evvel bizzat esnafın kendisine fayda sağlıyacak bir usuldür. İş sahibinin faaliyet neticelerini kolaylıkla takip etmesine, durumunu her an bilmesine ve böylece de daha iktisadi ve rasyonel bir tarzda hareket etmesine imkân verecek bir vasıtadır. Bu itibarla kaldırılması değil alıştırılması ve teşvik edilmesi gereken bir şeydir.

Adnan Menderes
Lugatte kelime kalmadı

Sözlerimizi bitirirken bir hususa işaret etmek istiyoruz. Vergi kanunları niçin kaldırılır veya tadil edilir? Bunun başlıca iki sebebi olmak gerekir:

1 — Vergi hasılatı düşüktür, yani vergi verimsizdir ve kendisi için yapılan masraflarla mütenasip olmayan neticeler vermektedir. Bunun için düzeltilmesinde fayda görülür.

2 — Geniş mânada vergi adaleti ve vergide umumilik prensiplerine daha büyük mikyasta tatbik sahası kazandırılmak istenir. Bu iş mevcut vergileri kaldırmak veya tadil etmek veya yeni vergiler ihdas etmek suretiyle yapılır.

Halbuki, sözünü ettiğimiz tadilât bu iki husus gözönünde bulundurularak yapılmıştır demek, kolay delildir. Seçimde avantaj temin edebilmek için hiç bir tetkik ve hesaba istinat etmeden, verginin kaldırılacağı ilân edilmiş, sonra da bu söz yerine getirilememiş, bilâkis şikâyet davet eden durumlar yaratılmıştır. İşte bütün bu şartlar altında iktidar partisinin ve hükümetinin ne yaptığını bilmediği şu günlerde, nahiyelerin vilâyet olmak arzularına dahi güler yüz gösterilmesi karşısında, bir bakıma şikâyet ve isteklerinde haksız sayılamıyacak olan esnaf, seslerim tekrar yükseltmiye başlamıştır. Hükümetin de bu harekete, son günlerin şartları içinde, mukavemeti fazla olmadığından, yirmigündür tatbik edilen yeni şeklin kısa bir zamanda tekrar değişikliğe uğratılacağı haber verilmektedir. Bugünden' yarına değiştirilen kararnamelerden sonra sıra kanunlara gelmiş gibi görünüyor. Bu gidişin ciddi memleket idaresi ve kanunlara hürmet ve kanunların istikrarı lüzumuyla en küçük alâkası yoktur.

Tekel

Ege'de tütün piyasası

Ege tütün piyasası 9 Ocak 1956 günü açıldı. Şu satırların yazıldığı sırada piyasadan ilk haberler gelmiş bulunuyordu. Maalesef bunlar iç açıcı haberler değildi. Piyasa çok durgun gidiyordu. Bunun çeşitli sebepleri 'olduğu haber veriliyordu. Tütün müstahsili katkın bu vaziyetten dolayı endişe içinde olduğu ayrıca haberlere ilâve ediliyordu.

Tütün, memleketimizin başlıca döviz sağlayıcı metalarından olduğu gibi, Ege halkının da başlıca geçinme vasıtalarından biridir. Tütün müstahsilinin yüzünün gülmesi, bütün bölge halkının yüzünün gülmesi demektir. Borçların ödenmesi, alım kabiliyetinin yükselmesi, bu suretle umumi iş hacminin artması, büyük mikyasta, tütün istihsalinin kıymet ve değerini elde etmesiyle kabil olabilmektedir. Gelecek seneki mahsulün akibeti de bu seneki mahsulün değerini bulup bulmamasına bağlıdır. Tütünün değerini bulmaması halinde müstahsiller o seneki vaziyetlerini kurtarmak imkânını elde edemiyecekleri gibi, gelecek sene tütün ekebilmek de kendileri için mümkün olmıyacaktır. Aynı zamanda, başka kimseler de, keza, tütün ekmeye pek fazla heves duyamıyacaklardır. Bunun neticesi, herhalde memleket ekonomisi bakımından rahatlıkla karşılanabilecek bir şey olamaz. Zira bir defa ekimin azalması gerek ekim sırasında, gerek yaprak tütünlerin iş-

lenmesi safhasında, iş imkânlarının azalması yolunda bir netice hazırlıyacaktır. Bunun yanında tütün ekmekten, vaz geçen kimseler başka şeyler ekmeye teşebbüs edeceklerdir.. Böyle bir değişmenin ise, memleket ekonomisi için bir evvelki mahsul kadar dahi faydalı olmayacak mahsul veya mahsullerin elde edilmesi şeklinde tezahür etmesi ihtimal dışı bir şey değildir.

Tütünün en belli başlı ihraç metalarımızdan biri olduğunu söyledik. Son zamanlarda ise dövize ne kadar çok ihtiyacımız olduğu herkesin malumudur. Tütünlerimiz kalite itibariyle dünya tütünleri arasında itibarlı bir mevkie sahiptir. Kalite üstünlüğü tütünlerimizin rekabet kabiliyetini, sürüm imkânını arttıran bir vakıadır. Ancak maliyet yüksekliği kalite üstünlüğünün temin ettiği avantajları ehemmiyetli mikyasta azaltan bir tesir icra etmektedir. Maliyet yüksekliğinin sebebi ise memleket ekonomisinin içinde bunaldığı enflasyondur. Gerçi bunun yanında teknik gerilik, bunun neticesi olarak, verim düşüklüğü, maliyetin yükselmesine sebep olmuyor denemez. Fakat en müessir sebep, dediğimiz gibi, enflâsyondur. Zira, bu yüzden toprağa ödenen kira artmış işçiye verilen ücretler, fazla olmamakla beraber, artmış, kullanmak zorunda bulunulan her türlü sair mal ve hizmetlerin fiyatları sabit kalmadığı için, bu yüzden de masraflar kabarmıştır. Bütün bu söylenenlerin neticeleri de, bu yılki Ege tütün piyasasında kendilerini göstermişlerdir. '

Müstahsil güç durumda

Geçen yıl ayni piyasada satışa arzediltn mahsul üç gün içinde tamamen satılmıştı. Bu yılın tütün rekoltesi 70 milyon kilo civarındadır. Geçen yıl bütün rekoltenin satılıp bittiği müddet zarfında bu yıl mahsulün ancak yarısı satılabilmiştir.

Memleketimizde tütün mahsulünün başlıca üç alıcısı vardır: Tekel, tütün işleri ile uğraşan yerli iş adamları, yabancı alıcılar - bilhassa Amerikalılar. Tekel iki maksatla tütün alır. Bir defa fabrikalarında işlenip yurt içinde istihlak ve yurt dışına mamul olarak ihraç edilecek sigara ve sair mamuller için tütün alır; bir de müstahsili korumak maksadiyle himaye alımları yapar. Bundan maksat tütünlerimizin değer pahasını temin etmek ve müstâhsilin güç durumda kalmasını Önlemektir. Malının her halü kârda elinde kalmıyacağından emin olan müstahsilin, sair alıcılar karşısındaki vaziyeti, böylece önemli mikyasta kuvvetlendirilmiş olur. Terli alıcıların bir, kısmı sadece bir aracıdan ibarettirler. Bunlar asıl müstahsil eline geçmesi gereken gelirlerin bir miktarını araya girmek suretiyle alırlar. Diğer bir kısmı ise aldıkları tütünleri işletip ihraç ederler. Yabancı alıcıların büyük bir kısmı da mübayaa ettikleri tütünleri işleterek harice gönderirler. İşte, tütün piyasasının asıl hususi alıcıları bunlardır. Bunlardan evvel söylediğimiz spekülâtörler değil..

Hadi Hüsmen
İcraatta ilk zorluk

Bu yıl bilhassa Amerikalılar mübayaa için fazla arzulu görünmüyorlar. Bunun bir sebebi muhakkak ki Tekelin takip etmekte olduğu fiyat ve mübayaa politikası, diğer sebebi de her türlü maliyette görülen artışlardır. Amerikalıların daha ziyade Yunan tütünlerini almaya arzulu oldukları tahmin edilmekte ve bunun tezahürleri de görülmektedir. Hususi alıcıların ' arzuları, bilhassa, günden güne artma istidadı gösteren yaprak tütün işleme işçilerinin ücretlerinden dolayı zayıflamaktadır. Son günlerde çıkan, hakikat payları bir hayli noksan, bazı şayialar zaten zayıf olan arzuları daha da zayıflatmıştır. Gümrük ve Tekel Bakanlığının kendisi için tesbit ettiği alım fiyatları ise, iddia edildiğine göre, masrafları karşılıyabilecek bir seviyede bile değildir. Tesbit edilen fiyat politikasının yeteri kadar müessir olmayışı, diğer taraftan, hususi alıcıların müstahsil karşısındaki pazarlık güçlerini arttırmaktadır. Bunlar biraz daha bekleyip müstahsilin ümitsizliğinin artmasını ve bu surette çok daha müsait fiyatlardan mübayaalarda bulunmayı düşünmekte ve ümit etmektedirler.

Hükümete bu durumda mühim ödevler düştüğü muhakkaktır. Müstahsil kendi kaderine bırakılmamalıdır. Hükümetin tesbit ettiği 25 kuruşluk prim müstahsile fasla bir şey temin edememiştir. Bu yılki duruma süratle bir çare bulmak gerektiği gibi, gelecek yıllar için de, hükümetin yapması gerektiği işler olmak lâzımdır. Ya tütün ekim sahalarını tahdit etmeli, yahut elde edilecek mahsulün iç ve dış pazarlarım garanti altına almalıdır. Kendi haline bırakılmış ve çeşitli Devlet hizmetlerinden ve yardımlarından mahrum başıboş bir istihsal faaliyetinin sonu, görülüyor ki, milli ekonomi için fayda yerine zarar getiriyor. İkinci tedbirin alınması muhakkak ki daha çok arzuya şayandır.

Program, hesap ve ihtiyat ihtiyacı her meselede karşımıza çıkmaktadır. Bunlarsız Devlet idaresinin mümkün olmadığını bir anlayabilsek...

Cemiyet

Yeşil ihtiyarlık

O akşam, Dil -Tarih Fakültesinin büyük konferans salonu birden doluvermişti. Dinleyiciler arasında, bilhassa kadınlar, nazarı dikkati celbebediyordu ve merakla konferansçıyı bekliyorlardı.

Konferansçı, ruh doktoru Profesör Rasim Adasal'dı ve o akşam vereceği konferansta, Ankaralılara, *"genç* kalmanın sırrım" ifşa edecekti.

Genç kalmak!. Bu herkesin arzusu idi. Acaba mevzuubahis olan yani bir Varonof aşısı mı idi, yoksa birdenbire kalbi gençleştiren, saçlara eski rengini iade eden bir harika ilaç mı? Vakıa ilim, kan, guddeler, deri üzerindeki araştırmalarına devam ediyordu ve gençlik aşılarının faydası inkâr edilemezdi. Ama mevzuubahis edilen şey, daha ziyade bir ruh haleti idi. İkinci mesele, sık sık hekim muayenesinden geçerek tahliller yaptırarak, vücudun zayıf taraflarım tanımak, ona göre zamanında tedbir almaktı. Belki ihtiyarlığı, kökünden silip atacak bir harika ilaç henüz mevcut değildi ama, bugüne kadar medeniyetin insanlara hediye ettiği birçok ilâçlar vardı. Bunları zamanında, bilerek, koruyucu tedbir şeklinde almak ömrü uzatabilir, daha güzeli, insanı "yeşil bir ihtiyarlığa" götürebilirdi.

Hayat ebedidir

Evvela, ihtiyarlık ve ölüm korkusunu silkip atmak icab ederdi. İnsan doğduğu andan itibaren, ihtiyarlamağa başlardı. Evet, o küçük insan vücudu bir yandan tekâmülünü yaparken, diğer taraftan her an ölüme doğru gidiyordu. Bu, kaçınılmaz bir tabiat kaidesi idi.

Rasim Adasal
Yeşil ihtiyarlık

Buna mukabil, her insan dünyaya getirdiği çocuk ile devam ederdi. Şu halde bir bakıma, ölüm yoktu. Ve mutlak bir "yok olma" mevzuubahis değildi.

Şu halde bizim yapacağımız şey ihtiyarlığı bir tekâmül kaidesi fikri olarak kabul etmek ve kendimizi böylece, genç ruhlu "yeşil bir ihtiyarlığa" hazırlamaktı. Çünkü, insanların ömrü uzadıkça, dünya ihtiyarlarla doluyordu. Fakat birçok ihtiyarlar, bugün yaşadıkları cemiyete, gençlerden daha faydalı olabiliyorlardı.

İhtiyarlıktan korkmayınız

Altmış, altmış beş yaşında tam olgunluğa ermiş bir insan için hayattaki vazifeler bitmiş midir ?. Bu adam, belki tekaüt olmuştur. Ama onun için yapılacak nice işler vardır, belki bazı vazifeler yeni başlamıştır: Bir emekli general, geçirdiği tecrübelerin kitabını yazarsa, cemiyet ondan, az mı, istifade edecektir? Kürsüsünü bırakmış bir ilim adamı, şahsi çalışmaları da mı bırakmak zorundadır? Asla.. Birçok sahalar, hayır

Zengin Çocuklar

Jale CANDAN

Vakıa zengin çocuk diye birşey, pek nadiren,mirasa konmak suretiyle, olabilir ama, burada bahsetmek istediğimiz şey için zengin çocukları demek daha doğru olurdu. Fakat son senelerde, ceplerine para doldurarak, har vurup harman savursa çocuklar, o derece çoğalmıştır ki, arkadaşları onlardan bahsederken zengin çocuğudur demiyorlar da "Ahmet zengindir, Alinin müthiş parası var" diye içlerini çekiyorlar. Yaşayışlarına bakılacak olursa, bu çocuklar cidden zengin çocukları değil, doğrudan doğruya zengin çocuklardır. İkmal ikmal üstüne binerken, hususî araba kullananları, gazetelerde okuduğumuz gibi "bar kapatanları" biryana bırakalım ve bunları birer istisna olarak, kabul edelim. Fakat normal olarak, bu zengin çocukların sarf ettikleri cep harçlığı ekseri, bugün sıkıntıda mıdır, değil midir münakaşasına hedef olan orta halli ailenin geçim parasından fazladır. Bu şekilde para harcayan çocuklar arkadaşları için bir fena misal olmakla kalmazlar, bu çocuklar, paraları ile, kendi kendilerine zarar verirler. Mesela, bu şekilde leyli mektebe giden bir çocuk tanıyorum. Cebinde o kadar bol harçlığı vardır ki, okul yemeklerine hiç el sürmeden karnını hep kantinde, sucukla, salamla doyurmaktadır.

Bilhassa İstanbulda, en zengin, en lüks eğlence yerlerine gidiniz, göreceksiniz eğlenenler hep gençlerdir. Vakıa eğlenmek gençlerin hakkıdır ama onlar gençlik kulüplerinde, paralı parasız, kendi akranları arasında kendilerini daha serbest daha rahat hissetmelidirler. Paralı gençler bu ihtiyacı duydukları takdirde daha kaliteli, daha modern gençlik kulüplerinin açılacağı da düşünülebilinir ki, bu da memlekette büyük bir ihtiyaç halinde kendisini hissettirmektedir.

*

Milyarder John Rockfeller Amerikanın en zengin adamlarından biri idi. Fakat çocuklarından bahsederken: "onlar için beni korkutan birşey varsa, o da kazanmadan sahip olacakları şu paradır" derdi. Diğer zengin çocukları okula paytonlarla ve uşak refakatinde giderken John R. nin büyük oğlu, paarsız bir mektebe ve yaya alarak gider gelirdi. Çocukların cep harçlığı gayet ölçülü idi ve daha fazla para istedikleri zaman, bunu gayretleri ile kazanmak mecburiyetinde idiler. Yazın bahçedeki sararmış otları onlar temizlerler ve buna mukabil bir ücret alırlardı. Yılbaşı için babalarından bisiklet istemişlerdi. Dört çocuktular. Babaları onları sevindirmiş ve bisikleti vaadetmişti Fakat eve, yılbaşı günü tek bir bisiklet geldi. Babaları, mazeret olarak : "birbirlerine vermeyi öğrensinler" demişti.

Bütün bu hareket tarzında belki biraz cimrilik rol oynuyordu. Fakat muhakkak olan birşey varsa, o da, çocukların para ila şımartılmamaları kaygusu daima da planda tutuluyordu.

Devir değişti. Bugün çocuklarımızı mümkün mertebe tatmin etmek için çalışıyoruz. Yılbaşında çocuğa alınacak bebek, ona alınması icab eden ayakkabıdan daha mühim addediliyor.

Zengin çocuğu, tabii daha iyi giyinecek, daha iyi yaşıyacak, daha iyi şeyler görecek ve bunları istiyecektir. Ancak ona kazanmadığı parayı verirken biraz ölçülü, biraz kaygulu hareket etmek, onu her istediği şeyi, mücadelesiz, elde etmeye alıştırmamak lazımdır. Çocuk evinde ne kadar iyi yaşarsa yaşasın, onun cebine koyulan harçlık, dışarda ve bilhassa mektepte ona verilen imkanları, diğer çocuklannkinden farklı olmamalıdır.

Dört çocuğa, tek yılbaşı hediyesi biraz mübalâğalı bir kısıntı ise de, senenin her gününü, bayram ve yılbaşı ilân etmek, o derece hudutsuz bir israftır.

cemiyetleri kapılarını onlara acmıştır, onları beklemektedir. Fakat gerek tekaüt olan erkek, gerek adetten kesilen kadın, derhal bir ihtiyarlık korkusuna düşer, bocalar. Bu kritik çağı atlatıp, yeniden hayata dönen, genç ruhlu, dinamik ihtiyarlar ise, cemiyete gençler kadar, bazen geçirdikleri tecrübeler bakımından, onlardan fazla, faydalıdır. Siyasi hayatta, "yeşil ihtiyarlığa" erişen yaşlıların misali mebzulen mevcuttur. Edebiyatta da, ilimde de.. Halbuki, bu kritik çağı atlatamıyan, onun tesirinde kalan birçok insanlar kendilerini ümitsiz, işsiz güçsüz, karanlık bir ihtiyarlığa terketmekteydiler. Tekaüt oluncaya kadar mükemmelen kafası işleyen bir insan bakıyordunuz, bu hâdiseden sonra, birdenbire vücutça çöküveriyordu. Neden? Çünkü o kendini bedbinliğe kaptırmıştı ve manevi çöküntü, maddi çöküntüye de yardım etmişti.

Edebiyatta, sanatta, ilimde ve siyasette altmış yaşından sonra, eser vermiş insanlar nasıl mevcut idiyse altmış yaşında henüz kadınlığın, güzelliğini zerafetini muhafaza etmiş kadın artistler de mevcuttu. Oysa ki, mesela kadın için, yalnızca bir cinsi cazibe meselesi, değildi. Acaba etrafa yaptığı iyiliklerle, başardığı işlerle, verdiği eserlerle alaka cezbeden kadın, güzelliği ile alâka cezbeden kadından daha mı az mesuttu?

İhtiyar gençler

Demek ki, kadın veya erkek, insanlar yaşları ilerledikçe değil, yaşama ve mücadele enerjilerini kaybettikçe, mesleki alakalarının zayıfladığını hissettikçe İhtiyarlıyorlardı.

İhtiyarlık ancak vazifelerin bitmiş olduğunu telakki etmekle başlıyordu. Ve bu ihtiyarlık karanlık, simsiyah, bedbin ve ümitsiz bir bekleme devri idi. Ama yaş ister otuz olsun, ister altmış!. Evet, bugün cemiyette mühim vazifeler başaran, hattâ onları idare eden genç ihtiyarların miktarı bir hayli idi ama, bunların aksine olarak, genç yaşlarında ümitlerini ve yaşama zevklerini kaybeden ihtiyar gençler de mebzulen mevcuttu. Bunlar da tıpkı yaşlılar gibi, ehemmiyetle kendilerini tedavi etmeliydiler.

Sağlam vücut

İlim ihtiyarlığı önliyecek olan harika ilacını aşılarını arayadursun. Biz bugün elimizdeki imkanlarla, yerinde alınan tedbirlerle, medeni bir düşünce ile, ömrümüzü uzatmak çarelerine başvurabilirdik.

İyi düşünmek, her yaşta verimli olmak, genç kalmak için sağlam bir kafa kadar sağlam bir vücuda da ihtiyaç vardı.

Çok yaşıyan birçok insanlara, sırları sorulduğu zaman, hepsi çok değişik cevaplar vermişlerdi. Kimi et yememişti. Kimi yalnız sütle, kimi yalnız sebze ile beslenmişti. Kimi bol bol şarap içmişti. Şu halde ucun yaşamanın sırrını, bir formüle sığdırmak güçtü. Bu her vücudun kendi sıhhi durumu ve hususiyetleri ile ilgili bir mesele idi.

Genç kalmak isteyen her insan, sık sık sihhi kontrolden geçmeli idi. Meselâ genç yafta karaciğer bozuklukları hisseden insan, kendisini neden, mukadderatına terk edecekti? Karaciğerle mücadele etmek, onu yenmek pekâlâ mümkündü ve bugün elimizde, birçok hastalıklara karşı kuvvetli ilaçlar vardı. Damar sertliğine, kalp yorgunluklarına, asabi heyecanlara, zamanımızın derdi olan sürmenaj entellektüele karşı birçok eyler yapabilirdik.

Mutfak kontrolü

Bu hususta kadınlara düşen mühim bir vazife vardı: mutfak kontrolü. Çünkü mide kontrolü, mutfakta başlardı..

Gençliğin bir numaralı düşmanı, ise muhakkak ki kabızlık idi.. Sabahleyin bir bardak suda alınacak olan Karlsbad tuzu muhakkak ki, insanlara şifa idi.

Zaten vazifelerini normal olarak yapan vücut, daha geç ihtiyarlardı. Bağırsakları iyi işleyen, iyi uyku uyuyan ve normal cinsi hayat yaşıyan insanlar, uzun bir ömre hazırlanan insanlardı. Evet cinsi hayatın da, bu mevzuda mühim rolü vardı. Yapılan tecrübeler göstermişti ki, muntazam ve normal şekilde çiftleşen fareler, cinsi hayatı olmıyan farelere nispeten, daha çok yaşıyorlardı.

Harika formül

Çalışmak, gezmek, spor yapmak, içmek ve cinsi hayat, hepsi ölçülü şekilde tatbik edilmeliydi. Gençliğin ve uzun ömrün bir tek harika formülü varsa, o da hiçbir şeyde ölçüyü kaçırmamaktı. Konferans bitmişti. Dinleyiciler birçok yani kararlarla; salonu terkediyorlardı. Bir kısmının sık sık başı ağrıyordu, kiminin dişleri çürüktü, kiminin böbrekleri iyi işlemiyordu. Vücuttaki düşmanı tanımak ve çok yaşamak için onunla mücadele etmek şarttı.

Bu Nöropsikiyatri Cemiyetinin tertip ettiği, onbeş günde bir, muntazaman Dil-Tarih Fakültesinde verilecek olan konferansların ilkiydi. Bir defasında Prof. İhsan Doğramacı, çocukların ruh sağlığı hakkında konuşacaktı. Bir başka defasında, ruh doktoru Doçent Nevzat Akabay dünyayı saran psikanaliz mevzuunu izah edecekti. Bu arada "sinir yorgunlukları" "saralı çocuklar'" "erken bunamalar" ve birçok ruhi ve içtimai mevzular ele alınacaktı.

Bizde konferansların alâka cezbetmediği iddiası görülüyordu ki. bir iftira idi. Halk diliyle, anlaşılır şekilde yapılan konferanslar muhakkak ki alaka topluyordu.

Evet, Kafe şantan'ları, eğlence yerleri ile meşhur olan Paris, konferansları ile da meşhurdu ve orada gençler, sakallı bir ihtiyarı dinlemek için kapıda kuyruk olup bekliyorlardı. Bazen paralı konferanslar için bile, biletler kapışılıyordu. Ama bizde de yarım saat önceden bir konferans salonu dolabiliyor ve usulsüz de olsa, bazı gençler erkenden gelip, arkadaşlarına yer ayırıyorlardı. Hattâ bu yüzden hanımlarla, bu gençler arasında yer kavgası bile çıkmıştı.

Konferansın olsa olsa bir kusuru vardı. Dil-Tarih Fakültesinin büyük salonu cidden soğuktu. Halbuki, insan kendini dinlemeğe vermişken, ayaklarını düşünmek istemiyordu.

Moda

Kar mektebi

Eskiden çok az insanı alâkadar eden dağ sporları kıyafeti bugün, bir çok memleketlerde revaç bulmaktadır. Çünkü bütün doktorlar ve pedagoglar, usun araştırmalar ve tecrübeler neticesinde şu karara varmışlardır: Büyükler için de, çocuklar için de kar, en güzel mekteptir.

Bir ay devam eden bir dağ tatilinden sonra çocukların daha muvazeneli bir fizik ve entellektüel gelişme gösterdikleri tesbit edilmiştir. yüksek irtifa, açık hava, ozon ve güneş bir araya gelince çocuklar üzerinde faydalı bir kırbaç tesiri yapıyor ve onların öğrenme kabiliyetini iki misline çıkarıyordu. Kadınlar da daha neşeli oluyor, cildleri güzelleşiyor, maneviyatları düzeliyordu. Dağ sporları yaparak dönen bir kadın, kendisini eskisine nazaran daha çok genç hissediyordu. Spor yapamıyanlar bile hiç olmazsa senede onbeş yirmi gün dağa çıkıp bir otelde istirahat ediyorlar, yürüyorlar, bol bol temiz hava alıyorlardı.

Kıyafet

Dağ kıyafetlerinde yaş mevzuubahis değildi. 40 yaşındaki bir kadın, 20 yaşında bir genç kızın giyindiği

Pantalon ve lame sveter
Kadın icadı

Kış modası

Keseye uygun mu?

gibi giyinebilirdi. Her türlü fanteziye de izin vardı.

Bu sene dağda, hattâ şehirde, soğuk günlerde, en çok moda olan şey, ısıtıcı, kalın bir yün kazak ve bu yün kazağın yakası ile birlikte çıkan yün bir kapüşondu. Dağ otellerinde kadınlar, belden büzgülü, brötelli köylü eteklikleri, siyah parlak iskarpinler, etekliklerle aynı renkte ince yünden örülmüş uzun çoraplar giyiyorlardı. Bu çiçekli köylü eteklikleri-nin altından fistolu eski zaman çamaşırları görünüyordu. Dağ otellerinin bu rengârenk kıyafetleri o kadar hoşa gitmişti ki, bir çok Parisli hanım bunları kendilerine ev kıyafeti olarak seçmeye başlamışlardı. Renkli takkeler, o kar gibi beyaz, kalın ceketler, turuncu, sarı, mavi, kırmızı, menekşe rengi bluzlar; içi kürklü yarım botlar, renkli eldivenler.. Bütün! bunlar cazip şeylerdi ve kadınları en olgunlarını bile - çocukluk çağının sevinçli günlerine götürüyorlardı. Hani insanın turuncu, yeşil, sarı çizgili eldivenlerini giyip de bahçede kar topu oynadığı günlere...

Geceleyin ise, dağ otellerinde kadınlar daha çok zarif sveterlerle pantalon giyiyorlardı. Ve bir kadının bu kıyafetle bile ne derece kadınlığını muhafaza edebileceğini ifade etmek için pırıl pırıl yanan, vücuda suples veren erkek yakalı lame sveterleri icat etmişlerdi.

İngiltere

Bir kral yetişiyor

İngilterenin müstakbel kralı yedi yaşına basmıştı ve İngiliz basını, bu küçük çocuğun tahsili ve terbiyesi ile yakından alâkadar olmaya başlamıştı. .

Yedi yaş, diğer çocuklar için bir şey ifade etmiyebilirdi. Fakat bu, bir müstakbel kral için hemen hemen olgunluk çağıdır. Evet bu yaşta, prensler, üniformalarını seçerler. Ve işte İngiltereyi, Prenses Margaret hâdisesinden sonra, şimdi en çok alâkadar eden şey budur.Acaba Prens Charles babası gibi kolunda, kraliyet donanmasının işaretini mi taşıyacak, yoksa annesi gibi muhafız alayının tüylü şapkasına mı sadık kalacak? Çünkü bu küçük prensin şimdiden muhafız alayında yüksek bir rütbe hakkı vardır.

O, bugüne kadar henüz kararını bildirmiş değildir. Dadısı Aggie, onun henüz, hiç bir silâha karşı bir tercih hissi beslemediğini ifade etmiştir. Küçükken o şekerleri, filleri ve Hint masallarını severdi. Ama birçok amiraller ve generaller küçükken aynı sevgiyi göstermişlerdi ve göstermekte de devam ediyorlardı. Şuhalde işin içinden çıkmak imkânsızdı. Mürebbiyesi Miss Peeples'in düşüncesine gelince, küçük Prens üç tekerlekli bisikletine binip koridorda rastladığı insanları çiğnemekten vazgeçtiği anlarda, çalışmayı ve ciddiyeti seviyordu. Ama bu da denizcilerin ve karacıların müşterek vasıfları olabilirdi.

Denizci mi, karacı mı?

Yalnız babasının, onun denizci olarak yetişmesini canı gönülden arzuladığı muhakkaktı. Küçük yaşından beri, ona yüzme öğretiyor, onda denizcilik aşkını uyandırmak için çırpmıyordu. Müstakbel kral, Clarence House'daki havuzda yüzen küçük gemilerle alâkadar olunca babanın sevincine diyecek yoktu. Ama biraz sonra o, küçük atma binmek isteyince, Philippe'in kaşları ' çatılıyordu. Buna mukabil muhafız alayı mesuttu.

Ve bu küçük adam şimdiden siyasi olmayı öğrenmiş, doğum gününde, kimseyi hayal sukutuna uğratmamak için ekose kıyafetini giyinmişti.

Onun tam sekizer tane vaftiz annesi ve vaftiz babası vardı ki, Prenses Margaret, Norveç Kralı, bunların arasında idi. Sekizi de çocuğun istikbali hakkında, kendilerine sorulan suallere çok muhtelif cevaplar yermişlerdi. Bu cevaplar birleştirilince şu netice elde edilmişti: Prens Charles Kanada'da . bahriyede, bir müddet kalmalıydı. Bunu Avustralya'da bir hava stajı takip etmeliydi ve daha sonra da, hava ordusunda, İngilterede çalışmalıydı. Pek açıklamamışlardı ama, her halde ona havacılığı tavsiye eden Prenses Margaret idi.

Fakat millet cidden beyhude yere telâş diyordu. Çünkü küçük kral henüz karar vermek niyetinde değildi.

Hakiki bir çocuk

Annesine gelince, onun her meselede bitaraf kalması, icap ediyordu ve bu yüzden, fikri sorulmuyordu. Fakat onun en çok kuvvetle istediği bir şey vardı: Oğlunun, bütün çocuklar gibi, hakiki bir çocuk olması.. Bu da, protokolle bir türlü bağdaşamıyan bir arzu idi.

Bu sene Prens Charles, bir kere dadısı ile metroya binmişti ve annesini en çok mesut eden hâdise bu oldu. Çünkü bir mucize olmuştu: kimse onu tanımamıştı ve çocuk rahat rahat, istediği gibi gezmişti!

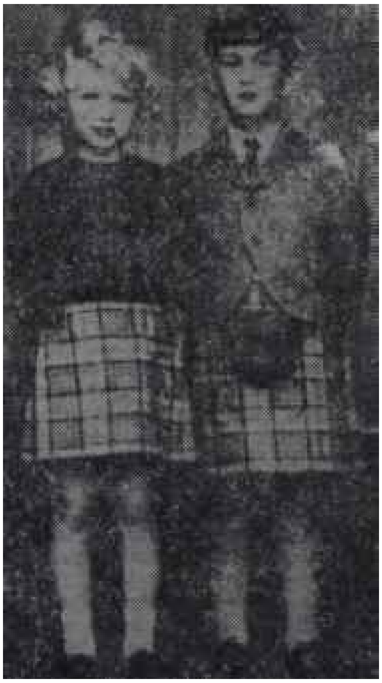
Haftada birkaç kere Charles kendi yaşındaki çocuklarla dans dersi al maktadır ve bu çocukların kendisine:

— Altes, diye değil, ismi ile hitap etmeleri rica edilmiştir.

Çocuklar,- Charles da dahil olmak üzere, bu işe çok memnun olmuşlardır. Aksi takdirde Prens çocukları üzerine bindiren bir at alamıyordu. Vakıa o annesinin İngiltere kraliçesi olduğunu nihayet öğrenmişti ama, Allahtan pek İngiltere nedir bilmiyordu.

Mamafih, bütün dikkate rağmen etiket onun üzerindeki tazyikini de göstermeye başlamıştır. Onu en çok üzen ve hiç sebebini anlıyamadığı bir şey varsa o da kız kardeşi Prenses Anne'ı artık iki yanağından öpememesi idi. Bunu kendisine, etiket icabı, yasak etmişlerdi. Şimdi o Prenses Anne'ın elini öpüyordu. Annesine de gördüğü yerde, eskisi gibi sevinç ve sevgi tezahürleri gösteremiyor, birden ona atılamıyordu. Duruyor ve önünde eğilerek selâm veriyordu. Scotland Yard'a gelince, ne kadar gizli olursa olsun, onu göz hapsinde tutuyordu. O daha, şimdiden kral gibiydi.

Ailenin en büyük merak ise, ço-

Prens ve Prenses

öpüşemiyorlar !

cuğun karakterini tam mânası ite kuvvetlendirmek, onu hakiki bir erkek olarak yetiştirmekti.

Çalışan ilk kral

Muhtemelen Prens Charles, ya Eton kolejine gidecekti, ya da Harrow'a. Ve bu İngiliz tarihinde ilk defa görülecekti. Çünkü ilk defa, bir müstakbel kral mektebe gidecekti.

Şimdilik o hususi tahsile başlamıştı. Fransızca öğreniyordu, İncili okuyordu, resim yapıyordu ve biraz da İngiliz tarihini okuyordu. Fakat bu hafif bir tarih dersi idi. Çünkü ailesi onun tamamiyle modern ve demokrat bir prens olmasında mutabık kalmıştı. Babası Philippe ise, çocuğun iktidarı nisbetinde okumasını, iş sahibi olmasını istiyordu.

Öyle ya, devrimizde, kralların bile hayatlarını kazanabilecek iktidarda olmaları şarttı.

Sinema

Amerika'da bir volkan

Bazı artistler, cidden ihtiyarlamıyorlardı. Kırk altı yaşındaki Anna Magnani, "İhtiras Tramvayı" muharririnin yazdığı "Döğme Gül" filmini çevirirken çok kimse, onun muvaffak olamıyacagını ileri sürmüşlerdi.

Belki de, bu merak saiki ile Broadway'da film, ilk defa gösterildiği zaman bütün artist nesillerini orada, bir arada görmek kabil olmuştu. Evet Franchot Tone'dan Marlon Brando'ya, Joan Crawford'dan Leslie Caron'a kadar herkes orada idi. Yalnız bir tek kişi eksikti: Anna Magnani. Kırk altı yaşındaki artist o sırada Romada, evinde idi. Ama rahat uyumuyordu. Hatta o yalnız o gece değil, tam kırk sekiz saat, zafer haberini alıncaya kadar uyuyamamıştı. Hakkındaki dedikoduları biliyordu. Yaşlandığını da biliyordu. Fakat sanatı terketmemek için azmetmişti, çalışmıştı. Fakat her ne olursa olsun, biliyordu ki bu film onun sanat hayatıma ölüm-dirim muharebesi idi. Ya her şey, aynı parlaklıkla devam edecekti, ya da her şeye veda etmek icap edecekti. O ana kadar kendisi çalışmış, elinden geleni yapmıştı. Artık karar Amerikan halkına aitti. Onu ya tutacaklardı, ya da reddedeceklerdi.

Oscar mükafatına namzet

Kazandığını ancak ertesi gün öğrenebildi. Amerikadan yüzlerce tebrik telgrafı almıştı ki, bunlardan bir tanesi piyesin muharririnden geliyordu. Bütün New York Magnani volkanının ateşine yakalanmıştı. Neo-realist bir İtalyan artistinin Paramounth tarzını benimsiyemiyeceğini ileri süren en titiz münekkidler bile şimdi Anna Magnaninin, Oscar yarışında başta gideceğini ileri sürüyorlardı.

Anna Magnani
Mihrabı yerinde

İlk geceyi seyretmeye gelen meşhur artistler o kadar çoktu ki, kapıda onları seyretmek için biriken halk şaşırıp kalmıştı ve kimi alkışlıyacağını bilemiyordu. Mamafih, dar beyaz tualeti ve beyaz vizonu ile, gayet uzun pırlanta küpeleri ile ve içten gelen samimi neş'esi ile Marilyn Monroe içlerinde en çok alkış toplıyanı olmuştu. Uzun boynu, küçücük küpeleri, tipik giyinişi ile küçük Leslie Caron ise çok sempati toplamış ertesi sabah erkenden tayyareye nerek, yeni bir prömiyere yetişm üzere, Parise hareket etmişti.

Zsa Zsa Gabor, Franchot Tone koluna girmişti: "Magnani Vez volkanıdır" dedi.

Hakikaten o gece, Broadway görülmemiş bir volkan indifa etmişti!...

Fransa

"Strip - tease" yapan politika»

Strip-tease'in ne olduğu artık bil de malûmdur. İlk defa bir film Rita Hayworth tarafından ortaya atılan ve son senelerde Avrupada yük sükse kazanan bu müzikli ve henkli soyunma hareketleri meşhur "Colette" ile Ankaramıza kadar mişti. **Fakat** dünyada ilk defa, politikacı, seçim mücadeleleri sırası da strip-tease denemeleri yapiyor ki, bu da kendisine strip-tease mütehassısı unvanını kazandırmıştı. Mev zuubahis şahıs Fransız politika Poujade idi.

Günde en az beş defa kürsüye çı**kıp** konuşmalar yapan bu şahıs evvelâ işe lâcivert palto ve kaşkolla başlıyor, konuştukça işler kızışıyor, ketle kalıyor, biraz sonra ahenkli] hareketle, kaşkolü atıyor. Nihayet ra yün yeleğe geliyordu. Ama bur stop! Allahtan insanı, çok uzun bol konuşturmuyorlardı. Ve her konuşmada 200 *gr.* kaybettiğini tesbit eden politikacı, her konuşma sonunda iç çamaşırlarını da değiştiriyordu ama strip-tease'in **bu kısmı,** şansı tabi idi.

Poujadc strip - tease yapıyor
Bu bir siyasidir

Yurdlardan bir görünüş: Kantin
Bir de burslu talebeleri görseniz

Burs

Paylaşılmayan dava

Ankara ve İstanbul Üniversiteleri talebe birlikleri aralarında yaşıyan binlerce burslu talebenin davasını halletmek için faaliyete geçmişlerdi. Seslerini Hükümete duyurmak için en kısa yol gazeteler idi. Gazeteler yapacakları toplantıları, toplantıda konuştukları meseleleri ele alır, yazabilir ve hükümete bu derdi bütün şekli ile olmasa bile - duyura bilirlerdi. Geçen sene, talebeler aidatların arttırılması için yaptıkları toplantılar, teşebbüsler ile müsbet bir netice alamadılar. Dâvayı zayıf tarafından tutup, savunmuş değillerdi gene de burslara zam keyfiyeti bütçe komisyonuna kadar gelmiş, meclis heyeti umumiyesinden ters yüz etmişti. Bunun sebebi neydi? Neden dolayı talebe işlerine, dertlerine hükümet geniş manâsı ile müzahir oluyordu? Hiç kimse anlamadı. O zaman Bakan, Celâl Yardımcı idi.. Arasından seçtikleri bir heyeti Celâl Yardımcı'ya göndermişlerdi. Yardımcı heyeti baştan sona kadar dinlemiş, hayatın güçlüklerinde talebeler ile birolmuş, hattâ Milli Eğitim Bakanı vasıtası hasebiyle "bursların arttırılacağını talebelere bir makam vaadi ile söylemişti. Talebeler o günler terih idiler. Bağlı oldukları bakanlık makamı derdi benimsemişti, hemen hazırlanmıştı, milletvekillerinin çoğu talebelerin tarafını tutuyordu. Bütçe komisyonu, Meclisin heyeti umumiyesi... Bir sabah burslu talebeler bursların arttırılması hakkında talebin reddedildiğini gazetelerden öğreniyorlardı. Bu büyük bir darbe olmuştu, hattâ bir yeni senenin yüzdesini zammın hülyası içinde yataklarında hesaplıyan talebeler için bu, adeta bir çöküntü idi.

Fakat talebeler dâvalarında o kadar samimi, o kadar emindiler ki, tekrar bir senelik mücadeleye giriştiler. 1955 mali yılı arkalarda kalmıştı. 1956 mali yılı girmişti. 1955 mali yılından bu yana milletvekilleri yüzde yüz zamlı maaş baremini kendi ceplerinde bütün nimetleri ile görüyorlardı. Buna mukabil hayatın günden güne pahalılaştığını, geçimin büyük merkezlerde - İstanbul, Ankara - zorlaştığını söylüyorlardı. O kadar söylüyorlardı ki, bu yüzden bir iktidarın Hükümetleri değişiyor, halk bundan ziyadesi ile memnun kalıyordu. Fakat değişmiyen bir tek hakikat vardı: Talebeler bu hayat mücadelesinde, hayat pahalılığının içinde, tahsil ile uğraşırlarken tamamen yanlız bırakılmışlardı. Burslarında istedikleri pek cüzi miktar arttırma bir türlü yapılmıyordu, yapılmamıştı. Bu sene gene bütçe hazırlıkları başlayınca, talebeler Ankara ve İstanbul Üniversiteleri talebe birliklerinin iştiraki ile bir komisyon seçmeğe karar verdiler. Bu komisyon burs dâvasını enine boyuna eline alacak, miktarda neden bir arttırma yapılması lâzım geldiğini ilgililere, Meclis'e ve Hükümete - bir kere daha - anlatacaktı. Bu komisyon talebelerin zor durumunu arada bir çıkardığı tebliğler ile efkârı umumiyeye duyuruyordu. Fakat ne yazık ki, muhalif muvafık hiç bir gazete meseleyi lâyık olduğu ehemmiyet ile ele almamıştı. Almıyordu.

Talebeler haklıdır

Talebeler bursların arttırılması dâvasında yerden göğe kadar haklı idiler. İlgililerin önüne serdikleri gerekçede verdikleri rakkamlar yürekler acısı bazı hakikatleri ortaya döküyordu.

Bir burslu talebenin, ister Ankara'da, ister İstanbul'da okusun, Devletten aldığı burs, 125 lira idi. Simdi. Hükümet, komisyonun faaliyeti neticesinde bu miktan 125 liradan 160 liraya çıkaracağım vaad ediyordu. Radyo ile bu vaad talebelere bildiriliyordu. Talebeler, esas itibariyle, dâvalarına bir inanış gösteren Milli Eğitim Bakanlığına teşekkür ediyorlardı. Fakat bu arttırma, burslu talebelerin ağzına bir parmak bal çalıp, hakikatleri öbür yana itmekten başka bir şey değildi. Bugünkü pahalılık şartlarını bir yana bırakınız, bugünkü rakamların kocamanlığını unutunuz, 150 lira gibi küçücük bir meblâğ ile bir burslu talebenin nasıl geçinebileceğini düşününüz. Bu hesabın en dar rakkamlarla bir bilançosunu alsanız, gene de bir talebenin geçinmesi için 160 liranın asla ve asla yetişmiyeceğini tesbit edeceksiniz.

Bir burslu talebe aldığı paranın Ankara'da 20, İstanbul'da 25 lirasını, talebe yurdları" na bırakmaktadır. Her talebenin herhalde bir sabah kahvaltısı yapmak, öğle ve akşam yemekleri yemek gibi bir ihtiyacı olduğunu düşünüp - pek düşünülmüyor ya! - her üç defa için günde 4 lira gibi gayet ufak bir meblâğı ayırınız. Mesela Ankara'daki bir burslu talebenin eline geçecek olan 160 liranın 140 lirası bu şekilde uçup gidecektir Böylece, yapılacak zamla bir talebenin yatak veya yemek ihtiyacını ayırdıktan sonra, yirmi lira ile kitap almasını, kırtasiye işlerini görmesini, vesait ücreti ayırmasını, banyo, ütü işlerini temin etmesini mecmua ve gazete almasını, en tabii ihtiyacı olan sinema ve tiyatroya gitmesini arzu etmekteyiz. Ve bunların bir kısmını yapamadığı takdirde, bizde üniversite talebesinin kitap satırları içinde tedris etmekten başka birşey yapmadığını iddia etmekten de kendimizi alamayız.

Bütün bunlar dikkat nazarına alınacak olursa, görülür ki, burslu talebelere bu sene yapılacağı vaad edilen 35 liralık bir zam, asla kifayet etmiyecektir. Talebeler mikroskopik rakkamlardan kurtulmak istiyorlar, astronomik rakkamlı burslar da talep etmiyorlar, istedikleri sadece ve sadece normal ihtiyaçlarını kıt kanaat temin edecek bir meblâğın kendilerine bağlanmasıdır. Ve umulur ki, bütçe komisyonunda veya Meclis heyeti umumiyesinde bu mesele görüşülürken, miktar 160'ın dar çerçevesinden kurtarılıp hiç değilse gene asgari bir limit olan 200 liraya iblağ edilecektir.

Yudlar *meselesi*

Burslu talebelerin sadece bir bura dâvası yoktur. inandıkları dâvaların bir diğeri de, yurdların bugünkü perişan halinin düzeltilmesidir. Fakat nedendir bilinmez, burslu tale-

belerin yattıkları yurdları bir hale yola koymak için hiç bir hareket bugüne kadar görülmemiştir. Bundan bir sene evvel AKİS yurdlar davasının perişan halini yazmış, ilgililerden biraz olsun dikkat istemişti. Sanki yurdlar ferah feza, sanki yurdların bütün konforu temin edilmiş, sanki yurdlarda verilen yemekler en lüks lokantanın yemeği imişcesine hiç bir hareket görülmedi. Bu hâdiselerin üzerinden bir sene gibi muazzam bir zaman geçti. Simdi, bir bakan, meselâ Milli Eğitim Bakanı sadece.Ankara'da bulunan yurdları bir gece veya sabah an! olarak teftiş etse, göreceği hakikatlerden sonra şaşıracaktır. Koridorlara kadar yatak konulmuş bir yurdun içinde salim bir kafa ile kalkıp derse gitmesini istediğimiz talebelerin feci yaşama şartlarına muhakkak ki çok hayret edecektir. Havalandırılmamış, temizlenmemiş, silinmemiş, bir nizama konulmamış yurdların bugünkü hali talebeye okuma şevki yerine, okumamak idealini yerleştirecek kadar berbat ve fecidir. Bununla kalınmaz ve bu talebeden bir de yatak ücreti talep edilir. Bursun azlığı bir yandan, yatakhanelerin felâketi diğer yandan talebenin sırtına çullanır. Tabiidir ki, o talebenin istedikleri, istiyecekleri asla tükenmiyecektir. Bir talebe teşekkülüne senede bir defa bile olsa yayınladığı bir beyannamenin altına "Bu şartlar altında talebenin en büyük yardımcısı sefalettir" dedirtmemek lâzımdır. Bunu söyletmedikten sonra onlardan istediğinizi alabilir, onlara istediğinizi yaptırabilirsiniz.

Ya kitaplar

Üniversitelinin dertlerini bir tane kabul etmek, her aklı başında insak için mümkün görülebilecek bir iş değildir. Üniversiteli bu işlerin yanında, isterse kendi parası ile okusun, bir de kitap derdi ile uğraşmak zorunda bırakılmıştır. Kendi parası ile okuyan bir talebenin rahatlığım, bunun yanında alacağı burs ile geçinmek, kitap almak imkânsızlıkları ile bâşbaşa bırakılan bir talebenin durumunu hatırlayınız. Ondan çok miktarda malûmat, ondan çok iyi notlar, ondan çok geniş bir kültür seviyesi beklemek biraz değil, enine boyuna insafsızlık olacaktır. Çünkü, bizde' daha kütüphanecilik bile henüz emekliyen bir müessese halindedir, bir talebenin kütüphaneden istediği feyzi alabilmek imkânlarım temin edememiş durumdayız. Ve bundan sonra o talebeden çok genişlik isteyen iddialar peşinde koşuyoruz. Koşuyoruz ve yoruluyoruz. Suçlu talebe oluyor.. Halbuki, kabahatları ilk önce onlara veremediğimiz esasları temin ve tesbit ettikten sonra bulmalı, aramalıyız. Yoksa, geriye söylenecek her söz talebenin dudaklarında bir hafif tebessüm husule getirmekten ileriye gidemiyecektir.

Yeni Milli Eğitim Bakanı, başını aşan birçok iş arasında; burs, kitap ve yurdlar meselelerindeki tutumu ile, üniversiteliler nezdinde çetin bir imtihan geçirecektir.

MUSİKİ

Opera

Paris'e davet edildik

Ankara Devlet Operasının, Mayıs ayı içinde Pariste yapılacak olan Opera festivaline davet edilmesi opera sevenleri memnun ettiği nisbette düşündürdü... Temsillerin Champs-Elysee tiyatrosunda verileceği bildiriliyordu. Takriben 30 kişilik bir koro ve solistlerin bulunacağı Devlet Operası sanatkârlarına gene Türkiyeden giden şefler tarafından idare olunan Paris Orkestrası refakat edecekti.

Umum Müdür Muhsin Ertuğrul'un her türlü fedakârlık ve gayreti göstereceği yeni bir konu ortaya çıkmıştı. Festivale mutlaka iştirak edilmesi ve son yıllar zarfında oldukça ilerleyen Operamızın Batı âlemine toplu olarak tanıtılması temenniye şayandı.

Leyla Gencer
Paris'te bir Türk

İşte, bu arada bazı sualler hatıra geliyordu: Bizden iki eser istenmişti. Ancak bunlar öylesine dikkatle seçilmeli idi ki, Ankara Operasının hâla, aksayan tarafları ortaya çıkmasın ve mümkün olduğu kadar noksansız ve başarılı temsiller verilebilsin.

Bu operalardan birisinin Vedat Gürten, diğerinin ise Aydın Gün tarafından sahneye konan eserler arasından seçileceği tahmin olunabilirdi. Nitekim Umum Müdürlüğün tasavvurları da bu merkezde idi. Keza Muhsin Ertuğrul bu eserlerden birinde Ferhan Onat'ın, diğerinde Leylâ Gencer'in baş rolü oynamalarını arzu ediyordu. Bu görüşte şüphesiz ki çok fazla isabet vardı. Lâkin gene de hangi operaların seçileceği hakkında» ki tereddütler ortadan tamamiyle kalkmış olmuyordu.

Eleman kifayetsizliği

Her şeyden önce, temsil edilecek eserler seçilirken, esas partilerdeki seslere uyan elemanların mevcut olup olmadığı dikkatle nazara alınmalı idi. Festivale iştirak edecek dinleyici bas partisinde bir baritonu veya kontralto yerine bir dramatik sopranoyu dinlemeğe elbette ki tahammül edemezdi. Bütün sellerin tabii karşılıkları bulunmalı idi. Eleman yokluğu mazeret teşkil edemezdi. Gerçi tenor bahsi gene bir problem teşkil edecekti.. Fakat, bu konuda tereddüdü bir kenara bırakıp Özcan Sevgen üzerinde durmak lâzımdı. Eserler dikkatle seçildiği takdirde diğer sesler bakımından önemli bir mahzurun ortaya çıkmıyacağı düşünülebilirdi.

Bu arada da, Leyla Gencer ve Ferhan Onat'ın bütün ses imkânlarım ve kudretlerini belirtecek olan iki Verdi Operası, "Rigoletto" ve "La Traviata" ister istemez hatıra geliyordu. Diğer taraftan, eserlerin Türkçe olarak temsil edilecekleri söyleniyordu. Bu, dilimiz bakımından her halde ziyadesiyle memnuniyet verici bir durumdu. Ancak, sanatkârlarımızın orijinal - bilhassa İtalyanca - metinlerde kendilerini daha fazla gösterebileceklerinden de şüphe edilemezdi. Zira, operayı müzikal bakımdan değerlendirmek üzere dinleyenlerin orijinal metinleri başka dillere de, kendi dillerine de tercih ettikleri, pek iyi bilinen bir hakikatti.

Nihayet, eserleri idare edecek olan orkestra şefinin Türk olması, bilhassa en önemli temenniyi teşkil ediyordu. Avrupa sanat çevrelerinde de tanınan Ferit Alnar'ın bu konuda tam bir başarıya ulaşması beklenebilirdi. .

Yeni temsiller

Gian Carlo Menotti'nin iki kısa operası Telefon ile Medium'un temsilleri bir haftadır devam ediyor. Diğer taraftan, Mozart'ın "Don Giovanni" operasının hazırlıkları yapılmakta. Bu arada da, 3 Şubattan itibaren temsillerine başlanacak olan Cavalleria Rusticana ve Palyaço operalarnıın bazı yeni seslerle sahneye konacağım öğreniyoruz. Buna göre, Cavalleria için Alfio rolüne, opera korosundan Altan Günbay çalışmaktadır. Ayrıca iki yıl kadar evvel Devlet Operası kadrosuna giren Bayan Anahid'in Santuzza'yı söyliyeceğinden bahsedilmektedir.

Mart ayı içinde de Vedat Gürtenin La Traviata'yı sahneye koymasını hayırlı bir haber telâkki etmek yerinde olur. Zira, iki mevsim önce Schroeder tarafından, kötü reji ve mizansene örnek olacak şekilde hazırlanmış olan Traviata'nın jyi bir rejisör-

Vedat Gürten
Dışarıda da itibar

le tekrar temsil edilmesini arzu etmeyen müziksever yok gibi... Don Pasquale ile son bir başarı örneği veren Vedat Gürten'den, bu konuda ümitlenenler de her halde yanılmıyacaklar. Ayrıca, Avrupa sahnelerinde "Callas'dan bile iyi" olduğu söylenecek ve yazılacak kadar başarı elde eden Leylâ Gencer'i bu rolde dinlemek için sabırsızlananlar pek fazla...

Konser

Floransa orkestrası

Salı akşamı Büyük Tiyatro'da bir İtalyan Orkestrasının - Floransa, Palazzo Pitti Orkestrasının . konserini dinledik.Üye sayısı seksene yaklaşan bu topluluk, İstanbul Filarmoni Derneği'nin onuncu kuruluş yıldönümü dolayısiyle memleketimize davet edilmişti. İstanbul da 4, Ankarada 2 konser verecekti; İki şef idaresindeydi: Francesco Mander ve Ottavio Ziino... Ayrıca, İstanbul konserlerinde orkestrayı Cemal Reşit Rey de idare edecekti.

Programlar, oldukça hafif eserler ihtiva ettiği halde müzikseverler, hiç değilse teknik müşkülleri tamamen halletmiş bir durumda olacağı tahmin edilen bu Avrupa orkestrası tarafından verilecek musiki ziyafetini sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Gerçi, İtalyan orkestralarının musiki aleminde büyük şöhretleri olduğu söylenemezdi. Nitekim, senfonik müzik sahasında bunun tok istisnası Santa Cecilia Orkestrası idi. Ancak, Avrupa'nın çeşitli memleketlerinde - bilhassa Almanya ve İngilterede - bununla hemayar orkestralar da pek boldu.. Bir de opera müziği mevzuunda Roma ve La Scaia Opera orkestraları hatıra gelebilirdi ki bunlar nisbeten küçük, fakat iyi şeflerin ellerinde daima temiz icralar çıkartabilen topluluklardı. Bu arada, İtalya şüphesiz ki pak büyük orkestra şefleri yetiştirmişti. Fakat bunlar başarılarım daha ziyade başka memleketlerde elde etmişlerdi. Toscanini gibi.. Cantelli veya Barbirolli gibi... Diğer taraftan, umumiyetle İtalyan orkestralarının sanat dünyasındaki tesirleri hakkında fikir edinmek için sadece, Herbert Von Karajan'ın Torino Radyo Orkestrasını idare ettiği zamanlar pek fazla tenkid olunduğunu, hatta eski şöhretinin bu sıralara münhasır kalmak üzere gölgelendiğini hatırlamak kâfi idi.

Gene de, memleketimizde dört başı mamur orkestra icraları dinlemek mümkün olamadığı ve muhtelif sebepler dolayısiyle Riyaseticumhur Orkestrasının üstün taraflarını belli edemediği nazara alınınca, bu konserlerin büyük bir alâka uyandırması tabii addedilebilirdi. Hattâ Floran" sa orkestrasının ve idare eden şeflerin isimleri bizde pek duyulmamış olsa bile... ,

Buna mukabil ancak vasat bir orkestra ve vasatın altında programlarla karşılaşıldı. Fazla popüler eserlerin seçilmiş olması dikkati çekiyordu. Bu iki sebepten ileri gelebilirdi: Bizdeki dinleyicinin ağır eserlere tahammül edemiyeceği düşünülmüştü ki, bu takdirde Filarmoni Derneğinin, hattâ konserlerinde modern eserlere yer vermeğe gayret eden Cemal Reşit Rey'in orkestrayı ikaz etmeleri ve programlara daha cazip eserlerin ithal edilmesi tavsiyesinde bulunmaları gerekirdi. Diğer bir ihtimal ise, Palazzo Pitti orkestrasınla gerek repertuar, gerekse imkânları bakımından daha ağır eserlere müsait olmaması idi. Nitekim, ilk konserdeki icraları dinledikten sonra bu ikinci şıkkı kabul etmemek imkânsızdı.

Ümitler boşa çıktı ..

Salı gecesi orkestrayı Francesco Mander idare ediyordu. Konser boyunca, sık sık saçım düzeltmesi ve bir bale sanatkârım hatırlatan hareketleri ile ister istemez, ölçülere ve orkestraya dikkat etmekten ziyade dinleyicileri tesir altında tutmaya gayret eden bir müzisyen olduğu intibaını uyandırdı.

Program şu sırayı takip etmekteydi: Wagner'in "Meistersinger" uvertürü... Bu dev bestecinin üstüne klâsik, ancak hiç de renkli olmayan bir eser... Cherubini'nin pek az tanınan Re Majör Senfonisi... Konserin ikinci yarısı ise bir senfonik poemle başlıyordu: Moussorgsky'den "Çıplak Dağda Bir Gece"... Nihayet bunu da Beethoven'in Do Minör 5 inci Senfonisi takip edecekti.

Meistersinger, programın en iyi çalınan parçası olmakla beraber tamamiyle donuk bir şekilde icra edildi. Wagner'in asil, azametli ve oldukça sert hatları teşhis edilemiyecek kadar yumuşayıvermiş, silinmiş; kendine has ihtişamı uzaktan olsun hissettirilememişti. Orkestra, eseri henüz deşifre ediyor gibiydi. En ufak bir renk, ifade unsuru katılmamıştı.

Topluluğun, enerjiden mahrum bir orkestra olduğu diğer eserlerde de müşahede edildi. Gerçi üyeler, oldukça temiz çalıyorlardı. Saz gurupları arasında değil, gurup üyeleri arasında yer yer husule gelen intibaksızlık mühimsenmese bile, gene de nefesli sazların tereddüd ve bazı bariz falsoları kulağı hayli rahatsız ediyordu.

Cherubini'nin Senfonisi pek mütevazı bir tarzda icra edildi. Bu arada yer yer, partisyonu hecelemek istercesine duraklamalar, gecikmeler oldu. Moussorgsky'nin ise, programdaki en kararsız icra olduğu söylenebilirdi. Şef, aynı pasajları çok değişik mânalarda anlamıştı. Bazan ağır ve hantal, bazan gürültülü ve süratli... Hele sürat ve asabiyette çok mübalâ--aya kaçıldığı oluyordu. Eserin sonuna doğru flütün ardarda üç falsosu işitilmeseydi de icra hakkında daha iyi bir fikre sahip olmak gene mümkün olmıyacaktı.

Beethoven'in 5 inci Senfonisinde ise, ne ilk muvmanın asabi, mücadeleci karakteri, ne de finalin enerjik, muzaffer atmosferi hissedilebildi. Nefesliler bizim orkestralara nazaran daha temiz çalmakla beraber, trompetler kulakları iyice tırmaladılar. Hele bir tanesi, caz orkestrasında veya mukavemet müsabakasında çalıyor gibiydi. Tiz, keskin sesini bütün konser boyunca İsrarla dinletti. Bereket ki doğru ses verebiliyordu. Trombonlar ise, ondan ürkercesine senfoninin son kısmında yer yer geciktiler ve zorla seslerini duyurabildiler.

Orkestrada hiç değilse iyi bir beraberliğin olduğunu söyliyebilmek gene de mümkün olmadı.

Hasılı, konser beklendiği kadar tatminkar değildi. Bizim orkestralarımızı göz önüne alarak her çeşit Avrupa orkestrasını hasretle arayanlar için pek de ümit kırıcı bir örnek sayılırdı. Ankara orkestrası - bazı nefesliler hariç - çok daha üstün icralar dinletmişti.

Buna rağmen, misafirsever Ankaralı dinleyiciler gerek orkestrayı, gerekse şefini bol bol alkışladılar ve hattâ bir de "bis" istediler. Bu arzuya gene hafif ve popüler bir parça ile, De Falla'nın "Ateş Dansı" ile mukabele edildi. Bunu dinlerken de iki büyük "hafif müzik" orkestrasının - Andre Kostelanetz ve Boston Promenade orkestralarının - hiç de senfonik olmak iddiası taşımıyan icralarını aramamak imkânsızdı.

T İ Y A T R O

Ankara

Deliler haftası

Fuayyede sigarasını tellendiren bir seyirci yanındaki arkadaşlarını uzun uzun güldürdü: "bu hafta" diyordu, tiyatroda deliler haftasıdır"..

Gerçekten de öyle idi. İik gecelerin aboneleri üç akşamdır, üst üste Küçük Tiyatroda, Operada ve Büyük Tiyatroda başhyan yeni eserleri seyrediyorlar, her eserde de bir deli görüyorlardı. Evvelki akşam Küçük Tiyatroda Dördüncü Henri'nin deliliğini, Operada deli bir kadının . medium numaralarını, sonra da Osmanlı sarayında deli Mustafa'yı seyrediyorlardı. Bu garip bir tesadüften ibaretti tabii...

Deli Mustafa'nın görüldüğü eser na uygun dekor ve kostümler içinde bir Genç Osman hikâyesi çıkarılacak?...

Eser tiyatro olabilmek için pek çok şeyden mahrumdu. Evvelâ harekete malik değildi. Olsa olsa aradaki boşlukların doldurulması sureti ile güzel bir film senaryosu olabilirdi.

Tiyatro sanatkârlarımız ise, alafranga eğitim gördükleri için, kendi kabiliyetleri ile intibak eden iki üç kişi istisna edilirse, hemen hepsi de tarihimize yabancı ve hattâ klâsik lisanımızın dahi, acemisi idiler.

Bu arada Şahap Akalın'ı derhal ayırmaya mecburuz. Zira bir tek o, vukufla rolünü oynuyordu. Tekin Akmansoy ile Cevat Kurtuluş ise, rollerinin temin ettiği avantajı çok isabetle ve sanatkârca kullanmak sureti ile kendilerini kurtardılar. Eser "Genç Osman". ismini taşıyordu ve Musahipzade Celâl Bey ile M. Şükrü Erden'in müşterek mesailerinin mahsulü idi.

Dördüncü Hanri'den bir sahne
Seyircileri de mi deli edeceğiz ?

Eserin rejisörlüğünü yapması için İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkarlarından Behzat Butak davet olunman ve kıymetli sanatkâr bir buçuk ay eseri bir hale yola koyabilmek için didinmiş durmuştu.

Musahipzade Celâl bey kıymetli bir tiyatro yazarımızdır. Otuz kadar tiyatro eseri yazmıştır.' Eserlerinin hususiyeti, Eski Türk adetlerini, Osmanlı idaresini ve tarihimizin ibrete şayan taraflarım aksettirmesi idi.

Fakat kim tahmin ederdi ki, Devlet Tiyatrosu Edebî Heyeti usun tetkiklerden sonra müellifin en zayıf eserini büyük bir isabetle seçebilecek ve Büyük Tiyatro seyircileri karşısındeki kadın roller acınacak kadar zavallı idi.

Hele bir genç sanatkârımızın Kadınefendi rolünü başarabilmek için kendisini zorlaması, erkek lisesinde kız rolüne çıkan bir delikanlıma durumunu hatırlatıyordu.

Klasik tiyatromuz bu suretle mi temsil edilecekti? Musahipzade'ye de, Behzat Butak'a da ve canla başla çalışan sanatkârlara da yazık oldu.

Tramplen üzerinde

Elindeki mecmuayı gösterdi ve sözlerine devam etti: "Azizim, seyretmeden evvel de, seyrettikten sonra da okudum, gene de anlamadım. Bu belki de benim kalın kafalılığımdandır. Ama Allah rızası için sen söyle, şu Dördüncü Henri nedir? Neden yazılmış ye bilhassa Devlet Tiyatrosunda neden oynanmış?..."

Tiyatro meraklısının yerden göğe hakkı vardı. Elindeki Devlet Tiyatrosu mecmuasının kırkıncı sayfasında, çerçeve içine alınmış bir yazı "Dördüncü Henri'yi anlamak için" başlığını taşıyordu. Demek oluyor ki, tiyatro idaresi de eseri anlamakta güçlük çekmiş - ve sonunda anlıyabilmişse hakikaten tebrike şayandır - ve seyircinin eline bir "anahtar" vermek lüzumunu hissetmiş.

Acaba dördüncü Hanri anlaşılmaz bir muamma mıdır? Hayır, hiç te değil, eser basit bir saçmalamanın, tiyatro tekniği ile ifade edilmesinden ibaret. Peki o halde?

Efendim, işin anlaşılmayan tarafı; Devlet Tiyatrosunun on sene sahiden ve on sene de yatandan deli rolü yapan bir adamın artistik bir ifade ile nakledilen macerasında gördüğü faydadır. Böyle bir eser bir tek aktör hariç, ne tiyatroya, ne seyirciye, bir fayda temin eder. Üstelik bir çok sanatkârı bir tek aktörün şöhret çabalamasına vasıta kılmak gibi moral bir arızası da vardır.

Peki ama, Shakespeare'in, Moliere'in eserleri de birer kahramanın omuzlarında taşınmıyor mu? Gerçekten öyle... Ama onlar klâsik tiyatronun müstesna eserleridir. Ayrıca her birinin bir maksadı, bir iddiası vardır. Seyirci, tiyatrodan çıkarken seyrettiği eserin mevzuuna göre bir neticeye ulaşmış, bir kanaata varmıştır. Pirandello'ya gelince, son perde kapanıp tiyatrodan çıktıktan sonra seyirciye düşen iş, zonklayan şakaklarım oğmaktan ibaret kalacaktır. Ama niçin?

Pirandello, kendi hayatından yirmi yılın yarısını isteyerek, yarısını da elinde olmadan ayrı yaşayan bir adamın ruh halini ele almış, kendine göre bir sona götürmüş, on yıl boyunca akıllandığım gizleyerek karşılaştığı insanları aldatan bu adamı sırrını açığa vurduğu için katil yapmış. Olmaz mı? Olabilir ama bu tarzda değil! Zira bugün hafızanın insandan nasıl uzaklaştığım ve insanın tekrar hafızasına sahip olmak için de ne gibi haller geçireceğini tıb ve onun yardımcısı olan psikoloji ilmi bütün teferruatı ile tesbit etmiş ve bunu psychiatrie adı ile müstakil bir ilim kolu halinde tekemmül ettirmiş bulunuyor.

Onaltıncı asırda muhtelif deli tiplerini yaratan Shakespeare hiçbir hataya düşmemiş olduğu halde, yirminci asırda deli karısı ile yirmi sene müşterek bir hayat yaşayan Pirandello'nun deli Hanri'sinin bu derece hatalı deliliği af edilemez.

Pirandello dramlarında insanların zayıf taraflarına hitabetmesini ve bu suretle bir sanatkârı sivriltmesini bilen bır müelliftir. Onun eserleri seyirciye bir şeyler vermek için değil, fakat bir sanatkâra şöhret temin etmek için seçilir.

Dördüncü Hanri'de bu tip eserlerinden birisidir. O rolü temsil edecek olan sanatkâr mutlak surette muvaffak olacaktır. Zira, Pirandello kahramanım oynanmadan muvaffak olacak tarzda yazmıştır. Bu sebepledir ki, isim yapmış bir çok tiyatro otoritesi şöhretini Pirandello ile perçinler ve bir tiyatro topluluğuna sahip olabilen bir meçhul aktör kestirmeden şöhrete ulaşmak için Pirandelloya sığınır. Ama Devlet Tiyatromuzda bu eserin temsil edilmesi için başka sebepler aranıyor ve seyircilerin anlıyamadıkları taraf da burasıdır.

Devlet Tiyatrosu her hangi bir sanatkârın trampleni olamaz ki...

Onun için, bir başka sebep olmak lâzım. İnşallah ilk çıkacak Devlet Tiyatrosu mecmuasında, Edebi Heyet Başkanı - Umum Müdür değil - Dördüncü Hanri piyesinin neden repertuara alındığım ve baş rolü ile - rejisörlüğünün neden aynı şahsa verildiğini açıkça, kimseden çekinmeden ilân eder.

Dördüncü Hanri'yi sanatkâr Cüneyt Gökçer sahneye koymuş, ancak bu rejisörlük sadece isimden ibaret kalmış. Cüneyt Gökçer aynı zamanda Hanri rolünü temsil ettiği için kendi rolünden gayrisi ile meşgul olamamış, eser de bu sebeple Ür meteor en scene'den mahrum kalmış.

Dördüncü Hanri rolünde Cüneyt Gökçer çok muvaffak, ama ne çare eser kül halinde, tahammül edilemiyecek derecede ağır ve mühmel. Eserin diğer rollerinden ikisi, başarı bakımından avantajsızlıklarına rağmen Hanri'nin seviyesine ulaşıyorlar. Bunlar Nermin Akagündüz ve Asuman Korad'ın temsil ettikleri Matilde ve Doktor rolleridir.

Rejisör eseri ihmal etmiş dedik ama bir noktayı belirtmeliyiz: Birinci perdenin başında, Gürbüz Bora, Ekmel Hürol, Çetin Köroğlu ve Haldun Marlalı tarafından temsil edilen sahnelerin hakkı verilmiş ve orada sanatkârlarla rejisör işbirliği yapmışlar. Ne olurdu eseri bir başkası - eğer mutlaka bu eserin temsil edilmesi lâzım idi ise - sahneye koysaydı da bir Hanri'nin de bu işbirliğinden faydalanışını alkışlasaydık...

T I B

Antibiyotikler

Yeni tedavi tarzı

Enfeksiyon hastalıklarında olağan üstü bir ihtilâl yaratacak gibi görünen antibiyotikler, yavaş yavaş tesirlerini kaybediyorlar. Klâsik bir misal isterseniz stafilokok dediğimiz mikropları gösterebiliriz. Bunlar ilk zamanlarda antibiyotiklerin her çeşidine karşı büyük bir hassasiyet gösterdikleri halde bugün antienfeksiyö maddelerin çoğuna mukavemet ediyorlar. Spink'in verdiği rakamlar çok manalıdır: Sülfamidler ortaya çıkmadan önce stafilokak septisemileri % 80 öldürücü idi. 1942-1944 yılları arasında penisillin kullanılmağa başlandığı sıralarda vefiyat % 28 e düştü. Son yıllarda ise ölüm nisbeti tekrar % 50 ye kadar yükseldi. Çünkü bu ilâçlara dayanıklı mikrop suşları ortaya çıktı. Antibiyotiklerle tedavi imkanlarım arttırmak ve dayanıklı suşların teşekkülüne mümkün olduğu kadar mani olmak için antienfeksiyö maddelerin bir çoğunu birleştirerek kullanmak düşünülmüştür. Çok zaman bir antibiyotikle muvaffak olamıyan ve hastanın bir an önce iyi olması için çırpınan ve sabırsızlanan hekim, bir ikinci hattâ üçüncü antibiyotiği evvelkine ekler. Basit gibi görünen bu tedavi tarzı muvaffakiyetli sonuçlar vermekte ve laboratuvar deneyleri de böyle polivalan tedavilerin hayırlı tesirlerini isbat etmektedir. İki veya daha fazla bakterisid maddenin aynı zamanda veya müteakiben kullanılmasında iki maksad vardır: 1) Rezistan suşların teşekkülünü kösteklemek, 2) Çeşitli ilâçların birbirini tamamlıyan (Synergique) tesirlerinden faydalanarak antienfeksiyö kudretlerini artırmak.

Antibiyotikler nasıl tesir ediyor

Antiseptiklerin mikropları tahrip ederek veya eriterek öldürdüklerini biliyoruz. Yahut hücre proteinlerini tamamen tagayyüre uğratarak müessir oluyorlar. Mikrop yapısına bu tesir şiddetli ve giderilemez bir tarzda vaki olduğundan antiseptiklere karşı direnç bahis konusu olamaz. Fakat antiseptik dediğimiz bu şimik maddeler, sağlam dokuları da zarara uğratacaklarından birçoklarının klinikte kullanılmaları imkânsızdır.

Antibiyotiklerin tesiri ise böyle değildir. Antibiyotikler mikrop metabolizmasına ve onlarda cereyan eden belli bir şimik prosese dokunarak yahut özel bir anzim sistemini bloke ederek müessir olmaktadırlar. Bu karakterlerinden ötürü de vücuttaki normal hücrelere hiç bir zarar vermeden mikropları seçerek tahrip ederler. Meselâ sülfamidlerin tesir mekanizmasını hatırlıyalım: Sülfamidlerin yapısı para-amino-benzoik (PAB) asidin yapısına çok benzer. PAB asid; folik asid denilen kan yapıcı; besleyici ve geliştirici vitamin sentezinde büyük rol oynar. Hastaya sülfamid verildiği zaman bu madde hastalığa sebep olan mikrobun yapısındaki PAB asidin yerine geçer. Mikrop artık folik asit sentezini yapamaz ve bir nevi folik asit yokluğu (karansı) içinde, yani vitamin eksikliğinden, avitaminozdan ölür. İnsan organizması ise sülfamidin bu müdahalesinden zerrece müteessir olmaz. Çünkü insanda folik asit sentezi yapılamaz. Bu madde gıdalarla dışarıdan alınmaktadır.

Antibiyotiklerin tesir mekanizmaları tamamen belli olmamakla beraber bunların herbirinin de mikropların ayrı 'bir anzim sistemine hücum ettikleri kabul edilmektedir. Birinin bir mikroba, öbürünün başkasına müessir olmasının sırrı da buradan gelmektedir. Rezistan suşların mevcudiyeti de bununla izah edilir. Mikroorganizmalarda mevcut herhangi bir sitoşimik sistem antibiyotiklerin birinden veya bir kaçından müteessir olmıyabilirler. Bilhassa - proteus ve pyocyanique gibi çok iptidai olan mikroplar antibiyotiklere hassas değildirler. İhtimal bu mikropların metabolizmalarım sağlayacak bir çok vasıtaları vardır. > Antibiyotikler bu çeşitli biyoşimik sistemlerin hepsini birden bloke edemediklerinden mikroplar kendilerini koruyabilmektedirler.

Rezistans

Mikroplar antibiyotikler karşısında, yapılarındaki metabolizmayı sağlayan başka başka anzim sistemlerini kullanmak suretiyle yavaş yavaş (adaptasyon nazariyesi) yahud da hiç antibiyotiklerle temas etmeden, üretme vasatlarında kendiliğinden ve birdenbire (mütasyonla) mukavemet kazanırlar, kendilerini savunurlar. Bir rivayete göre de her mikrop cinsinde kendiliğinden mukavemet kazanmış tipler vardır. Bu anormal tiplere Mutant denilmektedir. Antibiyotiklerle mikroplar karşılaşınca hassas olanlar faaliyetten kalır. Bunların arasında bulunan ve kendiliğinden mukavim olan tipler ise bü-

Antibiyotiklerde yeni tatbikat
Tesir sahası daralıyor

yük bir gelişmeye erişirler. Hassas olan tipler mahvolduklarından bütün meydan onlara kalmıştır.

Kombinasyonlar

Aynı mikroba karşı müessir olan muhtelif ilaçların birleştirilerek kullanılmasındaki faydaları tüberküloz tedavisinden açık olarak öğrenmiş bulunuyoruz. En yeni istatistikler gözden geçirilecek olursa izonikotnik asid hidrazid (İNH) i bir başka tüberkülostatik ilaçla birlikte kullanmanın en faydalı kombinasyon olduğu anlaşılır. Üç tüberküloz ilâcının birden kullanılmasını tavsiye eden ve deneyenler de vardır. Her halde İNH e streptomisin ilâvesi en seçme yoldur. İNH + PAS da çok faydandır. Mutad dozları artırmağa lüzum yoktur. Günde Kg. başına 5 mg. İNH ve 10-12 gr. PAS verilecektir. İsveçli yazarlar, İNH yalnız kullanıldığı zaman üç ay sonra % 50 vakada rezistans teşekkül ettiğini halbuki PAS + İNH kombinasyonu ile ancak % 10 vakada dayanıklılık görüldüğünü söylemektedirler. Antibiyotiklerle polivalan bir tedavi yukarda da söylediğimiz gibi iki şekilde yapılabilir. Ta birkaç antibiyotik birden kullanılır. Yahut antibiyotikler birbiri ardından verilir. Birinin tesirinden sıyrılan mikroplar öbürünün baskısı altında tahribe uğrarlar. Bir intan herhangi bir antibiyotiğe yeter kadar cevab vermiyorsa bir diğerine geçilir. Yani antibiyotik değiştirilir. Bu suretle mukavemet kazanan mikropların tahribi şansı araştırılır. Aynı antibiyotikle tedaviye uzun boylu devam etmek doğru değildir. Bir hastahanede kuran olarak kullanılan bir antibiyotiği zaman zaman değiştirmek lâzımdır. Böyle yapılacak olursa "hastahanede rezistan suşları" ortaya çıkmaz. Hastahaneye giren hastalarla, hastahaneden taburcu edilenler arasında penisilin, eritromisin ve kloromisetin'e karşı, yukarı teneffüs yollarındaki mukavim stafilokokların nisbeti mukayese edilmiş ve çıkan hastalarda mukavim suşların çok arttığı tesbit edilmiştir. Yine antibiyotiklerle devamlı temas halinde olan hastabakıcılarda rezistan mikrop suşlarının çoğaldığı bunların tedricen sağlam portörler haline geldikleri ve etraflarındaki hastaları da bu mukavim suşlarla bulaştırdıkları görülmüştür.

Genel olarak rezistans, bir yandan bakteriyostatik ajanlara bir yandan da mikroplann cinsine tabidir. O halde her zaman ve sistematik olarak antibiyotikleri müşterek kullanmak icab etmez. Bazan basit ve tek antibiyotikle yapılan bir tedavi maksada yeter. Dowling mikrop suşlarını üç guruba ayırmaktadır:

Birinci gurupta, pnömokok, menengokok, Beta-streptokok hemolitik, gonokok, shigella, hemophilus influenzae vardır. Bunlar bakterisid tedaviye süratle cevap verirler. Rezistans yapmazlar.

İkinci gurupta, Alfa ve Gama sterptokoklar, koliform, proteus, pseudomonas, stafilokoklar, tüberküloz basili vardır. Bunlar antibiyotiklere tam bir cevap vermezler. Çok zaman rezistans gösterirler. Kombine tedavi bilhassa bunlarda tatbik yeri bulmaktadır.

Üçüncü gurupta, Brucella'lar, tifo ve ricketsiose'lar vardır. Bunlar antibiyotiklerle süratle tahribe uğrarlar, rezistans yapmazlar. Fakat nüksederler. Bu nüksler de antibiyotiklere hassastır.

Rezistans bir yandan da kullanılan antibiyotiğe tabidir. Streptomisin ve eritromisin mikroplarda çok çabuk mukavemet uyandınrlar. Katiyen tek başlarına kullanamamaları lâzımdır. Lepper ve arkadaşları bir hastahanedeki hastabakıcıların yukarı hava yollarındaki stafilokokların % 75 inin bu hastahanede eritromisin kullanılmağa başlandıktan dört ay sonra rezistans bir hal aldıklarım göstermişlerdir. Şu halde bir intanı başka bir antibiyotikle tedavi etmek mümkünse eritromisin kullanmamak lâzımdır. Bu antibiyotiğe ancak nadir hallerde, ağır vakalarda, başka bir antibiyotik fayda vermediği zaman müracaat edilmelidir. Hele hastahanelerde eritromisinin tahdid edilmesi mutlak bir zarurettir.

Netice

Görülüyorki, antibiyotiklerin müşterek kullanılması yalnız, birçok mikroplara birden tesir etmek istenilen karışık intanlarda değil, tek mikrobun yaptığı inatçı enfeksiyonlarda da faydalıdır. Bu ilâçlar arasında tesir bakımından tezad ve antagonizm, pratik olarak yok farzedilebilir. Buna karşılık daima bir sinerji, tesir beraberliği ve bu tesirin birbirine eklenmesi ve artması bahis konusu olabilir. Antimikrobiyen ajanları müşterek kullanmanın sabit bir kaidesi yoktur. Zor vakalarda, hastalıktan ayrılan mikroplarla verilecek ilaçlar karşılaştırılarak yapılan deneylerle en iyi kombinasyon seçilebilir.

Rezistan mikrop suşlarının yanında klinikte gitikçe yarı saprofit mikropların doğurduğu enfeksiyonlara da rastlanmaktadır. Bunlar tabiatile antibiyotiklere hassas değildirler. Antibiyotikler hassas suşların ortadan kalkmasiyle çoğalmakta, üremekte, meydanı boş buldukları için ve patojen bakterilerin savaşından kurtulduklarından ötürü gelişmekte ve patojen bir hal almaktadırlar. Bunların arasında Pseudomonas aeruginosa, kolibasil, proteus, monilia gibilerini sayabiliriz. Neomicin; çoğuna karşı müessir olduğu gibi, polymixine'de pyocyanique' in kötü tesirini giderebilir. Fakat bu iki madde toksik oldukları için kabil olduğu kadar az kullanılmalıdırlar.

Dr. E. E.

K İ T A P L A R

ÇİLLİ

(Fakir Baykurt'un hikayeleri, Resimleyen: İhsan İncesu, Yeditepe Yayınları: 54, 195 sayfa, 100 Kuruş)

Fakir Baykurt bir köy çocuğu. Makal gibi, Başaran gibi, Talip Apaydın gibi, Fakir Baykurt'u da, öğretmen olarak Millî Eğitim ordusuna, sanatçı olarak Türk Edebiyatına kazandıran Köy Enstitüleridir. Bu enstitüler olmasaydı, şimdi eserlerini okuduğumuz, üzerinde düşündüğümüz değerlerden mahrum kalacaktık. Onlar dünyayı, biz onları bilemeyecek" tik.

"Çilli" de Fakir Baykurt'un onbir hikâyesi var. Köyde doğup köyde büyümesi, okuyup tekrar köye dönmesi, sanatçının bu konuyu ne kadar yakından bildiğini, yaşadığını göstermeye yeter. Bunun için, köyün her yönünü büyük bir rahatlıkla işliyebiliyor. Anlattıkları yaşadığı çevre olunca, sanatçı için, ayrı bir kolaylık ta başlıyor. İçinde doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı çevrenin uyanmasını, kalkınmasını, aydınlığa kavuşmasını, iyi bir yaşama düzenine ermesini dileyen bir yüreğin çarptığını, her hikâyede duyuyorsunuz. Gerilikle, bilgisizlikle, taassupla savaşmanın ne kadar gerekli olduğunu, bu hikâyeler bize bir kere daha bütün açıklığı ile anlatıyor.

Fakir Baykurt'un iyi bir dili, zaman zaman şiirli, zevkli bir anlatısı var. Okurken sıkılmıyorsunuz. Yapmacığa kaçmamış. Her parçada, erişilmesi gereken düzeni kavramış, uyanık, aydın bir kişinin duyduğu acı belli oluyor. Ama bu hikâyelerde, öyle karamsar bir eda yok. Çoğu zaman, sanatçı, işin alayına bile kaçıyor. Zorluklar, güçlükler önünde yılgın değil. Din konusu bir çok hikâyelerin ağırlık noktası olmuş. Köyde dini inanış, çeşitli çizgilerle belirtilmiş. Kitabın bütünü, okuyana Anadolu gerçeklerini öğretiyor.

Bütün bunlar, kitabın ve yazarının bütün olarak davranışındaki sağlamlığı göstermesi bakımından elbette önemlidir. Yalnız, kitaptaki onbir parça gerçekten birer "hikâye" midir? Yani, bu parçalar, bugünkü manasiyle "hikaye" çeşidi içine girebilir mi ? "Hikâye" nin kuruluşu, yapısı, tutumu bakımından kitaptaki parçalara "hikâye" diyebilir miyiz? "Hikaye" de aranan özellikleri gözden uzak tutmadan bu sorulara "evet" cevabını vermek biraz zor olacak. Kitaptaki parçalar birer hikâye olmaktan çok, hikaye biçimine sokulmak istenen köy notları. Ama şunu da belirtmek yerinde olur ki, her parça, ayrı ayrı ve başarılı şekilde "hikâye" olabilme imkanlarını bol bol taşıyor. Ne var ki, yazar, bunları gerçekten birer, hikâye haline sokamamış. Dağınık bırakmış. Bu işin, biraz da edebiyat çeşidi olarak, teknik tarafı. Yalnız görgüye dayanan bu kadar bol malzemeyi, iyi kullanmak, bunlardan başarılı sonuçlar almak mümkündür. Fakir Baykurt'un, bu kitabiyle görünen şartları, onun gerçekte iyi bir hikayeci olabileceğini belli ediyor. "Hikaye" üzerinde biraz daha düşünmek, daha titiz davranmakla, sanatının çok şeyler kazanacağı muhakkaktır.

Fakir Baykurt

Kalemi zengin değil

Köyün, yani binbir çeşit meselenin, içinde yetişen bir sanatçının, daha eksiksiz eser vereceğine güvenimiz var. Bu güvenle, genç sanatçının başka eserlerini bekliyeceğiz.

ÇUKUROVA YANA YANA

(Yaşar Kemal'in röportajları, Yeditepe Yayınları : 52, 75 sayfa, 100 kuruş)

Bundan bir kaç yıl önce, bir mesleki teşekkülün tüzüğünü hazırlamakla vazifelendirilen tanınmış hikayecilerimizden biri, tüzüğün maddeleri arasına şöyle bir şey de sıkıştırmıştı : "Gazete röportajcılığının edebi mesleklerden olmadığını savunmak." Gerçi, şimdiye kadar kimse "gazete röportajcılığının edebî mesleklerden" olduğunu ileri sürmemiştir. Ama, o tanınmış hikayecimiz nedense bunu gerekli bulmuştu.'

Yaşar Kemal'in yeni kitabı, daha önce Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan röportajlarından bir kısmını bir araya getirmiş. Her parça kona ve fikir birliği bakımından, birbiri ile ilgili. Hepsi bir bütün oluyor. Yaşar Kemal'in bu röportajlarını yeniden okurken, o tanınmış hikayecimizin, ileri sürdüğü ve hararetle savunduğu fikri hatırlamamak mümkün olmadı.

Yaşar Kemâl, sanki bu fikirdenhaberdarmış gibi, sanki "gazete röportajcılığı" nın "edebi meslek" lerden olduğunu ispat etmek istemiş gibi çalışmış ve yazmış. Elimizdeki kitabı okuduktan sonra, "röportaj" ın gerçekten "edebî bir meslek" olduğunu kabul etmemek imkânsız hâle geliyor!

Kitapta ondört parça var. Bunlardan ilk yedisi, Çukurova'yı anlatıyor. İkinci yedi parça "Dünyanın En Büyük Çiftliğinde Yedi Gün" adındaki İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin 1955 yılı mükafatını kazanan röportajdır.

Yasar Kemâl, kısa zamanda geniş ölçüde tanınan ve sevilen bir yazar olduğu için, onun sanatçılığı üzerinde, yeniden, uzun boylu durmak istemiyoruz. Ancak, bu kitabiyle de, bize bir kere daha, gerçekten güçlü bir sanatçı olduğunu ispat ettiğini söylemek gerekir.

Çukurova'nın geçmişteki haliyle, bugünkü durumunu mu öğrenmek istiyorsunuz? Makineleşen ziraatimizin önümüze çıkardığı yeni mesele ve davaların neler olduğunu mu bilmek istiyorsunuz? Çukurova'yı görmeden. tanımak arzusunda mısınız? Bütün bunları, sıkıcı bir takım iktisadi, tarihi veya coğrafi ifadelerden, yani bilgince lâflardan kurtulmuş olarak aksine, alabildiğine renkli, hareketli, şiirli bir dille okumak mı istiyorsunuz? Bu kitabı alacaksınız.

Güneydoğu Anadolu'nun kaderini,. bir Devlet Çiftliğindeki çalışmaları bilginin, ilmin, makinenin verimini, aynı şartlar altında okumak, yurdu biraz daha iyi tanımak, tanıyarak: sevmek istiyorsanız, gene bu kitabı okuyacaksınız.

Yaşar Kemal, en ciddi memleket meselelerini, o derece rahatlıkla veo derece açıklık ve berraklıkla gözler önüne seriyor ki, bu işde gösterdiği başarı, şaşılacak derecededir.

Son derece güzel bir kapak kompozisyonu ile süslü "Çukurova Yana Yana" mutlaka okunacak, dokunduğu meseleler üzerinde uzun boylu düşünülecek değerde bir kitapta*.

DEMOKRASİ BUHRANLARI

(Yazan: Ahmet Hamdi Başar, Basıldığı yer: Türkiye Basımevi - İstanbul, 1956. 120 sayfa, 200 kuruş)

1953 yılında Demokrat Partiden istifa eden İstanbul Milletvekili A. Hamdi Başar bu eserinde içinde bulunduğumuz iktisadî ve siyasî olayların, kendi görüş tarzına göre tahlil ve izahını yapmaktadır. Kitap, "Memleketimizde demokrasi rejimi niçin kurulamıyor" sualini mihver ittihaz ederek, muhtelif yönlerden incelemelerde bulunuyor ve çok partili rejim için neler yapmak lâzım geldiğini izaha çalışıyor.

Yakın siyasî tarihimize ait bir çok hâdiselere temas eden kitabın alaka uyandıracağını sanıyoruz.

Futbol

Milli maç hazırlıkları

Bilindiği gibi Şubatın ilk haftasında İstanbul'da Macar Millî Takımı ile, biri milli, diğeri temsili olmak üzere iki karşılaşma yapılacaktır. Bu sebeple Futbol Federasyonu bir müddettenberi faaliyet göstermekte ve maç hazırlıklarını tamamlamaya çalışmaktadır. Ama şu anda çıkacak takımın şekli ve dünya futbolünün alemdarlığını yapan bir rakip karşısında ne şekilde oynuyacağımız henüz alakalılarca kestirilmiş, karara bağlanmış değildir. Tapılan müsbet işler içersinde Mithatpaşa stadına 36 bin kişiyi sığıdırabilme imkânının bulunması gösterilebilir. Geride bıraktığımız haftanın Pazar akşamı tam kadro Fenerbahçelilerin Sıraselvilerde açtığı cemiyete giden federasyoncular bu mevzuda uzun boylu konuşmaktan kaçınmışlar, yalnız takımın ayın 20 sinden sonra kampa alınması ihtimali olduğunu belirtmişlerdir. Bu, federasyonun ancak şu satırları yazdığımız sıralarda mühim kararlar alacağı mânasına da gelebilir.

Hususî organizasyonlar

Geride bıraktığımız haftanın Cumartesi-Pazar günleri lig maçlarının bir aylık tehirinden faydalanan büyük kulüpler haftayı boş geçirmemek için hususi organizasyonlara giriştiler. Fenerbahçe Ankaraya, Beşiktaşın İzmire yaptığı seyahatler yanında Galatasaray ve Adalet, Yugoslav lig üçüncüsü Radniçki takımı ile İstanbulda karşılaştılar. Cumartesi günü gayet canlı bir oyun çıkaran Yugoslavlar Adaleti 2-0 mağlûp etmeye muvaffak oldular. Umumiyetle vasad bir defansa fakat çok kuvvetli ve şütör hücum hattına sahip misafirlerin ertesi günü Galatasarayı da yenecekleri kanaati umumi idi. Ama Galatasaray beklenmiyen bir oyunla kuvvetli rakibini 2-1 mağlûp etmeye muvaffak oldu. Doğrusu bu netice tahmin edilmemişti. Aynı gün İzmirde Beşiktaş Altaya 3-2 mağlûp olmuştu. Bir gün evvel ise İzmirsporu 6-1 gibi farklı bir netice ile yendi. Haftanın hususi karşılaşmalarında en iyi dereceyi Yugoslavlar karşısındaki galibiyetiyle Sarı-Kırmızılı takım almış oldu.

Fener'in maçları

Geçen aylardan birisinde 19* Mayıs Stadyomunun gazetecilere ayrılan bölümünde iskemlenin üzerine çıkmış, kır saçlı, orta yaşlı Birisi sesinin bütün gücü ile bağırıyordu: "Vurun, ayaklarına vurun, kırarcasına vurun". Etraf, bu kır saçlı, orta yaşlı insana dikkatle bakıyordu. Sahada İstanbulun Fenerbahçesinin bir maçı vardı. Fenerliler rakiplerine nazaran daha iyi oynuyorlardı. Bu kır saçlı, orta yaşlı insanın Fenerbahçeden bir istediği olmalı idi ki, sesinin bütün gücü ile "ayaklarını kırın onların" diye bağırabiliyordu. Etrafında bulunanlar hayret etmekten kendilerini alamadılar, çünkü bu zat millî hakemlerimizden Muzaffer Ertuğ idi ve bir milli teşekkül aleyhinde bağırabiliyordu. Taraf tuttuğu anlaşılıyordu.

Geçen pazar, Fenerbahçe gene Ankarada bir maç yapıyordu, rakibi Hacettepe idi. Hacettepe, Ankaranın sevimli ve iyi kulüplerinden birisi idi. Fakat maç bir hengâme haline geldi, kör döğüşüne dönecekken, oyuncuların basireti sayesinde daha fazla berbatlaşmadı. Meselenin en mühim tarafı hakemin durumu idi. Hakemin ismi Muzaffer Ertuğ idi ve maçın bu hale gelmesinde yüzde yüz müessir îdi. Muzaffer Ertuğ'un milli hakemlikten başka hasletleri de vardı. Geçen sene, maçını idare ettiği Hacettepe'nin antrenörlüğünü yapmıştı, yaşlı Galatasaraylıların maçlarında daima yerini almıştı. Demek ki, Muzaffer Ertuğ'un milli hakemlikten öteye bu maçı idare etmesine imkân olmıyan bazı hususiyetleri de vardı. Nasıl olur da, bunlar birer hakikat halinde bilinirken, Muzaffer Ertuğ'u bir maç idaresi - hem de bir Fener-Hacettepe maçı için angaje etmek yolu tutulabilirdi? Zihinlere bu suali yerleştirmek lazımdı. Hareket noktamız bu olmalıdır. Bu noktadan işe başlanıldığı zaman sahada bir kör döğüşü seyretmiyeceğimiz tabiidir.

Fener, Ankarada tatminkâr maçlar yapmadı. Birinci maçını Ankaragücüne karşı 2-1 kazandı, fakat Hacettepe ile 1-1 berabere kaldı. Kadrosundaki bir kaç oyuncuya herhangi bir şey olsa, bilinmez Fenerbahçenin gollerini kim atacak, pasları kim tevzi edecek? Fenerbahçe buhrandan kendisini sıyıramamıştır ve bu gidişle bu mevsim Feneri iyi oyunlar gösteren bir kadro olmaktan mahrum addetmek icap edecektir.

Boş lâflar

Tribünün meşhur simalarından biri, herhalde gazeteci olduğunu unutarak, yanındaki şahsa: "Biliyor musun, İşin sonunda iki puvan olmayınca futbol insana heyecan vermiyor". Bu söz arkadaşı tarafından tasvip gördü ve beraberce mensup oldukları kulübün ilk devredeki durumunu kısaca gözden geçirdiler. Aralarında fikir ihtilâfı yoktu. Biri söylüyor, öbürü de baş sallamasıyla mukabele ediyordu. Üstat eğer futbol On dokuzuncu asrın sporudur, o zaman icad edilmiş ve o günün insanlarına heyecan vermektedir. Bugün ise bir buçuk saatlik zaman içinde hele gol olmazsa maç bir eziyet oluyor deseydi, herhalde daha isabetli konuşmuş Olurdu. Gazetecilikle kulüpçülüğü bir arada bağdaştırmak hele efkârıumumiyenin temsilciliğini yaptığım unutup renk müdafiliğine kalkmak doğrusu biraz garipti.' Gönül isterdi ki, spor yazarlığa yapanlar Yirminci asır insanlarının sporda aradıkları heyecanı kavrayabilsinler ve ona göre hareket etsinler.

Galatasaray - Radniçki maçı
İsfendiyar vardı

Bisikletçiler Mısır'da
Suriye'yi geçtiler

Bisiklet

Mısır turu

Geçen hafta bir gece Kahireye sessiz sedasız hareket eden bisikletçilerimiz şu sıralarda Mısır'da yarışmaktadırlar. Dört kişiden müteşekkil olan takımımız . aldığımız son haberlere göre - umumi tasnifte dokuzuncu durumdadır. Gençlerimizin hava alanında objektife poz verirken paltosuz oluşları hiç kimsenin gözünden kaçmamış ve uzun uzun tenkit edilmiştir. Alâkalılar henüz bu mevzuda birşey söylememişlerdir. Bunu başka maksadlara hamledenler olduğu gibi, Mısır'ın sıcak olduğunu ve paltoya ihtiyaç hissettirmeyeceğini iddia edenler de mevcut... On üç milletin 65 bisikletçisi 1800 Km. lik Mısır turuna 12 Ocak Perşembe günü Luxor'dan başlamışlardır. İngiliz bisikletiçleri, bir ihtilâf neticesinde, son dakikalarda yarışa girmekten imtina ettiler. Muhtelif etaplar üzerinde yapılan yarışmalarda şimdiye kadar gerek ferdi, gerek takım halinde yapılan yarışların neticesinde Polonya» Bulgaristan ve Alman bisikletçileri en iyi durumda bulunuyorlar. Biz İse yukarda işaret ettiğimiz gibi dokuzuncu durumdayız. Fakat kat'i netice ancak 26 Ocak günü belli olacaktır. Peşimiz sıra Suriye ve Lübnanlılar gelmektedir. Doğrusu bu netice bizim için pek fena sayılmaz. Bisikletçilerimiz ne teşvik ne de alâka görmektedirler. Bir de bunun yanında yarışacak bisikletleri dahi yoktur. Hele yol vaziyeti? Suriye ve Lübnan malûm olduğu üzere büyük ve geniş asfalt yollara sahiptir. Bizimkiler ise arnavut kaldırımında antrenman yapmak mecburiyetindedirler. Bu bakım" dan Suriye ve Lübnan'ı geride bırakmamızla övünebiliriz.

Güreş

Milli Takım Macaristan'da

Uzun boylu, gözlüklü adam bu sefer daha ihtiyatlı konuşuyordu. Evet, Yeşilköy hava meydanında etrafım saran gazetecilere Vehbi Emre, büyük iddialardan uzak kısa ve sade bir cevap verdi. Vakıa kendisinin bu mevzudaki ehliyeti şüphe götürmüyordu. Söylediği şeylerin ekserisinde isabet vaki oluyordu. Ama bazan ölçüyü kaçırdığı da görülmüştü. Meselâ Japonya seyahati buna misal olarak gösterilebilirdi. Dönüşte bunu fırsat bilenler kendisini hırpalamışlardı. Ama pek kısa bir zaman sonra İsveçte elde edilen neticeler böyle konuşanlara hak ettikleri cevabı verdi. Vehbi Emrenin ihtiyatlı konuşmasını sadece bunda aramak hatalı olurdu. Bu seferki rakiplerimiz Japonlardan her iki stilde de - serbest ve grekoromen - çok daha kuvvetliydi. Bir müddetten beri evvelce şehrimizde yaptıkları ve 5-3 mağlûp oldukları karşılaşmanın revanşını almak için çalıştıkları biliniyordu. Federasyon başkanının ihtiyatlı konuşmasını bu sebebe bağlamak daha doğru bir hareket olurdu. Hafta içinde Fatih Güreş Kulübünde son seçmeler de yapıldı. Güreşçilerin tesbiti sırasında bazı ihtilâf çıkmıştı. Federasyon başkam ile hakemler arasında uzun müddet münakaşalara yol açan bu ihtilâfları nihayet Vehbi Emre vetosunu kullanarak bir neticeye bağladı.

Kulüpler

Fenerbahçeliler Cemiyeti

Kalabalık salonda sandalye üzerine çıkan şişmanca, kır saçlı bir zat: "Arkadaşlar cemiyetimizin kuruluş maksadım geçen hafta basın mensupları ile yaptığımız bir toplantıda açıkladık. Bugün sizlere söyleyecek fazla bir sözüm yok. Sadece gösterdiğiniz alâkaya teşekkür eder bundan böyle alâkanızın devamını rica ederim" dedi. Hâdise geçen hafta Pazar akşamı Sıraselvilerdeki Fenerbahçeliler lokalinde cereyan ediyordu. Konuşan zat, Cemiyet Başkam Nasuhi Baydardı. Nasuhi Baydar'ın Sarı-Lacivertli yuvaya kırk sekiz senelik - kendi ifadesile - hizmeti vardı. Bir takım Fenerbahçelileri, daha doğru bir deyimle bu kulübe emek veren insanları, bir çatı altında toplamak arzulanan tesanüdü yaratmaya kafi idi.

Zeki Rıza Sporel de orada idi. Ve objektife poz verirken tebessümü ihmâl etmiyordu. Memnun olduğu söylenebilirdi. Kavrakoğlunun gelemeyişini başka şekilde manalandırmak hatalı olurdu. Bir hafta evvel, davet edilmemiş olmasına rağmen cemiyeti telgrafla tebrik etmişti Ankarada mühim vazifeleri vardı. Toplantıya son dakikada gene Fenerbahçenin sporcu milletvekillerinden Fürüzan Tekil de gelmişti. Demek ki, o da bu işten memnundu. Vakıa fikir beyan etmedi. Ama bir tebessüm, durumu anlatmaya kâfi geldi. Saat 19 a yaklaşıyordu. Üyeler, "Hayırlı olsun"... "Uğurlu olsun" ... "Faydalı olsun"... olsun, olsun... cümleleri ile kurucuların ellerini sıkıp lokalden ayrıldılar.

Vehbi Emre ve güreşçiler
Galibiyet !

her
hesapsahibine
bir EV
MUHABANK

1956 İKRAMİYE PLÂNI:

★

İKİŞER DAİRELİ

10 apartman

Bahçeli 10 ev

ayrıca

875.000 lira

★

Türkiye İŞ Bankası 1956 yılında 1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtıyor

En az 150 liralık bir hesapla çekilişlere katılabilirsiniz

Çekiliş Tarihleri:

1 Mart — 2 Mayıs — 2 Temmuz — 24 Ağustos — 1 Kasım — 28 Aralık

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti